

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bilingvismus ve Španělsku: španělština (kastilština) a baskičtina

Vedoucí práce: Mgr. Miroslava Aurová, Ph.D.

Autor práce: Věra Filipová

Studijní obor: Učitelství anglického jazyka pro 2. stupeň ZŠ

Učitelství španělského jazyka pro 2. stupeň ZŠ

Ročník: 5

Duben 2009

Bilingvismus ve Španělsku: španělština (kastilština) a baskičtina

Anotace:

Autorka diplomové práce postihuje současné tendence kastilsko-baskického bilingvismu jak z pohledu lingvistického, tak z pohledu sociálního a politického. Po uvedení do celkové jazykové situace ve Španělsku autorka geograficky a historicky specifikuje baskofonní oblast a poté se podrobněji zabývá rozšířením, typologií, lingvistickou charakteristikou baskičtiny ve srovnání s kastilštinou a jejím historickým vývojem. V druhé fázi diplomové práce zaměřené na bilingvismus autorka nejprve obecně identifikuje tento fenomén a s ním související problematiku klasifikace a poté podrobně popisuje podobu mnohojazyčnosti v dnešním Baskicku, vývoj zavádění baskičtiny do školního kurikula a její současné postavení ve školství na pozadí legislativy a příslušných právních ustanovení; dále definuje lingvistické modely výuky a programy podporující baskický jazyk a kulturu v dnešní baskické společnosti. V závěru diplomové práce autorka na pozadí teoretického základu analyzuje vlastní kvalitativní výzkum provedený mezi bilingvními mluvčími z Baskické autonomní oblasti a Navarry. Práce je napsána česky a obsahuje resumé ve španělštině.

Bilingualism in Spain: Spanish (Castilian) and Basque language

Annotation

The author of the thesis describes current tendencies of the Castilian-basque bilingualism from the linguistic, social and political point of view. After the introduction to the general overview of the linguistic situation in Spain, the author geographically and historically specifies the Basque-speaking area and then she closely deals with the extension, typology, linguistic characteristics of the Basque language in comparison with the Castilian and its historical background. In the second part of the thesis focused on bilingualism, the author first generally identifies this phenomenon with the related problematic issues of its classification and then she describes in details the bilingualistic scheme of the present Basque country, the evolution of the implementation of the Basque language into the school curriculum and its current position in education against the legislative background; later on the author defines linguistic models of the education system and programmes aimed to support the Basque language and culture in today's Basque society. In the conclusion of the thesis, the author analyses her own qualitative research conducted among bilingual speakers in the Basque and Navarre Autonomous Communities. The thesis is written in Czech and contains a summary in Spanish.

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice, 23.dubna 2009

.....

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Miroslavě Aurové Ph.D. za odborné vedení, rady, pomoc a průběžné konzultace, poskytnuté během vypracování diplomové práce.

Obsah:

Úvod	3
I. Celková jazyková situace ve Španělsku	6
1.1. Historické dialekty	7
1.1.1. Aragonský dialekt	8
1.1.2. Leónský dialekt	8
1.2. Oficiální jazyky	9
1.2.1. Španělština/kastilština; español/castellano	9
1.2.2. Katalánština; catalán/catalá	11
1.2.3. Galicijština; gallego/galego	12
1.2.4. Baskičtina; vasco/euskara	12
II. Specifikace baskofonní oblasti	12
2.1. Geografie	12
2.2. Historie území dnešního Baskicka	13
III. Specifikace baskičtiny	17
3.1. Geografie jazyka	17
3.2. Typologie baskičtiny	18
3.3. Základní lingvistická charakteristika baskičtiny ve srovnání s kastilštinou a její dialekty	18
3.4. Teorie původu baskičtiny	20
3.5. Historický vývoj baskičtiny	20
IV. Bilingvismus	25
4.1. Definice	25
4.2. Členění	27
4.3. Program EU pro rozvoj a podporu mnohojazyčnosti	30
V. Bilingvismus v Baskicku	31
5.1. Popis baskicko-kastilského bilingvismu	32
5.2. Baskičtina ve vzdělání	37
5.2.1. Historický vývoj vzdělávání v baskičtině	37
5.2.2. Baskičtina ve španělské a baskické legislativě	39
5.2.3. Vzdělávací modely bilingvní výuky v baskickém školství	41
5.2.4. Vzdělávací programy na podporu baskičtiny	47

VI. Vlastní výzkum	51
6.1. Metodologie a cíle výzkumu	52
6.2. Analýza rozhovorů	54
6.2.1. První respondent	54
6.2.2. Druhý respondent	56
6.2.3. Třetí respondent	58
Závěr	62
Resumé	64
Resumen	71
Bibliografie	78
Přílohy	

Úvod

Bilingvismus neboli mnohojazyčnost je jev, který se vyskytuje na celém světě v oblastech, kde dochází k interakci s jedním či více jazyky v rámci určitého území. Význam a zájem o tento fenomén v dnešní multikulturní společnosti stále roste a snad nikdo z nás si již nedovede představit školní kurikulum bez účasti nejméně jednoho dalšího jazyka kromě mateřského.

Proces, který probíhá při učení se jinému než rodnému jazyku a způsoby, kterými si jednotlivec novou řeč osvojuje, mne zaujal již během mého prvního studijního pobytu v zahraničí, kdy jsem odcestovala do cizí země pouze se slabými základy tamního jazyka. Vlastní zkušenost srovnání klasické metody výuky cizího jazyka v rámci školního vyučování či jazykového kurzu a autentické a podstatně intenzivnější formy studia v zahraničí byla prvním impulzem, který mne přivedl k zájmu o toto téma. Počáteční zoufalství, kdy se člověk ocitne v cizí zemi, jejíž jazyk je mu naprosto neznámý a cítí se jako ve “včelím úlu,” jelikož není schopný identifikovat řeč, kterou se místní lidé dorozumívají, je postupně vystřídáno euforií z každého dalšího pokroku, který začíná u identifikace jednotlivých slov, frází a situačních kontextů vedoucí ke schopnosti komunikovat se svým novým okolím a chápat souvislosti, které charakterizují odlišnou kulturu, se kterou se cizinec postupně sblíží. Tím, že si jedinec osvojí cizí jazyk, totiž získává mnohem víc než jen nový komunikační prostředek. Známé české rčení „*kolik umíš jazyků, tolikrát jsi člověkem*“ v sobě skýtá pravdu, která může obohatit životní zkušenost každého z nás. Bikulturismus, který člověk získá současně s bilingvismem, rozšiřuje naše obzory a vede k toleranci vůči ostatním národům, chuti poznat odlišné tradice a mentalitu a zároveň předat vlastní kulturní dědictví za hranice své vlasti. Vede k obohacení nejen sebe sama, ale i ostatních lidí, se kterými se na svých cestách setkáváme.

Podnětem, který mne přivedl k námětu mé diplomové práce, ve které se podrobně zabývám bilingvní situací v Baskicku, byl druhý studijní pobyt v zahraničí v rámci programu Erasmus ve Španělsku a s ním související návštěva baskického venkova poblíž města Bergara v oblasti Gipuzkoa. Tato oblast mne na první pohled zaujala svou podmanivou přírodní krásou a zvláštní atmosférou, která byla naprosto odlišná od ostatních regionů Španělska, které jsem měla možnost navštívit. Tajemství ukryté v nesrozumitelných baskických nápisech s výjevy zahalených bojovníků za svobodu v temných podchodech a na zdech tamních domů, specifické tóny tradiční hudby linoucí

se z místních barů vyzdobených fotografiemi zadržovaných příslušníků organizace ETA obviněných z terorismu a naprosto odlišný vzhled a způsob oblékání a sestřihů místních žen a mužů mne upoutalo natolik, že jsem dostala chuť získat o této pestré kultuře s komplikovanou společensko-politickou minulostí, jejíž dopady jsou dodnes silně patrné, více informací. Hledání vlastní identity, ideologie a nacionalismus související s dnešní napjatou politickou situací v Baskicku se tak pro mne stal inspirací k bádání o současné podobě boje za revitalizaci kulturního dědictví Basků, jehož kořeny jsou dosud pro historiky, lingvisty, etnology a antropology nevyřešenou záhadou.

Cílem mé diplomové práce, která je rozčleněna do šesti kapitol, je nejprve obecně identifikovat lingvistickou situaci ve Španělsku, která vedle čtyř oficiálních jazyků (*kastilština, katalánština, galicijština a baskičtina*) zahrnuje ještě skupinu dvou tzv. *historických dialektů*, jež se dodnes (ačkoliv v omezené míře) zachovaly na severu Španělska na území provincií Aragón, León a Asturias. Poté se pokusím geograficky a historicky definovat baskofonní oblast, která v dnešní době zaujímá oblast severovýchodního Španělska a jižní Francie a jejíž historické kořeny sahají zhruba do období dvou tisíc let před našim letopočtem. Pohled do dějin baskofonní oblasti nám slouží jako klíč k poodhalení skutečností souvisejících s aktuální společensko-politickou situací tohoto teritoria. Záměrem třetí kapitoly je podrobně charakterizovat podobu baskického jazyka z hlediska územního rozšíření, typologie, srovnání s kastilštinou a historického vývoje. V následující kapitole se po předchozím uvedení do jazykových a historických souvislostí dané oblasti dostaneme k druhé části diplomové práce jejímž cílem je nejprve teoreticky postihnout současné tendence baskicko-kastilského bilingvismu a poté prakticky ověřit platnost teoretických tezí pomocí analýzy kvalitativního výzkumu provedeného v baskofonní oblasti. Ve čtvrté kapitole nejprve obecně formuluji termín bilingvismus v jeho užším a širším pojetí, poté se dostávám ke strukturalizaci jeho členění do tří rovin z hlediska způsobu jeho vzniku a vývoje u bilingvního jedince, dále jeho vztahu ke společnosti a úrovně lingvistických a komunikačních kompetencí v obou jazycích. V závěru této kapitoly navíc uvádím postoj Evropské Unie k bilingvním lokalitám a její program pro rozvoj mnohojazyčnosti. Posledním oddílem teoretické části diplomové práce je pátá kapitola, v níž se podrobně zabývám nejprve popisem baskicko-kastilského bilingvismu na pozadí demografických, socio-politických, lingvistických, kulturních a institucionálních faktorů, a poté se snažím určit, jaké postavení zaujímá baskičtina ve vzdělání od

počátku dvacátého století do současnosti. Dalšími body zájmu tohoto oddílu jsou pozice baskičtiny definovaná ve španělské ústavě a legislativě Baskické autonomní oblasti, vzdělávací modely bilingvní výuky A, B, D a X v baskickém školství a podpůrné vzdělávací a kulturní programy sloužící k propagaci *euskara* v baskicko-kastilské společnosti. Závěrečná kapitola diplomové práce je věnována analýze vlastního kvalitativního výzkumu provedeného v srpnu 2008, jehož cílem je potvrdit a prakticky ověřit podobu baskicko-kastilského bilingvismu a na základě autentických rozhovorů zjistit vztah a názory místních obyvatel na současnou jazykovou situaci v místě jejich bydliště.

Pro získání dat pro výzkum jsem použila volně strukturovaný dotazník obsahující otázky týkající se úrovně jazykových kompetencí respondentů, frekvence užívání jednotlivých jazyků a způsobu prolínání obou jazykových systémů v okamžiku hovoru.

Jelikož téma, které jsem si pro svou práci zvolila je velmi specifické a v České Republice kromě článků a publikací o obecných charakteristikách a poznatcích o bilingvismu neexistují materiály, ze kterých by se dalo čerpat, rozhodla jsem se zdrojové materiály a stěžejní informace o podobě baskicko-kastilského bilingvismu hledat přímo v baskofonní oblasti provincií Baskicko a Navarra. V srpnu 2008 jsem se zúčastnila dobrovolnického *workcampu* poblíž Navarrské Pamplony v malé osadě Ilundain, kde mi místní lidé poskytli zdroj informací týkající se zejména venkovského způsobu života Basků, jejich zajímavých tradic a zvyků. Mnoho důležitých poznatků jsem sesbírala i během putování po známé Svatojakubské cestě, jejíž první úsek na území Španělska vede skrz severní baskofonní Navarru. Pro získání odborných publikací, které tvoří teoretický základ mé diplomové práce, jsem se vydala do veřejných knihoven v baskickém San Sebastianu¹ a v Pamploně.² V lednu 2009 jsem podnikla druhou studijní cestu tentokrát do baskického hlavního města Bilbao, kde jsem navštívila Euskararen Etxea,³ jejíž ochotní zaměstnanci mi poskytli velké množství užitečných kvalitních internetových odkazů, z kterých jsem později také hojně čerpala.

---

¹ <http://liburutegidigitala.donostiakultura.com/Liburutegiak/index.php>, [9.4.09]

² <http://www.bibliotecaspublicas.es/navarra/index.jsp>, [9.4.09]

³ <http://www.euskararenetxea.net/>, [9.4.09]

I. Celková jazyková situace ve Španělsku⁴

Španělské království zaujímá většinu území Iberského poloostrova, Baleárských a Kanárských ostrovů. Vzhledem k celkové rozloze Španělska je tedy přirozené, že jazyk se na mnoha místech značně liší. Jazyková rozmanitost této země se však netýká pouze rozdílů na poli dialektologie, nýbrž na úrovni hned několika samostatných jazyků, které jsou vedle španělštiny (kastilštiny) také považovány za oficiální jazyky této země.

Při popisu celkové jazykové situace na území Španělska stojí také za zmínku skutečnost, že vedle výše zmíněných původních oficiálních jazyků se zejména v poslední době vlivem imigračních vln z celého světa vytvořily početné silné skupiny hovořící neautoktonními řečmi.⁵ Vedle těchto cizích přistěhovaleckých skupin bychom pak ještě měli zmínit existenci jazyka místních Romů, kteří žijí zejména na jihu země a dosud, i když v omezené míře, používají vlastní jazyk *caló*, který současné španělštině poskytl mnoho výpůjček.⁶

Dnešní lingvistická situace na území Iberského poloostrova je výsledkem historického vývoje, který začal ještě před dobytím tohoto území Římskou říší. Jelikož Španělsko a Portugalsko tvoří na západě svého území přirozenou hranici Evropského kontinentu, z jihu tudy již od dávných dob vedla spojnice mezi Evropou a Afrikou. Tato zeměpisná charakteristika logicky vedla k tomu, že se zde postupně usazovalo velké množství národů, které s sebou kromě nových surovin, zvyků a kulturních tradic přinášely i svůj vlastní jazyk, který ovlivnil podobu dnešních oficiálních jazyků tohoto území.

Z historického hlediska lze tedy současnou lingvistickou situaci vysvětlit schematickým rozdělením na *období předrománské*, kdy se na území poloostrova

---

⁴ Podkladem pro tuto i následující kapitoly byly následující publikace:

MOUTON G. P.: *Lenguas y dialectos de España*, Arco Libros, Madrid 2002; ENTWISTLE J. W.: *Las Lenguas de España: Castellano, Catalán, Vasco y Gallego-Portugués*, Ediciones Istmo S.A., Madrid, 1969; ilustrační mapa viz Příloha č. 1

⁵ Podle údajů *Národního Statistického Úřadu (Instituto Nacional de Estadística)* žije v současné době ve Španělsku 4.145.000 přistěhovalců, což činí zhruba deset procent celkové populace.

Informace převzaty z: *La Encuesta Nacional de Inmigrantes – 2007*, Instituto Nacional de Estadística: <http://www.ine.es/jaxi/menu.do?type=pcaxis&path=%2Ft20%2Fp319&file=inebase&L>, [8.11.08];

El Mundo: <http://www.elmundo.es/elmundo/2007/05/31/espana/1180642588.html>, [8.11.08]

⁶ Mnoho slangových výrazů v současné španělštině pochází právě z *caló*, např. *chaval* = joven, chico, *chalao* = loco, *menda* = yo, *chungo* = en principio "guasa", después "malo", *sobar* = dormir, *currelar* = trabajar » *curro* = **trabajo**, *piño* = diente.;

http://www.enredate.org/enredate/actualidad/historico/lenguas_en_espana/, [8.11.08]

nacházelo velké množství takzvaných *keltiberských jazyků*, z nichž dodnes přežila pouze baskičtina, a na *období romanizace*, kdy se latina stala úředním jazykem Římské říše a postupně změnila jazykovou situaci nejen na území tehdejší Hispánie, ale i v oblasti ostatních států kde se dnes mluví románskými jazyky. (Mouton García, 2002:13-15)

Rozdíly mezi těmito jazyky, které dnes můžeme pozorovat, jsou výsledkem vzájemného ovlivňování původních jazyků a latiny v daných oblastech a lze je hledat zejména na úrovni místních zvyků, stupně vyspělosti a vzdělanosti. Situaci na území dnešního Španělska později modifikovala další historická období jako expanze Arabů, následná reconkvista kastilských králů, politické spojení Kastilie, Aragónu a připojení Navarry a zámořské objevy. Díky bohatství, které postupně Kastilie na svých cestách do Ameriky získala, se tak brzy kastilština stala dominantním jazykem obchodníků a rozšířila svůj vliv po celém poloostrově. Dnešní podobu lingvistické situace ve Španělsku můžeme rozdělit do dvou skupin:

První skupinu by tvořily tzv. *historické dialekty*, mezi něž se řadí dialekt *aragonský* (*aragonés* nebo *navarro-aragonés*) a *leonský* (*leonés* nebo *asturo-leonés*).

Do druhé skupiny pak lze zařadit tzv. *samostatné jazyky*, k nimž patří *španělština/kastilština* (*español/castellano*), *katalánština* (*atalà*), *galicijština* (*gallego*) a *baskičtina* (*vasco/euskara*). V rámci těchto samostatných jazyků a jejich dialektů pak rozlišujeme ještě mezi jednotlivými lokálními variantami.

1.1. Historické dialekty

Podle (Mouton García, 2002:16) se termín *historické dialekty* užívá pro označení místních variant latiny, které v minulosti nedosáhly takového stupně vývoje, aby mohly být charakterizovány jako samostatné jazyky. Aragonský a leonský dialekt tak dodnes přetrvávají jako dialekty latiny, které jsou navíc ovlivněny sousedními dnes oficiálními jazyky Španělska. Jejich mluvčí jsou dědici vulgární latiny, která se zde zachovala v jedinečné podobě díky socio-politickým a kulturním okolnostem. Znamená to tedy, že historickým dialektem je dialekt (v původním smyslu) vycházející přímo z latiny, na rozdíl od některých pozdějších variant, které vznikly

divergencí již konsolidovaného dialektu. Příkladem této situace je andaluský dialekt, označovaný jako dialekt nikoliv historický, nýbrž jako regionální varianta kastilštiny.⁷

Obecně lze konstatovat, že v podstatě jazyky jako galicijština, katalánština i španělština byly historickými dialekty, avšak díky politickému vývoji dosáhly statusu samostatného jazyka. Po ovládnutí Aragónu a Leónu Kastilií se tyto historické dialekty (aragonés a leonés) zachovaly pouze na venkově a kastilština se stala dominantním dialektem, a později jazykem všech ostatních společenských vrstev.

1.1.1. Aragonský dialekt

Aragonský dialekt byl po staletí v kontaktu se všemi třemi jazyky používanými v oblastech sousedících s územím této provincie, tzn. na severu s baskičtinou v hraničním pásmu s Navarrou, na jihu a západě s kastilštinou (Soria, Cuenca, Guadalajara), na severovýchodě s valencijštinou (*valenciano*, v oblasti Teruel) a konečně ve východní části s katalánštinou. Tato skutečnost vedla k vytvoření skupiny nářečí, které v sobě nesou rysy přechodu mezi jednotlivými jazyky. Pokastilštění Aragónu probíhalo již od patnáctého století, nicméně situace se výrazně změnila ve dvacátém století, kdy se po skončení občanské války radikálně změnily podmínky a životní úroveň místního obyvatelstva. Současně s rozvojem komunikací, turismu, médií a techniky tak došlo k postupnému zanikání tohoto dialektu a až v poslední době se objevují snahy o znovuoživení původního jazyka předešlých generací. Tato tendence se projevila umělým vytvořením jednotného jazyka zvaného *fabla*, nicméně se zdá, že v poslední době dávají mluvčí přednost spíše vlastním nářečním variantám, např. *cheso* (hecho), *ansotano* (Ansó) nebo *belsetán* (Bielsa) (Mouton García, 2002:18).

1.1.2. Leónský dialekt

Leónský dialekt je souhrnný název pro skupinu nářečí, která podle Menendéze Pidala vychází přímo z latiny, má podobné charakteristické rysy a rozprostírá se na území tehdejšího Leónského království. Z tohoto celku si dodnes nejsilnější pozici v rámci

---

⁷ Totéž platí i o dialektu murcijském, exremadurském a kanárském.

rozšíření udržuje podskupina asturských nářečí známých pod termínem *bable*.⁸ Další méně rozšířená nářečí zaujímají oblast dnešního západního Leónu, Zamory a Salamanky ovlivňující i podobu řeči v provincii Extremadura. Španělští lingvisté a filologové se těmito dialekty zabývají již od osmnáctého století a shodují se na tom, že jejich podobu značně ovlivnily jazyky národů, které toto území obývaly v období před romanizací. Stejně jako ve většině případů se *bables* udržely zejména na venkově, zatímco města byla postupně úspěšně pokastilštna. Vývoj lingvistické situace v Asturii výrazně ovlivnil průmyslový rozvoj, který měl za následek příliv imigrantů ze všech koutů Španělska, kteří mezi sebou komunikovali pouze španělsky. Dnes se podle vzoru ostatních autonomních oblastí místní vláda pokouší o revitalizaci původního jazyka ve snaze zachovat své kulturní dědictví. Z tohoto důvodu byl uměle vytvořen tzv. *asturiano*, který se snaží sjednotit jednotlivé *bables* a vychází z podoby centrálního nářečí, nicméně jeho budoucnost není příliš nadějná (Mouton García, 2002:20-23).

1.2. Oficiální jazyky⁹

Jak již bylo řečeno v úvodu této kapitoly, v současné době existují na území Španělska celkem čtyři oficiální jazyky; kastilština, katalánština, galicijština a baskičtina. Podívejme se tedy blíže na jejich charakteristické rysy a oblasti použití.

1.2.1. Španělština/kastilština; español/castellano

Tyto dva termíny jsou označením pro nejrozšířenější oficiální jazyk na území dnešního Španělska, který je v podstatě prostředkem komunikace mezi všemi příslušníky tohoto národa a zároveň španělsky mluvícím obyvatelstvem Latinské Ameriky, Rovníkové Guiney, Spojených Států Amerických, Kanady a Filipín. Pojem *kastilština/castellano* je historicky odvozen od dialektu, kterým se mluvilo v Kastilii, tedy na centrálním území Iberského poloostrova, a postupně se rozšířil do ostatních

---

⁸ Příklady slov dnešní podoby jazyka *bable*: *crianza*: educación (výchova), *currusquinos*: cosquillas (lechtání), *día de garabullos*: día de mucho trabajo (den, kdy máme hodně práce), *dar a la parpayuela*: charlar amigablemente (mluvit přátelsky), *güaje*: niño (dítě)

Informace převzaty z: http://www.enredate.org/enredate/actualidad/historico/lenguas_en_espana/, [8.11.08]

⁹ Informace převzaty z:

MOUTON G. P.: *Lenguas y dialectos de España*, Arco Libros, Madrid, 2002, (str.24-59); <http://www.elcastellano.org/castesp.html> [8.11. 08]; Real Academia Española, www.rae.es [8.11. 08]

oblastí. V poslední době se termín *kastilština* z důvodů politické korektnosti a respektu vůči ostatním autonomním oblastem, jejichž obyvatelé vedle španělštiny denně používají i druhý mateřský jazyk, rozšířil například v médiích, ústavě a dalších zejména politicko-právních spisech. Lingvisticky přesnější je však výraz *španělština/español*, jelikož představuje termín vystihující jazyk, kterým se mluví v celém Španělském království, stejně jako pojmy označující jiné jazyky jako čeština nebo angličtina. Nicméně podle Španělské královské akademie věd, *Real academia española*, jsou oba výrazy považovány za synonymní.

Původní kastilský dialekt se zrodil v raném středověku v oblasti mezi Burgosem a Santanderem, která geograficky sousedí s územím dnešního Baskicka. Následkem této blízkosti je přímý vliv baskičtiny¹⁰ na podobu kastilštiny. Vlivem rozšiřování Římského impéria se španělština vyvinula přímo z latiny a během procesu romanizace tudíž docházelo k mnoha jazykovým změnám. Nejvýraznější fonologické změny odvozené z latiny představují hláskové modifikace jako například změna znělosti (lat. *vita* > šp. *vida*– život; *iuventus* > *juventud*– mládí), diftongizace (*terra* > *tierra*– země) či palatalizace (*palea* > *paja*– sláma, *nocte* > *noche*– noc).

Dále byl tento jazyk během rekonkvisty ovlivněn arabštinou a dalšími dialekty rozprostřenými po celém Iberském poloostrově. V patnáctém století, během procesu sjednocování španělských království, vydal Antonio de Nebrija v Salamance svůj spis *Grammatica*,¹¹ což znamenalo průlom v pojetí španělštiny jako samostatného jazyka, protože do té doby byla považována pouze za vulgární podobu latiny. Od doby vlády Karla I. v šestnáctém století vznikl pro kastilštinu název španělština (jakožto jazyk, jímž se domluví všichni obyvatelé sjednocených španělských království) a ve dvacátém století se zejména díky migraci obyvatelstva z venkova do měst, vlivu médií a přílivem přistěhovalců, kteří byli ekonomickým a společenským tlakem nuceni si jazyk osvojit, jazyk rozšířil na většinu území Iberského poloostrova.

---

¹⁰ Např. *boina* = barek, *pizarra* = tabule, *izquierdo* = levý, *ascua* = uhlík

Informace převzaty z: <http://castellanoactual.blogspot.com/search/label/Etimolog%C3%ADa>, [8.11. 08]; poznámky Lexikologie a Sémantika, Aurová Miroslava, 2007

¹¹ *Grammatica* (Antonio de Nebrija) vydaná v r. 1492. Jedná se o první pojednání o kastilské gramatice a zároveň o první gramatiku vulgárního (lidového) jazyka v Evropě. Nejstarším textem v kastilštině jsou pak *Glosas Emilianenses*, sepsané baskickými mnichy.

Silně patrné jsou nářeční varianty španělštiny, které můžeme rozdělit podle jednotlivých autonomních oblastí. Nejvýraznější a snadno identifikovatelné změny v porovnání se španělštinou nalezneme v provinciích Madrid, Castilla la Mancha, Extremadura, Murcia, Andalucía a na Kanárských ostrovech. Obecně se jednotlivé varianty španělštiny liší zejména v oblasti fonetiky (výslovnost grafémů *c/z a s*, které se odráží ve fenoménu zvaném *ceceo/seseo*; tzv. *yeísmo* týkající se výslovnosti psaného *ll/y* a přídech na *s* a *z* v postavení za samohláskou), gramatiky (používání subjuntivu, jednotlivých slovesných časů, tzv. *laísmo* atd.), sémantiky a lexikologie (použití zcela jiných specifických výrazů např. pro názvy ovoce a zeleniny, věci denní potřeby nebo místních tradic).

1.2.2. Katalánština; catalán/català

Tento jazyk se používá na území dnešního Katalánska, Valencie, Baleárských ostrovů, v pohraničních oblastech Francie, v Andoře a v Itálii (Sardinie). Odhaduje se, že celkový počet jeho mluvčích je dnes 7,7 miliónů a z toho 4,4 miliónů lidí považuje tento jazyk za svou mateřštinu. Jako jediný na poloostrově pochází ze skupiny galorománských jazyků. Dalším charakteristickým rysem je silný vliv francouzštiny, který je dán jak zeměpisnou polohou, tak historickým vývojem v dané oblasti; a italštiny, což souvisí s vlivným postavením katalánských obchodníků v oblasti Středozemního moře, kteří v patnáctém století obsadili Sardinii a získali významný vliv i v ostatních italských přístavech. Později však katalánština postupně upadávala a to nejdříve v důsledku přesídlení politické moci do Valencie, následné kulturně-politické závislosti na Kastilii a později kvůli příchodu Burbonů. Silného kulturního obrození se Katalánci dočkali až na konci osmnáctého století a to díky vzdělaným obchodníkům, kteří se zasloužili o rozvoj jazyka a literatury. Tyto úspěchy nacionalistů byly po občanské válce vystřídány represí za dob vlády generála Franka, který usiloval o úplné vyhlazení všech regionálních jazyků ve prospěch španělštiny. Po jeho smrti však katalánština opět získává čím dál větší vliv i za hranicemi dané autonomní oblasti.

Dnes je znalost jazyka v oblastech státní správy a vysokého školství nezbytná. Stejně jako v ostatních jazycích se i katalánština dá rozdělit na několik dialektů. V současné době se používá rozdělení podle Manuela Milá y Fontanals z roku 1861, který od sebe odlišuje dvě základní skupiny nářečí; za první *východní* (Barcelona,

Baleárské ostrovy a Francie) a za druhé *západní* (Valencie) (Mouton García, 2002: 42-46).

1.2.3. Galicijština; gallego/galego¹²

Tímto jazykem se mluví v severo-západním cípu Iberského poloostrova a v současné době je počet jeho mluvčích odhadován na 2.560.000 obyvatel. Patří do skupiny románských jazyků a jeho vývoj je úzce spjat s portugalštinou. Ve středověku měla galicijština poměrně silné postavení, které přálo rozvoji literatury. Společensko-politické poměry patnáctého století však způsobily úpadek tohoto jazyka, jehož použití se postupně omezovalo a zůstalo pouze na venkově a v odlehlých samotách (*aldeas*). Jazykem vyšších společenských vrstev a symbolem vzdělanosti se brzy stala španělština a lidé začali galicijštinou spíše pohrdat. V devatenáctém a dvacátém století se naštěstí tendence vlivem nacionalistických hnutí změnila a od roku 1981 Galicijská samospráva (El Estatuto de Galicia)¹³ oficiálně chrání tento jazyk a usiluje o jeho zachování (Mouton García, 2002: 47-50).

1.2.4. Baskičtina; vasco/euskara

Podrobnou charakteristikou tohoto jazyka, historickým vývojem a problematikou se budu zabývat v následujících kapitolách věnované Baskicku, baskičtině a bilingvistu v této oblasti.

II. Specifikace baskofonní oblasti

V následující kapitole se podrobněji podíváme na geografickou a historickou charakteristiku baskofonní oblasti.

2.1. Geografie¹⁴

Baskicko, baskicky *Euskal Herria*, španělsky *País Vasco*, francouzsky *Pays Basque*, je oblast ležící na severu Iberského poloostrova, která zaujímá území na severu ohraničené Francií, na východě Navarrou, na jihu Riojou, Kastilií a Leónem a na západě Kantábríí. Zatímco ve Francii nemají baskické provincie žádný status

---

¹² http://www.xunta.es/linguagalega/datos_basicos_de_la_lengua_gallega, [6.4.2009]

¹³ <http://www.xunta.es/estatuto?lang=es>, [6.4.2009]

¹⁴ Ilustrační mapa viz Příloha č.2

samosprávy, v rámci Španělského království si postupem času sami Baskové vydobyli status autonomní oblasti s vysokou mírou samostatnosti. Baskicko se na území Španělska dělí celkem na tři provincie; *Bizkaia/Vizcaya*, *Gipuzkoa/Guipúzcoa*, *Araba/Álava* a stejný počet na území Francie; *Lapurdi/Labourd*, *Nafarroa Behere/a/Basse Navarre*, *Zuberoa/Soule*. Baskičtina se navíc užívá ještě na severu autonomní oblasti Navarra.

2.2. Historie území dnešního Baskicka¹⁵

Nejstarší dějiny Basků, stejně jako v případě jiných národů, o jejichž původu a dávné historii víme jen velmi málo, nabízejí obrovské množství hypotéz, které dnes není možné věrohodně doložit. Podle uznávaných historiků počátku dvacátého století, *Enrique Eguren*, *Telesforo Aranzadi* a *José Miguel Barandiaran*,¹⁶ kteří podrobně zkoumali prehistorické objekty (dolmeny, kromlechy, jeskyně, jeskynní malby¹⁷ atd.) nacházející se na celém území Euskal Herria, jsou tyto nálezy důkazem toho, že předkové Basků zde žili dávno před začátkem našeho letopočtu. Díky své zeměpisné poloze vedla tímto územím již od dob pravěku významná stezka spojující Afriku a Iberský poloostrov se zbytkem Evropy a tudíž tudy proudilo mnoho různých národů, které zde zanechaly nesmazatelné stopy. Důkazy můžeme hledat například v názvech toponym (např. Nervión, Deba, Ulzama) svědčících o tom, že v době Bronzové (před 2.500 lety) tímto územím prošli Keltové. Nicméně první písemné zmínky o Baskickém území nacházíme až v díle významného řeckého zeměpisce a historika *Strabóna* (64 př.n.l.-24 n.l.), jež se ve svém spise zmiňuje o kmeni *Vaskónů*, kteří obývali oblast severního Španělska. Další dochované památky o existenci Basků pocházejí z období Římské nadvlády na Iberském poloostrově a popisují vojenské střety Římanů s různými baskickými kmeny, známé jako *Sertorijské války*,¹⁸ které se datují od prvního století před naším letopočtem. S největší pravděpodobností však soužití těchto národů nebylo příliš bouřlivé, což dokazují nalezené dokumenty vypovídající o blízkých vzájemných vztazích a to zejména v některých aspektech

---

¹⁵COLLINS R.: *Baskové*, Lidové noviny, Praha 1997

¹⁶ *Joxemiel Barandiaran* (1889-1991) je považován za stěžejního historika, etnografa zkoumající dějiny Baskicka a jeho kulturu; ETXEGOIEN C. J.: *Orhipean: El país del Euskara*, Xamar, Pamplona, 2005)

¹⁷ Santimamiñe (Bizcaya), Isturitze (Navarra Baja), Etxeberriko karbia (Zuberoa), Altxerri atd.

¹⁸ *Sertorius*, rebelantský vojevůdce a přívrženec Gaia Maria, si získal přízeň místního obyvatelstva, které mu pomáhalo v odporu proti Římu. Revolta však byla potlačena a v tomto důsledku bylo v roce 77 př. n.l. založeno město Pamplona římským císařem Pompeiem.

sociálního a hospodářského uspořádání.¹⁹ Počátky nepokojů v oblasti dnešního Baskicka souvisejí až s chaosem, který nastal po odchodu Římanů. V šestém století se Baskicko dostalo na rozhraní dvou v té době významných mocností, které spolu neustále soupeřili. Z francouzské strany bylo obklopeno Franskou říší a jih ovládal kmen Vizigótů. Neméně převratné změny s sebou přinesla tažení Arabů a jejich snaha o ovládnutí Iberského poloostrova v osmém století. Baskové v té době prokázali svou jedinečnou schopnost obrany svého území, která spočívala v tom, že takticky využívali zejména nepřístupného horského terénu, ve kterém se na rozdíl od příchozích dobyvatelů velmi dobře orientovali. Důkazem je slavná *bitva v Roncesvallském průsmyku (778)*, kde Baskičtí bojovníci lstivě porazili vojska Karla Velikého, která byla dlouhou dobu nepřemožitelná. Na motivy tohoto hrdinského vítězství později vznikla slavná Píseň o Rolandovi. V průběhu devátého a desátého století se území obývané Basky rozdělilo na tři království; *Pamplonské, Asturské* a území spadající pod vládu *franských králů*. Zmínka o Pamplonském království je důležitá proto, že v roce 824 zde založil novou královskou linii *Iñigo Arista*, jehož jméno napovídá, že byl původem první Bask na trůnu v historii Euskal Herria.

Později význam Pamplonského království, v té době již přejmenovaného na Navarrské, stále rostl. Na počátku jedenáctého století za vlády *Sancha Velikého (Sancho El Mayor)* dosáhlo zatím největší zeměpisné rozlohy, čímž se do okruhu jeho moci dostalo veškeré baskicky mluvící obyvatelstvo, včetně oblastí Bizkaia, Gipuzkoa a Araba. V roce 1028 navíc Sancho díky sňatkové politice zdědil Kastilské hrabství a vpadl do Leónu. Po jeho smrti bylo území Navarry rozděleno mezi jeho potomky na tři původní území Aragón, Kastilii a León.

Posledním obdobím nepokojů, které zasáhly celé Španělsko ještě před vytvářením ducha nacionalismu v Baskicku, byly takzvané *Karlistické války* o následnictví na trůně v polovině devatenáctého století. Baskové aktivně bojovali na straně Karlistů, kteří jim slíbili podporu výhradních práv *fueros*.²⁰ S prohrou v roce 1876 však přišla tvrdá realita a Baskové zjistili, že podpora Karlistů jim tak dlouho střeženou jistotu

---

¹⁹ Baskové měli velice dobré uplatnění v oblasti armády a Řím si pravděpodobně cenil jejich vojenských kvalit, což dokládá zřizování vojenských sborů, které se skládaly výhradně s Basků. Nekonfliktnost vztahů mezi Římem a Baskickem podporuje i fakt, že na tomto území měl Řím v porovnání s ostatními oblastmi impéria vcelku malý počet posádek, které měly udržovat pořádek.

²⁰ *Fueros* byly dohody mezi panovníky a jejich poddanými, které občanům zajišťovaly práva týkající se ekonomiky, trestního řádu apod. Původně byly fueros rozšířené po celém Španělsku, postupně, ale byly rušeny a nejdéle se uchovaly v Baskicku.

spočívající v ekonomické, politické, právní, obranné a správní samostatnosti nezaručila.

Konec devatenáctého století s sebou na rychle se rozvíjejícím průmyslovém severu přinesl významné změny nálad. Rapidní nárůst pracovních příležitostí vedl k velké migraci obyvatelstva z ostatních částí Španělska o to zejména ze zemědělského jihu, kde naopak vládla hospodářská stagnace. Tento příliv nebaskického obyvatelstva vedl ke střetu kultur, kdy počet nových přistěhovalců velice rychle převýšil počet místního obyvatelstva. Nová pracovní síla samozřejmě neměla zájem na uchování místních tradic či zachování původního jazyka. Vznik nacionalismu na počátku dvacátého století navíc výrazně poznamenaly i intelektuální vlivy romantických idejí o nacionalismu a sebeurčení, které se šířily napříč celou Evropou.

V roce 1895 byla baskickým intelektuálem *Sabino de Araña Goiri* založena *Baskická národní strana (Partido Nacionalista Vasco)* a o tři roky později do strany vstoupila skupina *Euskalherria* pod vedením *Ramona de la Sota*.²¹ Další rozvoj Baskickým provinciím přinesla první světová válka, která zajistila strojírenským závodům na severu Španělska lukrativní zakázky z oblasti zbrojního průmyslu.

Na politické scéně zaznamenala PNV, čerstvě přejmenovaná na *CNV (Baskická nacionalistická obec)*, doposud největší úspěch v roce 1918, kdy ve volbách Baskové poprvé získali poměrně velký počet zastupitelů.²²

Po ustanovení první republiky generálem Primo de Riverou byla PNV na čas rozpuštěna a CNV začala soustředit svůj program zejména na rozvoj kultury, hudby a sportu. K obnovení politických aktivit PNV došlo ve třicátých letech v období druhé Španělské Republiky, kdy se díky čtyřicetiprocentní podpoře občanů stala nejsilnější stranou v Baskicku. Důvody tak prudkého rozmachu můžeme přičítat zejména skutečnosti, že hlavním bodem volebního programu PNV bylo získání regionální autonomie pro Baskicko, kterou se následně podařilo prosadit v roce 1936. Nicméně vytoužená autonomie kvůli vypuknutí *Občanské války* ve Španělsku (1936-1939)

---

²¹ *Ramón de la Sota* byl velmi významný a bohatý obchodník, který PNV zajistil finanční podporu a rozšířil její působnost i v městském prostředí.

²² PNV získala 7 zastupitelských míst z celkového počtu 21 míst určených pro 4 provincie.

netrvala dlouho a pro Baskicko nastalo velmi těžké období frankistického režimu trvajících až do roku 1975, kdy se Baskové stali oběťmi agresivní kulturní represe.²³

Tyto události měly za následek vzrůstající radikální charakter boje za samostatnost a vznik teroristické organizace *ETA (Euzkadi Ta Azkatasuna/Baskicko a jeho svoboda)* v roce 1959. Od počátku sedmdesátých let se na území celého poloostrova množily případy teroristických útoků. První obětí ETOU naplánované vraždy se v roce 1968 stal *Meliton Manzanas*.²⁴ Následovala *operace Ogro* v roce 1973, která je dodnes nejznámějším atentátem na předsedu vlády *Luise Carrera Blanca*, kterého krátce před útokem Franco jmenoval svým nástupcem.²⁵

Po Frankově smrti v roce 1975 začal proces postupnému přechodu celého Španělska k demokracii. Ústava schválená v roce 1978 přirčila Baskicku statut autonomie a od roku 1983 je Baskicko autonomní oblastí s vlastní vládou a širokým spektrem pravomocí. V letech 1980-1992 se předsednickou stranou baskické vlády stala PNV v koalici se socialistickou stranou pod vedením José Antonio Ardanza.

Ve volbách v roce 1993, kdy zvítězila socialistická PSOE (*Partido Socialista Obrero Español*), podpořila PNV vládu PP (*Partido Popular*), aby pravicová vláda získala absolutní většinu. Stejná situace se opakovala ve volbách o tři roky později. Díky této podpoře Lidové strany a z toho vyplývající spolupráce s centrální vládou v Madridu, PNV získala privilegované mocenské postavení, které využila k dosažení klíčových pravomocí pro celé Baskicko.

Od roku 1988 lze pozorovat postupnou radikalizaci nacionalismu usilujícím o stále větší míru nezávislosti. Vztahy mezi centrální vládou v Madridu a místní vládou v Baskicku se vyostřily zejména v letech 2000-2004, kdy předseda PNV Juan José Ibarretxe představil tzv. *Plan Ibarretxe*, který v podstatě požaduje téměř absolutní nezávislost Baskicka s výjimkou spíše symbolického spojení se Španělskem skrze uznání krále jako hlavy státu. Od té doby se zdá, že se situace mírně uklidnila a za

---

²³ Program ústřední vlády v otázce baskického území spočíval ve vymýcení kulturních zvláštností tohoto regionu, projevující se například i v zákazu užívání baskického jazyka a používání původních baskických jmen. Podle odhadů uprchlo, zejména do Francie a jižní Ameriky, během Frankovy kruté diktatury na 150.000 Basků a z těch, co zůstali ve Španělsku bylo zabito až 50.000 a 10.000 uvězněno (z toho přes 1000 popraveno).

²⁴ *Meliton Manzanas*, velitel baskické policie v San Sebastianu.

²⁵ Operace byla připravena do nejmenších podrobností. Při atentátu byl Blancův automobil vyhozen do povětří náloží uloženou pod silnicí. Nálož byla tak silná, že auto bylo vymrštěno do výše pátého poschodí protější budovy.

současné vlády předsedy Zapatera se vztahy postupně zlepšují.²⁶ Nicméně sociálně-politické napětí a všudypřítomná hrozba teroristických útoků patří k aspektům, které pro místní obyvatelstvo představují každodenní realitu.

III. Specifikace baskičtiny

V následující kapitole se dostáváme k podrobné charakteristice baskického jazyka z hlediska jeho územního rozšíření, typologie, morfologico-syntaktické struktury a historii původu a jeho vývoje až do současnosti.

3.1. Geografie jazyka

Baskičtina, baskicky *euskara*, *euskera* nebo *üsquera*; španělsky *vasco*, *vascuence*, je jazyk, který v dnešní době používá zhruba 665.800 mluvčích, pro které se v Baskicku používá termín *euskaldunes*. Odhaduje se, že dalších 100.000 žije mimo území *Euskal Herria/Euskadi*,²⁷ a to zejména ve Španělsku, Francii a Spojených Státech Amerických.²⁸ V podstatě lze říci, že v dnešní době jsou všichni její mluvčí bilingvní. Zhruba 51.800 Basků, kteří žijí severně od přírodní hranice řeky Bidasoa na území Francie mluví zároveň francouzsky a zbylých 614.000 obývajících oblast Španělska jižně od zmíněné řeky běžně používá kromě baskičtiny i španělštinu.

Baskofonní oblast zaujímá podle administrativně správního členění Španělského království baskické provincie *Araba* (Victoria-Gasteiz), *Gipuzkoa* (San Sebastián/Donostia), *Bizkaia* (Bilbao/Bilbo) a severní část autonomní oblasti *Nafarroa* (Pamplona/Iruña), ve Francii pak *Lapurdi* (Bayona), *Nafarroa Behere/a* (San Juan Pie de Puerto) a *Zuberoa* (Mauleón).

Podle posledního sociolingvistického výzkumu realizovaného v roce 2006²⁹ je celkový počet obyvatel starších šestnácti let 2.589.600. Z toho 25,7% (665.800 osob) je bilingvní (tzn. mluví dobře jak baskicky tak španělsky nebo francouzsky) a dalších

---

²⁶ Posledním útokem, ke kterému se ETA přihlásila atentát na madridské letiště v lednu 2007, při němž přišli o život dva Ekvádorci.

²⁷ Euskal Herria: Comunidad Autónoma Vasca=Baskicko, Navarra, baskofonní část Francie (*Labourd*, *Basse Navarre*, *Zuberoa*)

²⁸ Informace převzaty z: ASTRAIN NÚÑEZ L.: *El euskera arcáico: Extensión y Parentescos*, Editorial Txalaparta, Tafalla 2006, str.11

²⁹ Informace převzaty z: *IV Encuesta Sociolingüística 2006 (CAV, País Vasco Norte, Navarra, Euskal Herria)*:

<http://www.euskara.euskadi.net/r59->

[738/es/contenidos/informacion/argitalpenak/es_6092/adjuntos/IV_incuesta_es.pdf](http://www.euskara.euskadi.net/r59-738/es/contenidos/informacion/argitalpenak/es_6092/adjuntos/IV_incuesta_es.pdf) [2.3.09]

15,4% (tzn. 397.900 osob) používá baskičtinu pasivně. Toto malé množství mluvčích souvisí zejména se složitým historickým vývojem a komplikovanou politicko-spoločenskou situací přetrvávající do dnešních dnů.

3.2. Typologie baskičtiny³⁰

Baskičtina se od ostatních evropských jazyků odlišuje tím, že ji nelze zařadit do skupiny indoevropských jazyků, protože má zcela rozdílné vlastnosti a po staletí dokázala odolat tlaku silnějších jazyků a ubránit se asimilaci. Je to tedy jazyk izolovaný, který se na Evropském kontinentu vyskytoval dříve než ostatní jazyky spadající do indoevropské jazykové rodiny.

Typologicky je podle morfologické klasifikace Vladimíra Skaličky označován jako jazyk *aglutinační*, který vykazuje následující základní vlastnosti: (a) připínání formálních elementů na kořen slova; (b) nedostatek homonymie a synonymie; (c) menší rozlišení slovních druhů; (d) pevný slovosled; (e) vyšší zastoupení infinitivních a participiálních vazeb místo vedlejších vět. Z hlediska syntaktické typologie (Greenberg, Dixon) pak baskičtinu řadíme mezi jazyky *ergativní*, což znamená, že daný jazyk vyjadřuje aktéra slovesného děje.

3.3. Základní lingvistická charakteristika baskičtiny ve srovnání s kastilštinou a její dialekty

Jazyk můžeme charakterizovat podle dílčích úrovní jazykového systému, tzn. fonetiky a fonologie, syntaxe, morfologie a lexika.

Z hlediska fonetiky a fonologie se baskičtina od kastilštiny zásadně neliší. Mezi hlavní rozdíly patří zejména existence sibilant *s* (apikoalveolární neznělá frikativa), neznělé *z* (predorsoalveolární frikativa), těmto dvěma hláskám odpovídající afrikáty *ts* a *tz*, dále pak palatální frikativa *x* a palatální afrikáta *tx*. Mezi další rozdíly patří výslovnost grafému *g*, který se vždy vyslovuje jako španělské *g* v pozici před /A,O,U/, např. *gela* ("pokoj"), *gizon* ("člověk"). Baskičtina nepoužívá grafém *v*, s výjimkou

---

³⁰ Informace pro následující kapitolu převzaty z:

SKALOŠOVÁ L.: Diplomová práce, PF-JCU, 2000; ETXEGOIEN C. J.: *Orhipean: El país del Euskara*, Xamar, Pamplona, 2005; URKIZU P., HARANBURU L.: *Lengua y literatura Vasca*, 1978; MOUTON G. P.: *Lenguas y dialectos de España*, Arco Libros, Madrid 2002; ASTRAIN NÚÑEZ L.: *El euskera arcáico: Extensión y Parentescos*, Editorial Txalaparta, Tafalla 2006;

<http://www.euskalnet.net/kondaira/esp/Euskara.html> [2.3.09];

vlastních jmen (Valladolid). Španělské grafémy *c*, *qu* a *k* se pak v baskičtině, kromě názvů vlastních jmen (Quebec, Camoens), objevují pouze jako jediný grafém *k* (*ekintza*: čín).

Co se týče syntaktického jazykového plánu, řadí se baskičtina mezi jazyky výše zmíněného ergativního typu, což znamená, že vyjadřuje činitele slovesného děje. U tranzitivních sloves přípona *-k* označuje podmět. Například ve větě *Sabelak jaten ez ba du, sabela bera ihartuko da*. (“Když břicho nebude jíst, samo břicho zeslábne“); slovo *sabelak* je složeno celkem ze tří částí: *sabel* (břicho), *-a* (určitý člen) a *-k* (indikátor podmětu tranzitivního slovesa). Jak je vidět z daného příkladu, netransitivní slovesa přítomnost přípony *-k* u substantiva nevyžadují.

Z pohledu morfologie má baskický slovesný systém celkem 5 způsobů: indikativ, konjunktiv, potenciál, supositiv a imperativ. Dále dochází ke shodě přísudku s podmětem (v osobě a čísle) a současně s přímým a nepřímým předmětem. Mnoho baskických sloves se časuje pomocí pomocného slovesa *etori da* (“upadl“) a *jaten du* (“on to jí“). Co se týče jmenného systému (tzn. podstatné a přídavné jméno) existují morfémy neurčité *esku* (“ruka“) a určité *esku-a* (“ta ruka“), *esku-ak* (“ty ruce“). Substantiva a adjektiva mají 14 pádů.

V baskické slovní zásobě se vyskytuje velké množství výpůjček. I když se jedná zejména o výpůjčky z latiny (pax- pacem> *bake*: “mír“) a španělštiny, lze identifikovat i keltismy (kelt. *andera*> *andre*: “mladá žena“), germanismy (*gerra*: “válka“) a arabismy (*azoka*: “slavnost“).

V dnešní baskičtině můžeme pozorovat celkem osm dialektů,³¹ které v devatenáctém století klasifikoval významný filolog *Louis Lucien Bonaparte*: Gipuzkoánský (Gipuzkera), Biskajský (Bizkaiera), Hornonavarský severní (Nafarrera Garaia Iparraldeko), Hornonavarský jižní (Nafarrera Garaia Hegoaldeko), Labourdinský (Lapurtera), Dolnonavarský západní (Nafarrera Beherea Mendebaleko), Dolnonavarský východní (Nafarrera Beherea Ekialdeko) a Souletinský (Zuberoera).

Je zajímavé, že jednotlivá nářečí se od sebe často významně liší, což vedlo k tomu, že byl v šedesátých letech dvacátého století uměle vytvořen normativní jazyk *euskal batúa* (viz níže).

---

³¹ Ilustrační mapa viz Příloha č.3

3.4. Teorie původu baskičtiny

I když existuje poměrně velké množství hypotéz o jejím vzniku, pravý původ je dodnes pro lingvisty opředen tajemstvím. Mezi nejrozšířenější teorie patří tyto (Urkitzu 1978: 59-60):

3.4.1 basko-iberská; tato teorie tvrdí, že baskičtina byla jazykem Iberů, podle nichž byl pojmenován Iberský poloostrov, což podle *Guillerma de Humbolta*³² mají dokazovat nálezy iberských nápisů a názvy toponym. Podle *Koldo Mitxeleny*³³ je však tento důkaz velmi sporný, jelikož neexistuje přímá spojitost těchto nápisů s baskičtinou. Nápisů jsou totiž sice čitelné, ale dosud nikdo nerozluštil jejich význam.

3.4.2. basko-kavkazská; tato teorie vychází z práce *G. Dumétila a R.Lafona*,³⁴ kteří objevili prvky podobné kavkazským jazykům. Nicméně důkazy o paralelnosti těchto jazyků jsou podle Mixeleny spíše náhodné.

3.4.3. basko-berberská; tento názor zastávají lingvisté *Löpelmann*³⁵ a *Mukarovsky*³⁶ a vyplývá z předpokladu, že Baskové se do Evropy dostali z Afriky.

3.4.4. autoktonní; zakládá se na tvrzení *J.M. Barandiarána*,³⁷ který tvrdí, že Baskové jsou původními obyvateli Iberského poloostrova s vlastním jazykem, jež přetrval dodnes.

3.5. Historický vývoj baskičtiny

Vzhledem k tomu, že baskičtina představuje zcela unikátní jazyk, je zřejmé, že jeho historie je velmi pestrá a nabízí mnoho zajímavých poznatků. Kořeny tohoto jazyka se snaží najít velké množství historiků, antropologů a lingvistů, nicméně jediné, na čem se dosud shodují je, že podle dochovaných materiálů lze dokázat, že baskičtina je stará minimálně dva tisíce let. Během pátrání v nejstarších dějinách baskičtiny se setkáme s poměrně častými dohady o tom, že existovala ještě mnohem dříve, nicméně toto

---

³² HUMBOLDT WILHELM F. von: *Los vascos: apuntaciones sobre un viaje por el País Vasco en primavera del año 180*, Auñamendi, Donostia 1975

³³ MICHELENA L./MITXELENA K.: *Textos arcáicos vascos*, Madrid 1964

³⁴ LAFON R.: *La langue basque*, Bayona 1973

³⁵ LÖPELMANN, M.: *Etymologisches Wörterbuch der baskischen Sprache*. Berlin 1968

³⁶ MUKAROVSKY, H.: "Baskisch und Berberisch", *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, 62, 32-51, 1963

³⁷ BARANDIARAN, J. M.: *Obras completas*, EGEV, Bilbo 1973

tvrzení není nijak věrohodně doložené, jelikož hranice dvou tisíc let souvisí se samotnými počátky starého písennictví.

Během svého dlouhého vývoje se baskičtina postupně mísila s okolními jazyky, které v ní zanechaly své nesmazatelné stopy. Prvním známým indoevropským jazykem, který ovlivnil původní podobu baskičtiny byl jazyk *keltiberský* (*celtíbero*), jež užívali Keltové žijící na území Iberského poloostrova v období 1000 před naším letopočtem. Důkazem pro toto tvrzení jsou podle *Koldo Mitxeleny* a *Menéndeze Pidala* (Astrain Núñez, 2006: 34) za prvé, nálezy kamenných desek v oblasti Álavy a Navarry s nápisy vlastních keltiberských jmen (např. *Ambatus*, *Calaetus*, *Doitena*) a za druhé, názvy toponym v této oblasti (např. *Deva* - řeka v Gipuzkoa, *Nervión* - řeka v Bizcaia, *Zegama* - obec v Gipuzkoa).

V následujícím období expanze Římské říše, neboli období romanizace (2.stol.př.n.l.-3.stol.n.l.), se baskičtina dostává do přímého kontaktu nejprve s klasickou latinou, později s postupně vznikajícími románskými jazyky, a začíná dlouhé období, během něhož se oba jazyky vzájemně ovlivňují po všech stránkách jazykového systému, tj. na úrovni lexika, fonetiky, gramatiky i syntaxe (Astrain Núñez, 2006: 35). Baskičtina například přebrala latinskou slovní zásobu týkající se zejména oblasti správy (*lege*: “zákon,” *alokairu*: “plat“), vzdělání (*eskola*: “škola,” *mais*: “učitel“), církve (*saindu*: “svatý,” *ifernu*: “peklo“) či ekonomiky (*merke*: “levný,” *diru*: “peníze“) (Urkizu, 1978: 65; Enwistle W., 1969: 38). Ještě důležitějším aspektem prolínání obou jazyků než adaptace jednotlivých slov, je prokazatelné převzetí některých latinských gramatických struktur, které zasahují hlouběji do jazykového systému než jednotlivá slova. Jako příklad lze uvést pro baskičtinu velmi hojně užívanou koncovku *-tu*, která slouží k vytváření sloves z adjektiv nebo substantiv (*argi*: “jasný,” *argitu*: “objasnit“). Tato koncovka je totiž odvozena z latinské slovesné koncovky *-tum* (Astrain Núñez, 2006: 38).

Podobně jako v předchozím období romanizace existuje pouze minimální množství písenných památek, ani z období středověku se nedochovalo mnoho materiálů, což bylo způsobeno zejména tím, že jazykem vzdělanců, oficiálních autorit a církve se stala latina a později nově vytvořené románské jazyky. Baskičtina byla běžně používána převážně venkovským obyvatelstvem a přenášela se jen orální formou. S pádem Římské říše také souvisí invaze germánských kmenů, konkrétně Vizigótů, na území Iberského poloostrova. Pravděpodobně tak během tohoto období

byla baskická slovní zásoba obohacena o termíny pocházející z germánských jazyků, jež z nich však nebyly přejaty přímo, nýbrž skrze postupně se vyvíjející protorománské jazyky, které se v té době vyčleňovaly z latiny. Jako příklad můžeme uvést slova jako *gerra* (“válka“), *trizkantza* (“jatká“), anebo vlastní jména *Gonzalo* nebo *Alfonso* (Urkizu, 1978: 66). Později, od roku 771, vystředali Vizigóty na území dnešního Španělska Arabové, kteří se zde usadili až do završení rekonkvisty katolickými králi Ferdinandem a Isabelou na konci patnáctého století. V oblasti lexika se vliv arabštiny odrazil například u slov *alkandora* (“košile“) nebo *azoka* (“trh“). Z období středověku pocházejí také první písemné památky dokazující existenci baskičtiny. První dochovaný text v baskičtině vznikl v jedenáctém století a byl nalezen v klášteře San Millán de la Cogolla. Jedná se o krátké překladatelské poznámky známé pod jménem *Glosas Emilianenses*, kde třicátýprvní a čtyřicátýdruhý verš jsou napsané v baskičtině.³⁸ Dalším dokumentem dokazujícím výskyt tohoto jazyka byl průvodce pro poutníky z Francie do Santiaga de Compostela, sepsaný ve dvanáctém století Francouzem *Aimery de Picaudem*, jenž kromě popisu tehdejšího území dnešního Baskicka a jeho obyvatel, obsahoval i stručný slovníček základních baskických výrazů (např. *lavarcas*: “druh obuvi,“ *ogui*: “chléb,“ *ardum*: “víno,“ *andrea*: “paní“). Obrovský význam svatojakubské poutě pro rozvoj tohoto území dokazuje i další průvodce sepsaný o tři staletí později, jehož autor, *Arnold von Harff* z Kolína nad Rýnem, na své cestě po Baskicku sesbíral kromě jednotlivých slov i následující krátké fráze, *schatuwa ne tu so gausa moissa* (“Krásná slečno, pojdte se mnou spát“), *schambat* (“Kolik to stojí?“) (Urkizu, 1978: 68). Z předložených materiálů vyplývá, že nalezené důkazy vypovídající o dějinách baskičtiny v období desátého až patnáctého století sestávají zejména z toponym, antroponym a rukopisů objevených například v kláštorech *Iranzu*, *Leire* nebo *Roncesvalles*, které jsou však povětšinou, kromě výše zmíněných překladatelských poznámek, napsané v latině nebo romance. Větší množství textů vhodných pro historicko-lingvistickou analýzu vývoje a podoby baskičtiny lze hledat až v následujícím období renesance, kdy byl vynalezen

---

³⁸ Poznámky zní takto: *izioqui duguguec aiutuezdugu*, což je do španělštiny přeloženo jako: „*Hemos sido puestos a cobijo, hemos sido salvados a nosotros no se nos ha dado ayuda; “Byl nám poskytnut nocleh, byly jsme zachráněni, nebyla nám nabídnuta pomoc“* (vlastní překlad). Nicméně pravý význam těchto tajuplných frází dosud není znám.

Informace převzaty z:

<http://www.monasteriodeyuso.org/021b9198cd0b2113f/021b9198cd0b96455/index.html>, [2.3.09]

knihtisk, což pro tehdejší dobu znamenalo doslova literární revoluci. Díky tomuto fenoménu se tak v dějinách baskičtiny nacházíme na sklonku zcela nové etapy, kdy dochází k překotnému rozvoji literatury a všech jejích žánrů typických pro tehdejší dobu. K tisku vůbec první knihy vypovídající konkrétně o baskickém jazyce došlo v roce 1545 a jejím autorem byl navarrský kněz *Bernard Dechepare*, který své dílo nazval *Linguae Vasconum Primitiae*.³⁹ O několik let později, v roce 1571, bylo ve francouzské La Rochelle vytištěno dílo *Joanese Leizarragy (Iesu Christ Gure Iaunaren Testamentu Berria)*⁴⁰ napsané ve staré baskičtině. Jedná se o stošedesátistránkovou sbírku básní a pastýřský renesanční román (*novela pastoril renacentista*).⁴¹ Dále byly nalezeny ve většině případů anonymní úryvky básní, epických písní a elogií, jejichž společná tematika čerpá z námětů příbuzenských bojů, anebo souvisí s náboženskou tematikou.

Podobné snahy o povýšení baskičtiny na úroveň právoplatného jazyka a zájem o jeho gramaticko-lexikální strukturu a historii přetrvávají i v následujícím období osvícenství (17.-18.století). Z lingvistického hlediska patří mezi nejvýznamnější osobnosti této doby *Ote Larramendi*,⁴² jež vedle dalších vynikajících děl sestavil první trojjazyčný slovník (latina, kastilština a baskičtina) s názvem *Diccionario Trilingüe*. Jeho dílo se stalo inspirací pro další generace autorů, kteří stejně jako on usilovali o zachování a rozvoj svého mateřského jazyka. Navzdory těmto tendencím se však baskofonní oblast vlivem radikálních změn ve společnosti a migraci obyvatelstva během nastávající průmyslové revoluce neustále zmenšovala a kastilština čím dál více upevňovala své dominantní postavení. Tento kritický vývoj vedl k obavám o zánik tohoto unikátního jazyka, který v Evropě nemá obdoby, a proto se o baskičtinu začali zajímat i lingvisté a vědci z ostatních evropských zemí. Mezi nejvýznamnější osobnosti patří proslulý německý vědec *Wilhelm von Humboldt*, který se intenzivně zabýval dějinami baskičtiny a stojí za výše zmíněnou basko-iberskou hypotézou o jejím původu. Dalším vynikajícím badatelem, který stanovil základy pro výzkum baskického jazyka, byl princ *Luis Lucien Bonaparte*.⁴³ Proslavil se zejména na poli dialektologie svou klasifikací jednotlivých baskických nářečí, publikovanou v

---

³⁹ *Linguae Vasconum Primitiae* = sbírka básní s erotickou, autobiografickou a náboženskou tematikou.

⁴⁰ http://www.euskomedia.org/PDFAnlt/mono/leizarraga/leizarraga_ikerketa.pdf, [10.3.09]

⁴¹ <http://www.gipuzkoakultura.net/lazarraga/>, [10.3.09]

⁴² http://www.hiru.com/euskal_literatura/euskal_literatura_00950.html, [11.3.09]

⁴³ http://www.hiru.com/es/euskara/euskara_00450.html, [11.3.09]

lingvistickém atlase pod názvem *Carte des Sept Provinces Basques*, která se s výjimkou několika změn používá dodnes.

V souvislosti s narůstajícím vlivem nacionalistických hnutí na počátku dvacátého století a pozorností, kterou baskičtině věnovali věhlasní intelektuálové, byl v roce 1907 založen vědecký časopis *Revista Internacional de Estudios Vascos*,⁴⁴ který sbíral a vydával studie prestižních zahraničních a domácích badatelů. K podstatným změnám došlo i ve vzdělávání a ostatních odvětvích souvisejících s kulturním a společenským životem. V roce 1914 byla založena první veřejná škola, kde se kromě kastilštiny vyučovala i baskičtina, tzv. *ikastola*,⁴⁵ a o čtyři roky později *Společnost pro studium baskičtiny (Eusko Ikaskuntza)*,⁴⁶ což podnítilo následný vznik *Akademie baskického jazyka (Euskaltzaindia)*.⁴⁷ Tento nadějný rozmach byl však na dlouhou dobu přerušen z důvodu nástupu diktatury generála Franca, který striktně odmítal existenci minoritních jazyků na území Španělska a zakázal všechny společensko-politické aktivity související s podporou rozvoje baskičtiny a dalších dnes již oficiálních jazyků (baskičtina, katalánština a galicijština). Následkem tohoto temného období, kdy bylo baskofonní obyvatelstvo vystaveno kruté represi, byl rapidní pokles *euskaldunes* a existence jazyka tak byla vážně ohrožena. K obnovení činností souvisejících se záchranou baskičtiny došlo až v šedesátých letech, kdy baskičtí intelektuálové a jazykovědci, v čele s uznávaným lingvistou Koldo Mixelenou,⁴⁸ začali prosazovat sjednocení vzájemně často velmi odlišných baskických dialektů. V roce 1968 se zrodil uměle vytvořený unifikující jazyk *euskal batúa*, jehož cílem bylo stanovit normy pro potřeby výuky, veřejné správy, médií a literatury. Existence tohoto sjednoceného jazyka, který byl po pádu Frankova režimu uznán jako oficiální jazyk (vedle kastilštiny) Baskické autonomní oblasti, vytvořila vhodné podmínky k jeho revitalizaci. Ve školství byly vypracovány vzdělávací programy pro základní a střední školy, prosazující baskičtinu jako hlavní vyučovací jazyk a rychle se rozšiřovala síť institucí (*ikastol*), kde byly tyto modely bilingvní výchovy uváděny do praxe. Studijní plány se samozřejmě týkaly i univerzitního vzdělávání a v současné době je studium v baskičtině možné na většině nejvýznamnějších baskických vysokých škol. Všem

---

⁴⁴ <http://www.eusko-ikaskuntza.org/en/publicaciones/colecciones/riev/>, [11.3.09]

⁴⁵ <http://www.ikastola.net/web/default.php>, [11.3.09]

⁴⁶ <http://www.eusko-ikaskuntza.org/es/>, [11.3.09]

⁴⁷ <http://www.euskaltzaindia.com/>, [11.3.09]

⁴⁸ http://koldomitxelena.gipuzkoakultura.net/Koldo_Mixelena_Bibliografia.php, [11.3.09]

baskickým provinciím srozumitelná baskičtina se začala začleňovat do společensko-kulturního života baskických obyvatel ve formě rozhlasového (*Euskadi Irratia*) a televizního (*Euskal Telebista; ETBI*)⁴⁹ vysílání, tisku a v souvislosti s celosvětovým rozvojem informačních technologií samozřejmě i propagace na internetu. Z těchto informací lze vydedukovat, že baskičtina je opět na vzestupu, což zároveň dokazují výsledky sociolingvistických výzkumů provedených v roce 2006, podle nichž se počet *euskaldunes* ve srovnání s údaji z roku 1991 zvýšil o 137.300 bilingvních mluvčích.

IV. Bilingvismus⁵⁰

Fenomén bilingvismu a plurilingvismu se zejména v současné době čím dál více dostává do popředí zájmu. V Evropě je tato situace v první řadě výsledkem celkové politiky integrace evropských států v rámci rozvoje spolupráce zemí Evropské Unie. V dnešní době je téměř nemožné, aby jedinec zůstal izolován a neosvojil si kromě mateřského jazyka alespoň jeden cizí jazyk, který je v současném globalizovaném světě klíčem ke komunikaci mezi národy, vzájemné toleranci a porozumění.

4.1. Definice

I když je samotný pojem *bilingvismus* běžně používán, dosud nebyl přesně popsán a existuje tak celá řada definic, které se od sebe často liší. Obecně lze říci, že záleží na tom, z jakého úhlu pohledu se autor na daný problém dívá. Vymezení bilingvismu tak může být buď velmi *úzké*; zahrnující relativně malý počet mluvčích nebo naopak dosti *široké*; kdy platí, že v podstatě každý člověk, který je schopný dorozumět se jiným než svým rodným jazykem může být označen jako bilingvní. Podle Příručního

---

⁴⁹ <http://www.eitb.com/irratia/euskadi-irratia/>

⁵⁰ Informace k následující kapitole byly převzaty z:

Cizí jazyky, roč.48, 2004/2005, číslo 5, str. 153-155; *Cizí jazyky*, roč.49, 2005/2006, číslo 1, str. 8-10; *Příruční slovník naučný: I.díl*. Praha, ČSAV, 1962; HALLIDAY, M.A.K.-McKINTOSH, A.-STREVENS, P.: *The linguistic Sciences and Language teaching*. London, Longmans, 1964; FISHMAN, J.A.: *The Implications of Bilingualism for Language Teaching and Language Learning*, In: Trends in language teaching (ed.A.Valdman) NY, Mc Graw-Hill Book Company, 1966; McLAUGHLIN, B.: *Second Language Acquisition in Childhood*, Hillsdale et al., Erlbaum, 1978; VESELÝ, J.: *Problematika vyučování ruštině jako blíže příbuznému jazyku*, Praha, SPN, 1985; PENFIELD, W.: *Vědomí, paměť a podmíněné reflexy člověka*, In: O biologii učení, Praha, Academia 1974; TAESCHNER, T.: *The Sun is Feminine. A Study on Language Acquisition in Bilingual Children*, Springer, 1983; WEINREICH, U.: *Languages in contact, Findings and problems*. The Hague, 1963; <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0596:FIN:CS:PDF> [7.3.09]; <http://www.czechkid.cz/si1000.html>, [7.3.09]; http://ec.europa.eu/education/languages/eu-language-policy/index_cs.htm <http://www.vuppraha.cz/media/258> [7.3.09];

slovníku naučného (I.díl, 1962: 223) je „*bilingvismus, dvojjazyčnost, zjev, kdy jednotlivec nebo společnost užívá stejně běžně dvou jazyků.*“ Z hlediska jazykové kompetence znamená bilingvismus v nejužším slova smyslu „*ovládání dvou jazyků jako jazyků rodných*“ (L. Bloomfield) nebo „*kompletní ovládání dvou rozdílných jazyků, bez vzájemné interference jazykových procesů*“ (J. P. Oestreicher). Na druhé straně ale mnoho jiných autorů na dokonalé znalosti obou jazyků netrvá: „*bilingualism is recognized wherever a native speaker of one language makes use of second language, however partially or imperfectly*“⁵¹ (Halliday et al. 1964: 256). Dalším zajímavým hlediskem, které rozšiřuje pojetí bilingvismu, je vztah jednotlivce k socio-kulturnímu prostředí daného jazyka (tzv. *bikulturismus*): „*mluvčí se identifikuje s oběma jazyky, jazykovými komunitami a jejich kulturou*“ (B. Malberg) a „*mluvčí musí být při používání druhého jazyka akceptován rodilými uživateli tohoto jazyka*“ (B. Malberg). Jak je vidět, uvedené definice zahrnují různé oblasti zkoumání, nicméně za zmínku stojí ještě jeden pokus o co nejuvýstižnější vymezení, shrnující výše zmíněné poznatky (Skutnabb-Kangas, 1984: 90):

„bilingvální mluvčí je někdo, kdo je schopen užívat dvou (nebo více) jazyků v jednojazyčných nebo v dvojjazyčných komunitách v souladu se socio-kulturními požadavky těchto komunit (či mluvčího samotného) na jedincovu komunikační a kognitivní kompetenci na stejné úrovni jako rodilí mluvčí, a zároveň někdo, kdo je schopen se jednoznačně identifikovat s oběma (či se všemi) jazykovými skupinami (a kulturami) či jejich částmi.“

V souvislosti s bilingvismem stojí za zmínku ještě jeden sociolingvistický termín, který s ním je úzce spjat. Jedná se o pojem *diglosie*, který spadá do oblasti vertikálního členění jazyka, tedy společensko-kulturních faktorů. Hlavní rozdíl spočívá v tom, že u bilingvismu jde o koexistenci dvou různých jazyků, zatímco diglosie znamená, že jeden jazyk je v dané komunitě hodnocen jako vyšší, tzn. používá se v literatuře, veřejných projevech, formálním styku apod., přičemž jazyk druhý mívá nižší prestiž a obvykle bývá mateřským jazykem jeho mluvčích.

<http://www.ceskaskola.cz/Ceskaskola/AR.asp?ARI=102916&CAI=2152>, [7.3.09];

<http://ucjtk.ff.cuni.cz/publikace/23-02/kolikreci.htm> [7.3.09]

⁵¹ „Jako bilingvismus můžeme označit jakýkoliv stav, kdy mluvčí jednoho jazyka používá jazyk druhý, ačkoliv jen částečně nebo nedokonale“ (vlastní překlad).

Nejčastěji se diglosie vyskytuje ve formě koexistence spisovného jazyka a jeho nářečí. V tomto případě se diglosii do jisté míry blíží i jazyková situace v České Republice v rámci územních rozdílů spisovného jazyka a místních dialektů, které se od normy často značně liší. V souvislosti s naším tématem baskicko-kastilského bilingvismu se k pojmu diglosie proslulý lingvista M.J. Azurmendi⁵² vyjadřuje následujícím způsobem

“es un tipo de organización lingüística a nivel sociocultural, en la que las dos lenguas en contacto están en una relación de no-igual status de poder, ni de prestigio, ni de función respecto a dichas lenguas, determinándose en consecuencia dos pautas de comportamiento distintas respecto al lenguaje en los individuos de dicha sociedad.”⁵³

4.2. Členění

Co se týče klasifikace bilingvismu, můžeme ho rozdělit na několik úrovní. První členění popisuje bilingvismus podle toho, jakým způsobem vzniká a jak se rozvíjí. V tomto případě naproti sobě stojí dva pojmy, za prvé *bilingvismus přirozený*⁵⁴ a za druhé *bilingvismus umělý*.⁵⁵ Přirozený bilingvismus „vzniká na základě stálého jazykového kontaktu s příslušníky jiného jazykového společenství“ (Veselý, 1985:12-13). To znamená, že v rodině, kde otec i matka jsou každý mluvčími rozdílného jazyka, se dítě od raného věku učí dvěma či více jazykům zároveň. Z hlediska způsobu učení a věku, kdy si dítě druhý jazyk začíná osvojovat, můžeme v rámci tohoto typu rozlišit ještě dvě formy. Pokud dítě od prvních dnů svého života paralelně přebírá oba jazyky rodičů, mluvíme o *bilingvistu simultánním*. V případě, že se dítě začíná seznamovat s druhým jazykem později než s prvním, hovoříme o bilingvistu *sukcesivním* (Mc Langhlin, 1978). Taková situace může nastat například u rodin

---

⁵² AZURMENDI, M.J., (1978): *Bilinguismo*, en *El Libro Blanco del Euskera*, str. 627

⁵³ „Je to typ jazykového uspořádání na společensko-kulturní úrovni, kdy dva jazyky, které jsou ve vzájemném kontaktu, nemají stejné postavení ve vztahu k moci, prestiži, ani funkcí, jež zastávají. V samotném důsledku tak u jedinců dané společnosti dochází k vytvoření dvou různých vzorců užívání jazyka“ (vlastní překlad).

⁵⁴ Další termíny označující přirozený bilingvismus: *pravý bilingvismus; natural, native, total bilingualism, bilingualisme précoce*.

⁵⁵ Další termíny pro umělý bilingvismus: *omezený bilingvismus; limited, school-made bilingualism, bilingualisme tardif*.

žijících v cizojazyčném prostředí, kdy dítě doma s rodiči mluví společným mateřským jazykem, ale při komunikaci s okolím je nuceno používat jazyk dané společnosti. *Umělý bilingvismus* se na rozdíl od prvního typu vytváří mimo přirozené prostředí osvojovaného jazyka na základě vyučování tomuto jazyku ve škole, v různých kurzech a případně na základě samostudia.

Druhá rovina členění bilingvismu se vymezuje jednak z hlediska jedince, jednak k jeho vztahu ke společnosti. V tomto případě tedy hovoříme o bilingvismu *individuálním*, který označuje ovládání dvou jazyků u jednotlivců, a bilingvismu *kolektivním (sociálním)*, který zahrnuje sociální skupiny a celá jazyková společenství.⁵⁶ Podle L.V. Ščerby (1974:60) lze v rámci tohoto typu identifikovat ještě kolektivní bilingvismus *úplný* (tzn. týká se všech obyvatel daného území) a *částečný* (tzn. týká se jen některých společenských vrstev). Velmi častým jevem mezi bilingvními mluvčími je tzv. *funkční specializace jazyků*, která se projevuje tím, že jednatel či skupina obyvatelstva používá jeden jazyk v rodinném a soukromém životě a druhým komunikuje s úřady nebo jinými státními orgány. S tímto projevem bilingvismu souvisí i pojem *code-switching*, neboli přepínání kódů, kdy je jedinec schopný automaticky přepínat mezi jazyky v závislosti na tom, s kým mluví a v jaké situaci se nachází.

Třetí a poslední oblast rozdělení bilingvismu souvisí s rozdíly v úrovni jednotlivých jazykových kompetencí v obou řečech. Za prvé mluvíme o *bilingvismu koordinativním* (vyrovnaném), kdy mluvčí ovládá oba dva jazyky na úrovni mateřštiny (nebo velmi podobně). Na druhé straně můžeme hovořit o *bilingvismu subordinativním*, kdy znalost jazyků není vyrovnaná a projevuje se nestejnou úrovní ovládání receptivních a produktivních, ústních a písemných řečových dovedností v prvním a v druhém jazyce. Nicméně „*koordinativní a subordinativní bilingvismus jsou dva póly, mezi nimiž existuje řada přechodných stupňů*“ (Veselý, 1985:14).

Zásadní rozdíly mezi těmito dvěma typy je možné zkoumat na poli kognitivní psychologie a neuropsychologie. Jedná se totiž o vztah a vzájemné ovlivňování jednotlivých jazyků ve vědomí bilingvního jedince. Cílem těchto studií je zjistit, zda jsou ve vědomí jedince jazyky zastoupeny v jednom nebo dvou systémech. Podle teze U. Weinreicha (1963) se totiž v koordinativním bilingvismu vytváří dva na sobě

---

⁵⁶ Tento typ bilingvismu existuje v mnoha zemích, kde vedle sebe žijí příslušníci různých národů, např. Kanada, Mexiko, Španělsko, Belgie, Švýcarsko atd.

nezávislé sémantické systémy a jim odpovídající dva kódy, zatímco v bilingvistu subordinativním vycházejí oba kódy z jednoho sémantického rámce. V této souvislosti považují také za nezbytné zmínit další neméně zajímavý aspekt této problematiky, jímž je vztah úrovně osvojení si jazyka s věkem jedince. W. Penfield (1974: 141-142) uvádí, že:

„slyšelo-li dítě druhý (a snad i třetí) jazyk ve věku do šesti let, vytváří si v dominantní hemisféře uspořádání pro každý jazyk a vyvíjí podivuhodnou podvědomou přepínací techniku, která v určité době spouští vždy jen jeden jazyk. [...] Vypínání a zapínání pro jednotlivé jazyky se děje tak, jako kdyby mozek byl televizní přijímač a jednotlivé jazyky byly dosažitelné na různých kanálech.“

Podle této teorie tedy existuje kritická hranice pro dosažení dokonalého bilingvistu sahající přibližně do věku pěti až šesti let. Nicméně někteří autoři⁵⁷ tvrdí, že věková hranice se pohybuje i do sedmi až osmi let, což je obecně považováno za období tzv. *prepuberty*. Vývoj řeči u dětí představuje nesporně zajímavé téma, které úzce souvisí s celkovým vývojem osobnosti. Přirozená zvědavost dítěte v raném věku a jeho mimořádné sluchové a imitační schopnosti umožňují plně ovládnout zvukovou a syntaktickou stránku mateřštiny současně s druhým (případně i třetím) jazykem. T. Taeschner (1983) navrhuje třífázový model vývoje řeči v raném věku u bilingvních dětí. V první fázi hovoří o *jednotném lexikálním a syntaktickém systému*, který se rozvíjí přibližně ve věku kolem dvou let. Dítě v tomto období používá jednotlivá, často zkomolená slova obou jazyků jako synonyma a vzájemně je zaměňuje. Ve druhé fázi autor popisuje vytvoření *dvou lexikálních systémů a jednoho syntaktického*, kdy se sice značně obohacuje slovní zásoba, ale syntaktické struktury se stále směšují. Ve třetí fázi dochází k vymezení *dvou nezávislých lexikálních a syntaktických systémů*, kdy dítě jednotlivé struktury již vzájemně nezaměňuje. Jedním z nejdůležitějších faktorů ovlivňujících výchovu bilingvních dětí je, vedle individuálních zvláštností, motivace a socio-kulturní charakteristiky rodiny a okolí, pevná a jednoznačná vazba každého jazyka na určitou osobu, která s dítětem komunikuje a kvalita řeči těchto osob, kterou jedinec vnímá jako vzor k napodobení. Neautentičnost a účelovost

---

⁵⁷ CUMMINSOVÁ, D. D.: *Záhady Experimentální psychologie*, Portál, Praha, 2006, str. 138

užívání druhého jazyka totiž dítě brzy vycítí a v krajním případě může mít negativní vliv.

4.3. Program EU pro rozvoj a podporu mnohojazyčnosti⁵⁸

Podle základních ustanovení Evropské Unie je toto společenství založeno na „jednotě v rozmanitosti: rozmanitosti kultur, zvyků a přesvědčení – a také jazyků.“⁵⁹ Vzhledem k závazku podpory mnohojazyčnosti se tak EU snaží vytvářet vhodné prostředí pro podporu všech evropských jazyků a soustavně pracuje na rozvoji nejrůznějších programů, které mají za cíl zajišťovat vhodné podmínky v oblasti vzdělávání, hospodářství a komunikace mezi jednotlivými státy. V roce 2003⁶⁰ přijala Evropská Komise 45 nových opatření na podporu vnitrostátních, regionálních a místních orgánů, které mají za úkol vypracovat plán na „zásadní postupnou změnu v oblasti podpory studia jazyků a jazykové rozmanitosti.“ Vedle těchto nových ustanovení existuje již zavedená síť vzdělávacích programů, které EU poskytuje po řadu let. První průkopnický program LINGUA⁶¹ byl uveden do praxe v roce 1990 a později následovaly programy *Erasmus/ Socrates*,⁶² *Leonardo da Vinci*⁶³ a *Comenius*,⁶⁴ které financují stipendia umožňující odbornou přípravu učitelů jazyků v zahraničí, umístění asistentů při výuce cizího jazyka do škol; výměnné pobyty třídních kolektivů s cílem motivovat žáky ke studiu jazyků; vytváření nových jazykových kurzů na CD nosičích a na internetu a projekty na zvýšení informovanosti o přínosech jazykového vzdělávání. Mezi další projekty, které plní úlohu podpory bilingvismu můžeme zmínit i *výměnné pobyty mládeže*, *projekty twinningových partnerství* měst či *Evropskou dobrovolnickou službu*.⁶⁵ Co se týče rozvoje a podpory jazykové kultury, byly od roku 1997 poskytnuty finanční prostředky na překlad více než dvou tisíc literárních děl

---

⁵⁸Informace k následující kapitole převzaty z :

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0596:FIN:CS:PDF>, [8.3.09]

⁵⁹ Kromě 21 (po začlenění irštiny od roku 2007) úředních jazyků Unie se zde vyskytuje přibližně 60 dalších původních jazyků a mnoho nepůvodních jazyků, kterými hovoří společenství přistěhovalců.

⁶⁰ *KOM(2003) 449*

⁶¹ http://ec.europa.eu/education/languages/eu-programmes/doc193_cs.htm [9.3.09]

⁶² http://ec.europa.eu/education/languages/eu-programmes/doc207_cs.htm,

http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=34, [9.3.09]

⁶³ http://ec.europa.eu/education/languages/eu-programmes/doc203_cs.htm,

http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=62& [9.3.09]

⁶⁴ http://ec.europa.eu/education/languages/eu-programmes/doc201_cs.htm,

http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=19& [9.3.09]

z/do evropských jazyků. Nové programy, jejichž realizace je navržena od roku 2007 (*Kultura 2007*,⁶⁶ *Mládež v akci*⁶⁷ a *Celoživotní vzdělávání*⁶⁸) budou ve zmíněné podpoře pokračovat a dále ji rozvíjet. Společenství navíc poskytuje hlavní finanční podporu Evropskému úřadu pro méně používané jazyky⁶⁹ (nevládní organizace zastupující zájmy více než čtyřicet milionů občanů, kteří patří do komunit regionálních jazyků nebo jazyků národnostních menšin) a sítím Mercator⁷⁰ skládajícím se z univerzit aktivních ve výzkumu méně používaných jazyků v Evropě. V návaznosti na žádost Evropského parlamentu vypracovala Komise v roce 2004 studii proveditelnosti o možném zřízení Evropské agentury pro jazykové vzdělávání a jazykovou rozmanitost. Tato studie⁷¹ dospěla k závěru, že jsou v uvedené oblasti nesplněné potřeby, a navrhuje dvě řešení: vytvoření agentury nebo zřízení evropské sítě „*center jazykové rozmanitosti*.“ Komise se domnívá, že by nejvhodnějším dalším krokem bylo vytvoření sítě, která by měla být pokud možno vybudována na základě stávajících struktur; prověří možnost financování zmíněné sítě na víceletém základě prostřednictvím programu celoživotního vzdělávání.

V. Bilingvismus v Baskicku⁷²

V předchozí kapitole byl bilingvismus označen jako termín, který charakterizuje případ, kdy jedinec nebo společnost ovládá dva či více jazyků a je schopný se jimi dorozumět na všech úrovních mezilidské komunikace. Současně úzce souvisí s porozuměním a autoidentifikací s danou sociokulturní oblastí. Jak již bylo řečeno, dvojjazyčnost je celosvětový fenomén, který dokazuje skutečnost, že z hlediska lidské

---

⁶⁵ http://europa.eu/youth/volunteering - exchanges/european_voluntary_service/index_cz_cs.html,
<http://www.evs.cz/>, [9.3.09]

⁶⁶ <http://www.institutumeni.cz/res/data/005/000587.pdf>, [9.3.09]

⁶⁷ <http://www.mladezvakci.cz/>, [9.3.09]

⁶⁸ <http://www.euractiv.cz/vzdlavani/link-dossier/celozivotni-vzdelavani>, [9.3.09]

⁶⁹ <http://www.eblul.org>, [9.3.09]

⁷⁰ <http://www.mercator-central.org/>, [9.3.09]

⁷¹ *Studie proveditelnosti týkající se vytvoření Evropské agentury pro jazykové vzdělávání a jazykovou rozmanitost, závěrečná zpráva, květen 2005.*

http://europa.eu.int/comm/education/policies/lang/doc/linguistic_diversity_study_en.pdf, [9.3.09]

⁷² Informace pro tuto kapitolu byly převzaty z: GOICOECHEA, M.J.(1978), *Competencia lingüística en poblaciones monolingüe y bilingüe vasco-castellana*, Pamplona; BALEROI ETXEBERRIA, F. (1994), *Bilingüismo y educación en el país del euskera*, Universidad del País Vasco, San Sebastian; SIGUAN, M. y MACKAY, W.E.: *Educación y Bilingüismo*, Santillana/Unesco 1986; AGUIREBALTZATEGI, P. (1977): *La lengua: dimensión humana, cultural y política. Perspectiva antropológica*, en *El Libro Blanco del Euskera*

komunikace jsou jednotlivé jazyky v neustálém kontaktu, vzájemně se ovlivňují a buď poskytují nebo sami absorbují novou slovní zásobu či gramatické struktury. Stručně řečeno, jazyk je živý organismus, který se neustále vyvíjí na základě změn ve společenských poměrech a kulturních zvyklostech jeho mluvčích. Konkrétní situace bilingvních mluvčích v jednotlivých státech tak vykazují vlastní charakteristické rysy, což dokazuje přímou souvislost s dějinami a povahou daných národů. Pro podrobnější analýzu stavu jazykové rozmanitosti v baskofonních oblastech Španělska, kterou se budeme zabývat v následující kapitole, je tedy nezbytné porozumět složitým a značně nevyrovnaným politicko-společenským poměrům v Euskal Herria, které zanechaly nesmazatelné stopy na podobě dnešního kastilsko-baskického bilingvismu.

5.1. Popis baskicko-kastilského bilingvismu

Jedním z nejdůležitějších aspektů je skutečnost, že k postupnému zavedení bilingvní výchovy do základního, středního a vysokého vzdělávání došlo teprve v nedávné minulosti, a sice nejen v Euskal Herria, ale zároveň i v ostatních autonomních oblastech Španělska (Katalánsko a Galicie), kde vedle kastilštiny existuje ještě druhý oficiální jazyk. Až do konce diktatury generála Franka byla totiž tvrdě prosazována politika jazykové unifikace Španělska ve prospěch kastilštiny, což se změnilo až po pádu režimu a následném nástupu demokracie. Z pohledu dnešní doby je tedy zřejmé, že ač bylo z hlediska legislativy a vzdělávacích institucí podporovaných baskickou a španělskou vládou schváleno velké množství potřebných zákonů a právních opatření ve prospěch rozvoje bilingvní výchovy, proces znovuoživení baskičtiny je teprve na začátku. Je totiž prakticky nemožné, aby se během tak relativně krátké doby (zhruba třiceti let) současně s legislativou přeměnila i mentalita obyvatelstva a vyřešily se problémy související s minulostí.

Studiem podmínek a stavu basko-kastilského bilingvismu se, kromě mnoha dalších lingvistů, zabývali například *Siguán* a *Mackey* (Siguán, Mackey; 1986: 69), kteří poukazují na to, že během samotné analýzy je třeba si všimnout zejména demografických, socio-politických, lingvistických, kulturních a institucionálních faktorů.

Z hlediska demografie a socio-politiky je vhodné poukázat na skutečnost, že baskičtina představuje z hlediska frekvence a šíře užívání jazyk *minoritní*, zatímco

kastilština a francouzština zaujímají mnohem silnější postavení a lze je označit za jazyky *majoritní*. Podle Mitxeleny⁷³

*“la lengua vasca es una lengua pequeña que sigue viva - es decir, que sigue siendo usada para fines de expresión y comunicación humanas - en una comunidad también reducida, asentada en su mayor parte en el extremo occidental de los Pirineos y en el rincón del Golfo de Vizcaya, a ambos lados de la frontera franco-española.”*⁷⁴

Z hlediska užívání jazyka, je dalším podstatným aspektem rozdělení jednotlivých funkcí, které dané jazyky v baskofonní oblasti zastávají. Jelikož společenská situace těchto řečí není vyvážená, mnoho autorů místo o bilingvistu mluví o tzv. *diglosii*.⁷⁵ V našem případě tak dosud kastilština představuje dominantní jazyk, jež zastává vyšší společenské funkce a je tak vedle běžných situací užíván v administrativě, kultuře, zpravodajství, vzdělání atd., zatímco uplatnění *euskara* se omezuje zejména na oblast každodenního života ve styku s rodinnými příslušníky a přáteli, nicméně v posledních letech je baskičtina čím dál více prosazována i ve formálním styku (státní úředníci a učitelé jsou například povinni disponovat znalostmi baskičtiny) a v médiích. Co se týče jazykových priorit jednotlivých společenských vrstev, kastilština převládá hlavně ve vyšších vzdělanějších kruzích společnosti a ve městech, kdežto baskičtina si udržuje svou pozici především u střední společenské vrstvy a na venkově.

Mezi faktory lingvistické povahy autoři daného rozdělení zdůrazňují za první vzdálenost a vzájemnou odlišnost obou jazyků, a za druhé stupeň rozvoje baskičtiny související s relativně pozdní normalizací jazyka. Podstatné rozdíly v obou jazykových systémech, kdy se v našem případě baskičtina ve srovnání s kastilštinou jeví jako jazyk naprosto nesrozumitelný, vedly k rozšíření mylné domněnky, že naučit se *euskara* je prakticky nemožné. Pravým důvodem však ve skutečnosti nebyla tato zkreslená představa, nýbrž nedostatek kvalitních vyučovacích prostředků a metod, což

---

⁷³ MITXELENA, K.: *La lengua vasca*. Leopoldo Zugaza Editorial, Durango 1977

⁷⁴ “Baskický jazyk je malým jazykem, který je stále živý – neboli se stále používá za účelem lidského vyjadřování a komunikace- v početně omezené komunitě, která se z větší části nachází v oblasti západního výběžku Pyrenejí a v Biskajském zálivu, na obou stranách francouzsko-španělské hranice“ (vlastní překlad).

⁷⁵ viz kapitola IV. Bilingvismus, 4.1. Definice

se ukázalo až v posledních letech, kdy se výuka a podpora jazyka značně zlepšila a dnes vykazuje pozitivní výsledky. Z hlediska literární tvorby a normalizace jazyka je zřejmé, že baskičtina výrazně zaostává za kastilštinou, což je výsledkem dlouhotrvající izolace *euskara*, jehož spektrum užití bylo po dlouhou dobu omezeno pouze na oblast rodinných a přátelských styků, zatímco kastilština se po staletí rozvíjela ve všech oblastech kulturního a společenského rozmachu, disponuje úžasnou literární tvorbou a vlastní bohatou jazykovou kulturou. Baskičtina, jakožto minoritní jazyk, byla během stejného období marginalizována a její slovní zásoba zcela postrádá termíny vztahující se k veřejné správě, prostředkům komunikace, škole, literární tvorbě atd. Tento nepříznivý vývoj, nemožnost plošného působení médií a geografická fragmentace vedly k vzniku značně odlišných dialektů, které jsou často vzájemně nesrozumitelné. Absence jasných norem v lingvistických oborech jako ortografie, tvorba slovníků či alespoň minimálních gramatických pravidel, donutila neunifikované jazyky, aby během krátké doby zpracovaly značně obtížný úkol sjednocení jednotlivých nářečí a stanovení norem. Jinými slovy proces, jež u většiny majoritních jazyků přirozeně probíhal po dobu několika staletí. I když bylo díky přijetí norem spisovného jazyka, v rámci baskičtiny již zmíněného *euskal batúa*, dosaženo značného pokroku, dosud lze vyzorovat rozpory a protichůdné nálady v názorech jak samotných tvůrců, tak běžných mluvčích. Jakýkoliv typ uměle vytvořeného unifikujícího jazyka totiž představuje řeč, která se zprvu jeho mluvčím jeví jako cizí a vzdálená. Nicméně samotní Baskové si jasně uvědomují, že bez existence konkrétních pravidel by jejich jazyk měl mnohem nižší šanci přežít. Podle posledních sociolingvistických průzkumů sesbíraných v roce 2006⁷⁶ a vydaných o dva roky později je evidentní, že *Euskaltzaindia* svou soustavnou prací vykazuje pozitivní výsledky a baskičtina je na dobré cestě k celkové revitalizaci jazyka a rozvoji literatury. Literární tvorba v baskičtině také sama o sobě představuje téma, které vyžaduje speciální pozornost. Populární baskický spisovatel *Bernardo Atxaga*⁷⁷ vysvětluje, že problémy baskické literatury nespočívají v nedostatku literární tradice jako celku, jelikož v dnešní době je snadné přečíst si jakékoliv dílo světové literatury,

---

⁷⁶ *IV Encuesta Sociolingüística 2006 (CAV, País Vasco Norte, Navarra, Euskal Herria)*:
http://www.euskara.euskadi.net/r59-738/es/contenidos/informacion/argitalpenak/es_6092/adjuntos/IV_incuesta_es.pdf [2.3.09]

⁷⁷ ATXAGA, B.: *Obabakoak*, Ediciones B, S.A., Barcelona 1989, str. 375-379;
<http://www.atxaga.org/en/>, [19.3.09]

ale v samotném jazyce, kterému chybí literární vzor, který postupně vytváří předchozí generace autorů a noví z nich mohou čerpat inspiraci:

“así pues, yo nunca diría que nosotros, los escritores vascos actuales, carecíamos de tradición; diría que lo que nos faltaba era el antecedente, que nos faltaban libros donde aprender a escribir en nuestra propia lengua. Pulgarcito no había pasado por nuestro camino; imposible buscar las migas de pan que habrían de llevarnos a casa.”⁷⁸

Atxaga zdůrazňuje i další aspekt hlubokých mezer v lexikální sféře baskičtiny, jímž jsou chybějící expresivní výrazy a vazby vystihující kulturu dané doby, které na baskofonním území existují pouze v kastilštině nebo francouzštině a snahy o překlad často působí nepřírozně:

„yo diría que la primera obligación de un lenguaje literario es el de no molestar. Y ahí es donde, por falta de antecedentes, por falta de un número de libros suficiente como para crear costumbre, nos duele. Y nos dolía mucho más allá por los años sesenta.”⁷⁹

Z těchto informací tedy vyplývá, že normalizace baskičtiny se nachází v procesu adaptace do reálného života jejích mluvčích. Pro úspěšné začlenění *euskal batúa* do baskické společnosti bylo také třeba vyškolit kvalitní učitele, připravit nové metody výuky jazyka a učební programy, zpracovat didaktické materiály, texty apod., což je úkol, který vyžadoval a stále vyžaduje nejen dostatek času, ale zároveň i opravdové nadšení a silnou motivaci.

Dostáváme se k poslednímu aspektu zmiňovaného autory Siguánem a Mackeyem, čímž je vztah mezi bilingvismem a bikulturismem. Komplexnost vztahů mezi jazykem

---

⁷⁸“Neřekl bych, že bychom my, současní baskičtí spisovatelé, měli nedostatek tradice; řekl bych, že to, co nám chybí jsou naši předchůdci, neexistují knihy, ze kterých bychom se mohli naučit psát v našem vlastním jazyce. Paleček nám nezkřížil cestu; je tudíž nemožné hledat drobečky, které by nám ukázaly cestu domů“ (vlastní překlad).

⁷⁹“Řekl bych, že prvním závazkem literárního jazyka je neobtěžovat. Právě to je místo, které nás kvůli chybějícím předchůdcům a dostatku knih k tomu, aby se vytvořila tradice, bolí. A tehdy v sedmdesátých letech nás bolelo mnohem víc“ (vlastní překlad).

a kulturou představuje oblast zkoumání mnoha lingvistů, sociologů i psychologů, kteří se jednohlasně shodují na tvrzení, že

*“la lengua es, pues, vehículo de la cultura no sólo porque es reflejo de la misma, sino también porque es el acumulador de toda la tradición cultural. La lengua es una realidad histórica, como todos los de más sistemas culturales”*⁸⁰

(Aguirrebaltzategi, 1977: 65).

Komplexním studiem této tematiky z hlediska baskičtiny se zabýval například proslulý antropolog a etnograf J.M. Barandiarán,⁸¹ který považuje *euskara* za základní prvek baskické kultury, jež představuje zdroj lidové moudrosti, kde je zachována podstata baskické kultury a specifická charakteristika tohoto etnika. V bilingvním prostředí se tak kromě jazyků spolu mísí i rozdílné kulturní zvyklosti a vzájemně se ovlivňují. Tento proces míšení kultur může být pro obě skupiny národů obohacující, zejména v situaci, kdy obě skupiny žijí na stejné nebo podobné společenské úrovni a vzájemně si rozumějí. Na druhé straně však může dojít i k tomu, že jedna kultura absorbuje druhou, která tím pádem zcela zanikne. Současně bychom ale neměli zapomínat, že o své identitě a integraci do druhé kultury nerozhodují jen socio-ekonomické faktory, nýbrž hlavně samotní bilingvní mluvčí, kteří mají právo si zvolit, které prostředí je jim bližší a identifikovat se s ním. V této situaci hraje významnou roli obrovské množství různých faktorů, mezi nimiž lze zmínit například věk, pohlaví, frekvence styku s druhým jazykem, prostředky vzdělání a komunikace či oblast, kde se jedinec rozhodne žít (město, venkov). Podle (Aguirrebaltzategi: 1977) se z důvodu prudkých změn a konfliktního vývoje v Euskal Herria, baskická kultura ocitla téměř *“al borde de desintegración.”*⁸² Proto je jedinou cestou k uvolnění společensko-politického napětí a přijetí normativních pravidel v jazyce, podpora rozvoje školství a vědeckého bádání na všech úrovních jazyka a společnosti.

---

⁸⁰ “Jazyk je tedy prostředkem kultury nejen proto, že odráží ji samotnou, ale také protože je sběračem veškeré kulturní tradice. Jazyk je objektivní existence odrážející historii, stejně jako ostatní kulturní systémy“ (vlastní překlad).

⁸¹ BARANDIARAN, J.M. 1971: “*Rasgos de la mentalidad popular vasca*“, en Primera Semana de Antropología Vasca, *Gran Enciclopedia Vasca*. Bilbao.; “*El euskera como elemento de una etnia y expresión de una cultura*“, en *El Libro Blanco del Euskara*, str. 304-315

⁸² “*Na pokraji desintegrace*“ (vlastní překlad).

5.2. Baskičtina ve vzdělání⁸³

Jak již bylo řečeno v závěru předchozí kapitoly, škola je sociální instituce, která zprostředkovává vzdělávací cíle dané společnosti ve všech výchovných aspektech a zároveň klade velký důraz na zachování a rozvoj mateřského jazyka. Z toho důvodu bilingvní společnost, v našem případě baskofonní oblast Španělska, vyžaduje zavedení obou mateřských jazyků do povinného školství tak, aby nebyla potlačována práva jednotlivých mluvčích na rozvoj a podporu vlastního jazyka. Nicméně téma bilingvní výchovy v Baskicku a Navaře představuje značně komplikované téma a to zejména v souvislosti s bouřlivou historií tohoto území, neklidnou socio-politickou situací a důsledky dlouhodobé represe baskicky mluvícího obyvatelstva a frankistické snahy o jeho úplné potlačení. Zároveň je důležité si uvědomit i to, že oficiální zavedení baskičtiny do základního a středního školství je otázkou teprve nedávné minulosti. Z toho vyplývá, že pro zkvalitnění výuky bylo nejprve třeba vyškolit kvalifikované pedagogy, kteří si museli osvojit normativní jazyk *euskal batúa* a zároveň vypracovat didaktické materiály, které slouží jako základ školní výuky.

V následující kapitole se nejprve pokusíme popsat historický vývoj postupného zavádění baskičtiny do školního kurikula, poté určíme její postavení v legislativě a na závěr definujeme jednotlivé druhy vzdělávacích programů a projektů, které v dnešní době slouží k propagaci baskičtiny nejen mezi mládeží, ale i v rámci celé společnosti.

5.2.1. Historický vývoj vzdělávání v baskičtině

Základem bilingvního vyučování v Baskicku jsou již dříve zmíněné *ikastolas*, neboli vzdělávací centra, která poskytují výuku v baskičtině a zajišťují tak její soustavný

---

⁸³ Informace k této kapitole převzaty z: GOICOECHEA, M.J.(1978), *Competencia lingüística en poblaciones monolingüe y bilingüe vasco-castellana*, Pamplona; BALEROI ETXEBERRIA, F. (1994), *Bilingüismo y educación en el país del euskera*, Universidad del País Vasco, San Sebastian; <http://www.hezkuntza.ejgv.euskadi.net/r43-2591/es/>; http://www.hezkuntza.ejgv.euskadi.net/r43-573/es/contenidos/informacion/dia6/en_2027/adjuntos/Basque_in_Education_i.pdf [21.3.09]; http://www.euskara.euskadi.net/r59-738/es/contenidos/informacion/argitalpenak/es_6092/ikuspegi_sozio_linguis.html [21.3.09]; <http://www.euskomedia.org/analitica/8168> [21.3.09]; http://congresosdelalengua.es/valladolid/ponencias/unidad_diversidad_del_espanol/4_el_espanol_en_contacto/etxebarria_m.htm; <http://www.lingref.com/isb/4/053ISB4.PDF> [21.3.09]; http://www.diariovasco.com/prensa/20070112/aldia/educacion-plantea-reformar-modelos_20070112.html;[21.3.09]

rozvoj. Podle zákona jsou to instituce financované jak vládou, tak soukromými zdroji. Každoročně se například v průběhu celého roku ve všech provinciích Baskické autonomní oblasti a v Navaře organizují tzv. *Euskal Herriko Ikasleen Gurasoen Elkarteak/Fiestas de ikastola/Slavnosti ikastol*,⁸⁴ kde se kromě propagace jazyka a bohatého kulturního programu, od veřejnosti vybírají finance, které se později použijí na zkvalitnění výuky a rozvoj programů a projektů, které slouží jak dětem, tak dospělým. Právě tyto zvláštnosti v systému organizace těchto center, založené na účasti široké veřejnosti a úzké spolupráci s nejrůznějšími lidovými hnutí, dělají z ikastol nejen účelná vzdělávací zařízení, ale současně vytváří specifický rys baskické společnosti, který je spjat s jejich komplikovanou minulostí, kdy byly nuceny působit tajně a v ilegalitě.

Zjednodušeně bychom mohli historii vzdělávání v baskičtině rozdělit do tří fází (Etxeberria: 1986). I když se s prvními zmínkami o existenci ikastol setkáváme již v prvních desetiletích dvacátého století, první etapu Etxeberria situuje do předválečného období ohraničeného rokem 1932, kdy byla vytvořena první seskupení baskických škol, *Eusko ikastola-batza*, působících v Bizkaia až do vypuknutí Občanské války, která spolu s následujícím obdobím frankismu na čas zcela zmrazila další pokusy o oficiální proniknutí baskičtiny do školství.

Druhá etapa revitalizace ikastol a jejich expanze spadá do období šedesátých a sedmdesátých let, kdy vzniklo hnutí, jehož cílem bylo navázat a rozšířit práci předchozích pedagogů a rodičů usilujících o to, aby skrze ikastoly mohli svým potomkům předat vlastní jazyk a s ním související kulturu a tradice. Jelikož ze strany vládních institucí byly jakékoliv pokusy o rozšiřování baskičtiny tvrdě postihovány, byli zpočátku iniciátoři těchto hnutí nuceni působit tajně, za zády vládních orgánů, které se snažili jejich aktivity zastavit. Z toho důvodu se museli nejprve scházet pouze v soukromých bytech či garážích, samotní učitelé zřídka disponovali potřebnými profesními znalostmi a skrovný počet didaktických materiálů výhradně domácí výroby postrádal potřebnou úroveň. Ikastola tak v této době zastávala významnou společenskou funkci a stala se jakýmsi symbolem skrytého boje proti frankismu. Navzdory nebezpečí policejního stíhání a následného zadržení se síť těchto škol rozšířila do všech koutů Euskal Herria.

---

⁸⁴http://www.euskara.euskadi.net/r59-738/es/contenidos/informacion/xtra_euskara_jaiak/es_1852/jaiak_c.html, [21.3.09]

Dále se dostáváme do třetí fáze datované od počátku osmdesátých let minulého století až do současnosti. Pád diktatury a oficiální uznání statutu autonomie pro Baskicko přineslo zásadní změny v přístupu k bilingvní výchově, což si samozřejmě vyžádalo i přijetí normativního jazyka *euskal batúa*⁸⁵ jakožto společného vzdělávacího prostředku v nově vznikajícím školském systému. Tato situace uvedla do pohybu proces vedoucí k postupnému zavádění baskičtiny do školního kurikula nejen v rámci ikastol prostřednictvím schvalování potřebných právních ustanovení, jak ze strany centrální španělské vlády, tak ze strany nově vznikajících baskických samosprávných institucí.⁸⁶

5.2.2. Baskičtina ve španělské a baskické legislativě

Jak již bylo řečeno v závěru předchozí podkapitoly, proto aby baskičtina mohla podstoupit proces normalizace a nezanikla pod tlakem kastilštiny, bylo nezbytné právně stanovit její postavení a uzákonit její vyučování v rámci školního vzdělávání. V této části práce se tedy pokusíme vytyčit alespoň ty nejzákladnější legislativní zdroje, které podporují rozvoj baskického jazyka a s ním související baskické kultury.

Článek 3, španělské ústavy z roku 1978, říká:

*1.- El castellano es la lengua española oficial del Espado. Todos los españoles tienen el deber de conocerla y el derecho de usarla.; 2.- Las demás lenguas españolas serán también oficiales en las respectivas Comunidades Autónomas de acuerdo con sus estatutos.*⁸⁷

V roce 2006 byl španělskou vládou schválen Ústavní zákon o školství, *Ley Orgánica de Educación de España*,⁸⁸ kde ve článku 6.3 stojí, že: “*los contenidos básicos de las enseñanzas mínimas requerirán el 55% de los horarios escolares para las Comunidades Autónomas que tengan lengua cooficial y del 65 % para aquellas*

---

⁸⁵ *Ley de la Normalización del euskara* (1982), http://noticias.juridicas.com/base_datos/CCAA/pv-110-1982.html, [23.3.09]

⁸⁶ http://www.hezkuntza.ejgv.euskadi.net/r43-573/es/contenidos/informacion/did2/es_2053/adjuntos/ereduen_berrikuntza/castellano_etxeberrria.pdf, tabulka právních zákonů, které se vztahují k bilingvistice schválených Baskickou vládou, str. 3, [25.3.09]

⁸⁷ *1.- Kastilština je oficiálním jazykem španělského státu. Všichni Španělé mají povinnost ho znát a právo ho používat.; 2.- V příslušných Autonomních oblastech budou v souladu s jejich statutem oficiální i ostatní španělské jazyky* (vlastní překlad); Constitución Española (1978), čl. 3, čl. 148; http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/constitucion.html, [23.3.09]

⁸⁸ <http://www.mepsyd.es/mecd/gabipren/documentos/A17158-17207.pdf>, [23.3.09]

que no la tengan.”⁸⁹; článek 17.e, který stanoví cíle základního vzdělávání, pak říká: „*conocer y utilizar de manera apropiada la lengua castellana y, si la hubiere, la lengua cooficial de la Comunidad Autónoma y desarrollar hábitos de lectura.*”⁹⁰ Mezi zákony související s touto tematikou, které můžeme najít v ústavě Baskické autonomní oblasti, patří například *Statut Autonomie (Estatuto de Autonomía, 1979)*, kde je podle článku 6.:

*1.-El euskara, lengua propia del Pueblo Vasco, tendrá como el castellano, carácter de lengua oficial en Euskadi, y todos sus habitantes tienen el derecho a conocer y usar ambas lenguas 2.- Las Instituciones comunes de la Comunidad Autónoma, teniendo en cuenta la diversidad sociolingüística del País Vasco, garantizarán el uso de ambas lenguas, regulando su carácter oficial, y arbitrarán y regularán las medidas y medios necesarios para asegurar su conocimiento. 3.- Nadie podrá ser discriminado por razón de su lengua.*⁹¹

Podobným způsobem jsou práva občanů na přístup ke vzdělání svého mateřského jazyka popsány v Zákonu o normalizaci baskičtiny, *Ley de Normalización del euskara (1982)*⁹² nebo v Zákonu o veřejném baskickém školství, *Ley de la Escuela Pública Vasca (1993)*, kde je v článku 18 přímo stanoveno, že

“el euskara y el castellano estarán incorporados obligatoriamente a los programas de enseñanza que se desarrollen en la Escuela Pública Vasca, en orden a conseguir una capacitación real para la comprensión y expresión, oral

---

⁸⁹ „Základní obsah minimálního vzdělání požaduje, aby kastilština tvořila 55% rozvrhu školního vyučování v Autonomních oblastech, které mají další kooficiální jazyk a 65% v těch, které ho nemají“ (vlastní překlad).

⁹⁰ „Znáť a vhodným způsobem používat kastilský jazyk a v případě existence dalšího kooficiálního jazyka dané Autonomní oblasti rozvíjet čtenářské návyky“ (vlastní překlad).

⁹¹ „Baskičtina, vlastní jazyk baskického národa, bude mít stejně jako kastilština charakter oficiálního jazyka Baskicka a všichni jeho obyvatelé mají právo znát a používat oba jazyky. 2.- veřejné instituce autonomní oblasti s ohledem na sociolingvistickou rozmanitost Baskicka, zaručí užívání obou jazyků, budou regulovat jeho oficiální charakter, budou zajišťovat a řídit opatření a prostředky nutné k jeho znalosti. 3.- Nikdo nesmí být diskriminován kvůli svému jazyku“ (vlastní překlad).

⁹² http://noticias.juridicas.com/base_datos/CCAA/pv-110-1982.html, [23.3.09]

y escrita, en las dos lenguas, de tal manera que al menos puedan utilizarse como lenguas de relación y uso ordinarios.“⁹³

5.2.3. Vzdělávací modely bilingvní výuky v baskickém školství

V souvislosti s postupným začleňováním baskičtiny do školství byl na základě úzké spolupráce mezi baskickým ministerstvem školství a baskickou univerzitou v Bilbao podrobně vypracován obsáhlý program restrukturalizace systému vzdělávání pedagogických pracovníků známý jako *IRALE*, jehož hlavním cílem bylo zajistit kvalitní vzdělání potřebnému množství učitelů tak, aby byli schopni vyučovat baskický jazyk jakožto povinný předmět na základních školách.

Nově se rozvíjející baskické školství se potýkalo i s dalším nezanedbatelným problémem, kterým byl akutní nedostatek učebnic baskičtiny a dalších doplňkových didaktických materiálů. Tato situace vedla ministerstvo školství k vytvoření programu *EIMA*,⁹⁴ který soustředí svou aktivitu na produkci, publikaci a následnou distribuci učebních pomůcek navržených jak pro vzdělání na úrovni základních škol, tak jazykových kurzů pro dospělé. Současně se zabývá i podporou tvorby a vydávání knih, audiovizuálních materiálů, vzdělávacích softwarů a propagačních pracovních týmů, které tyto pomůcky vytvářejí.

V souvislosti se zásadní změnou společensko-politické situace, úlohou baskičtiny ve veřejném školském systému, oficiálním uznáním ikastol jakožto legálních vzdělávacích center a vysokým zájmem rodičů o to, aby jejich potomkům bylo poskytnuto to, co jim samotným bylo zakazováno, tedy vzdělání v mateřském jazyce, začalo postupně na území všech tří teritorií Euskal Herria docházet ke sdružování jednotlivých ikastol a k integraci nových vzdělávacích programů do školství. Za podpory ministerstva školství baskické vlády vytvořila skupina expertů,⁹⁵ čerpajících ze zkušenosti dosavadních výsledků bilingvní výchovy, podrobný jazykový model vyučování, který byl v zápětí adaptován do školství (viz tabulka č.1.).

---

⁹³ „Baskičtina a kastilština jsou povinně začleněny do vzdělávacích programů veřejné baskické školy kvůli tomu, aby bylo umožněno získat skutečné schopnosti porozumění a vyjadřování v mluveném a v písemném projevu v obou jazycích na takové úrovni, aby je mluvčí mohli používat v běžném životě“ (vlastní překlad).

⁹⁴ http://www.hezkuntza.ejgv.euskadi.net/r43-573/es/contenidos/informacion/dih3/es_2090/adjuntos/EIMA_c.pdf, [23.3.09]

⁹⁵ ARISTI ETA BESTE (1979): *El lenguaje en la Educación preescolar y ciclo preparatorio*. Vasco-Castellano., M.E.C. Madrid

Tabulka č.1: Jazykové modely vyučování/Modelo lingüístico

MODELO LINGÜÍSTICO	
MODELO A	La enseñanza se imparte en castellano o francés. El euskera es sólo una asignatura más.
MODELO B	Ambas lenguas son empleadas como vehículo de enseñanza, un 50% en cada una.
MODELO D	Toda la enseñanza se da en vasco. El español o el francés son asignaturas.
MODELO X	Se enseña todo en español o francés, no se enseña vasco o en vasco.

Zdroj: http://www.csub.edu/~tfernandez_ulloa/EDUCACION/educacion%20bil.pdf, [23.3.09]

Jak můžeme vyčíst z tabulky, tento návrh se skládal celkem ze čtyř modelů označených písmeny A, B, D a X, které vycházely ze základní myšlenky, že počáteční fáze vzdělávání dětí by měla probíhat v mateřském jazyce. Podle modelu A, který byl vhodný zejména pro žáky, jejichž rodným jazykem je kastilština a s baskičtinou ještě nepřišli do styku, je výuka poskytována výhradně v kastilštině a baskičtina představuje pouze další povinný předmět; model B byl navržen pro žáky, jež vyrůstají v bilingvním prostředí a nabízí výuku všech předmětů v obou jazycích, které jsou vyváženě zastoupeny poměrem 50:50; model D je přizpůsobený baskofonním žákům a je v podstatě opakem modelu A, kdy veškerá výuka probíhá v baskičtině a kastilština je jedním z povinných předmětů; a v posledním modelu X (v Navaře označován písmenem G), jež slouží zejména dětem například z přistěhovaleckých rodin, které si baskičtinu osvojit nechtějí, je *euskera* z vyučování úplně vyloučena a studium probíhá pouze v kastilštině.

Nicméně následný vývoj implementace těchto jazykových modelů do veřejného a privátního školství ukázal, že zájem nejen baskofonních rodičů, kteří svým potomkům vybírali vhodnou formu studia, byl soustředěn zejména na intenzivnější formu výuky podle modelů B a D, které zajišťují bilingvní výuku. Později se totiž ukázalo, že i když model D nebyl původně sám o sobě navržen jako model bilingvní, v konečném výsledku k pravému bilingvnímu vzdělání skutečně vedl. Tento typ vyučování totiž

většině žáků, jejichž mateřským jazykem byla kastilština, poskytoval v rámci školy jediné autentické prostředí, kde se s baskičtinou mohli setkat, jelikož v ostatních situacích neformálního styku (ulice, televize, rodina, volný čas) se všeobecně preferuje užívání kastilštiny. Na tento fakt poukazují například autoři Siguán a Mackey (1986:62),⁹⁶ *“de todos modos, los alumnos sí se convierten en bilingües y la educación que reciben es de hecho bilingüe, aunque el sistema escolar formalmente no lo sea [...]”*.⁹⁷ Kromě důvěry rodičů v nový systém školství a jejich silné motivaci k tomu, aby jejich potomkům bylo umožněno osvojit si baskičtinu, byl vysoký zájem o tyto dva modely důsledkem ještě několika dalších kritérií, která vyplynula z četných výzkumů stavu výuky baskičtiny provedených během posledních třiceti let. Díky těmto průzkumům tak v současné době víme, že mezi další důvody preference modelu B a D patří i prokazatelně lepší výsledky žáků u přijímacích testů na vysokou školu či skutečnost, že dostatečná úroveň znalosti obou jazyků žákům s ukončeným vzděláním zajišťuje možnost studia univerzitních oborů v baskičtině a současně nabízí větší šanci uspět na trhu práce (Etxeberria, F., 2005).⁹⁸ Na druhé straně z průzkumů vyplývá, že model A nebyl schopen žákům zajistit ani základní znalosti baskičtiny, což vedlo k tomu, že pozdější žadatelé o práci například ve státním sektoru v Baskické autonomní oblasti měli značně ztíženou situaci a nižší šanci na úspěch. Následující tabulka č.2 poskytuje přehled vývoje výběru jednotlivých lingvistických modelů za období od roku 1982-2005.

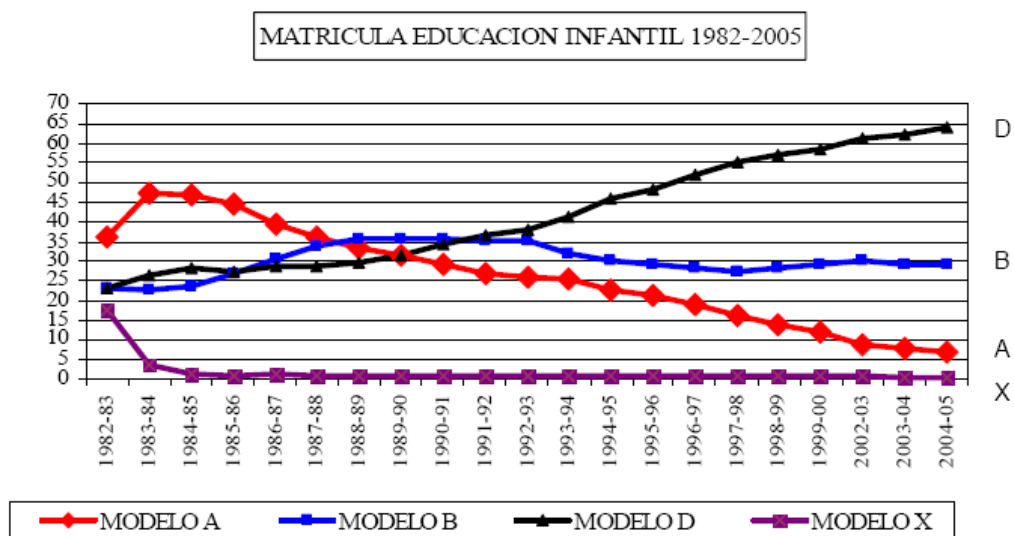
⁹⁶ SIGUAN-MAcKEY (1986): *Educación y bilingüismo*, Santillana/UNESCO, Madrid.

⁹⁷ *“I když formálně je školní systém nastaven jinak, žáci se stejně stanou bilingvními a vzdělání, které získají je tedy ve skutečnosti bilingvní [...]”* (vlastní překlad).

⁹⁸ ETXEBERRIA, F. (2005): *Elebitasuna eta hezkuntza euskararen herrian*. Erein. Donostia

Tabulka č.2: Matrícula educación infantil 1982-2005

Zdroj: <http://www.hezkuntza.ejgv.euskadi.net/r43->

[573/es/contenidos/informacion/did2/es_2053/adjuntos/ereduen_berrikuntza/castellano_etxeberria.pdf](http://www.hezkuntza.ejgv.euskadi.net/r43-573/es/contenidos/informacion/did2/es_2053/adjuntos/ereduen_berrikuntza/castellano_etxeberria.pdf)

Z údajů baskického statistického úřadu (EUSTAT, 2006) uvedených v tabulce je zřetelně vidět, jak se preference jednotlivých modelů postupně vyvíjely od roku 1982 až do roku 2005. Je zřejmé, že na začátku osmdesátých let představoval model D a B zhruba stejné procentuální zastoupení (25%), model X o něco méně a model A byl v té době nejrozšířenější. Nicméně podle vývojové křivky na daném grafu můžeme sledovat změny, které mají v případě A a X výrazně sestupnou tendenci, a zatímco model B si až do dnešní doby drží zhruba stejnou úroveň, model D vykazuje výrazný vzestup.

Jak již bylo výše řečeno, většina rodin z různých důvodů (úspěšnost, prestiž, status, zkušenost, motivace atd.) tíhne k výběru intenzivnějších výukových typů založených na výuce baskičtiny a rapidně upouští od monolingvního modelu A, který z hlediska hodnocení žáků nevykazoval pozitivní výsledky. Tato významná převaha modelů B a D postupně vedla k silícím snahám o změny lingvistických typů výuky v dosavadním školském systému a v roce 2005 tak Baskický parlament schválil návrh, který zavazuje ministerstvo školství k úpravě norem v oblasti vzdělání a přijetí nových jazykových modelů v souladu s požadavkem rovnoměrného užívání obou oficiálních jazyků ve výuce. Téma změn ve školním kurikulu však vyvolalo mnoho

kontroverzních názorů a sporů o to, jak má požadovaná změna, což je v podstatě to jediné na čem se politické strany prozatím shodly, vlastně vypadat.

V současné době tedy existují tři⁹⁹ nejrozšířenější návrhy usilující o demokratické a rovnoprávné vzdělání vhodné pro všechny jazykové skupiny vyskytující se na území Baskické autonomní oblasti. První možností je zachování aktuální struktury s tím, že bude posílena úloha baskičtiny zejména v modelu A, který vykazoval v této oblasti výrazně negativní výsledky. Druhý koncept prosazuje zrušení modelu A a B a navrhuje pouze zachování modelu D, který prokázal, že je schopný poskytnout svým žákům na konci vzdělání standard, který koresponduje s body schválenými v relevantních zákonech a právních ustanoveních o školství a bilingvistice. Třetí plán upřednostňuje zavedení jediného smíšeného modelu, který má být flexibilní, autonomní a kromě vyvážené výuky v baskičtině i kastilštině zahrnuje i povinnou výuku třetího jazyka, kterým má být některý z nejrozšířenějších oficiálních jazyků Evropského společenství, nejčastěji angličtina a francouzština.

Termíny *flexibilita* a *autonomie* v praxi znamenají, že každá škola má mít podle daného návrhu právo upravit školní kurikulum z hlediska podpory daných jazyků v závislosti na tom, v jaké socio-lingvistické zóně se nachází, tzn. že pokud je situována v oblasti s převahou baskofonního obyvatelstva, měla by se snažit posílit úroveň kastilštiny a naopak. Společným cílem pak má být zajistit na konci studia úroveň obou jazyků na stupni B2 podle Evropského referenčního rámce jazykových kompetencí. Kritika prvního návrhu se soustřeďuje zejména na fakt, že podle sociologů vede k rozdělení společnosti a marginalizaci emigrantů či sociálně slabších, kteří nejčastěji volí model A, jehož výsledky jsou značně podprůměrné.

Zastánci tohoto názoru se snaží zachovat ve školství možnost volby pro rodiče, kteří si nepřejí, aby si jejich děti osvojili baskičtinu, která pro ně představuje minoritní jazyk odlišné kultury.

---

⁹⁹http://www.hezkuntza.ejgv.euskadi.net/r43-detail/es/contenidos/informacion/did2/es_2053/adjuntos/ereduen_berrikuntza/Un%20modelo%20plurilingue%20e%20integrador%20II1CCOO.pdf; http://www.hezkuntza.ejgv.euskadi.net/r43-detail/es/contenidos/informacion/did2/es_2053/adjuntos/ereduen_berrikuntza/acuerdo_consejo_modelos_c.pdf; [25.3.09]

Kritici druhého návrhu, jehož zastánci¹⁰⁰ usilují o to, aby se baskičtina stala dominantním jazykem výuky a došlo k unifikaci školství, se naopak opírají zejména o skutečnost, že vzhledem k tomu, že mateřským jazykem většiny populace Baskicka je kastilština, neměla by být vyloučena ze školní třídy a pohlcena minoritním jazykem. Ve výsledku by podle nich mohla mít navzdory snahám o pobaskičtění obyvatelstva spíš opačný efekt.

Výhrady k poslednímu plánu se týkají zejména nejasné definice autonomie a flexibility škol z hlediska zajištění rovnoměrné výuky obou jazyků a zcela chybějícími prostředky, které by měly tuto situaci kontrolovat a zajistit jednotné hodnocení úrovně vzdělání.

Jelikož k reformě školství, která měla být podle původního plánu z roku 2005 provedena o dva roky později, dosud kvůli zmíněným sporům ještě nedošlo, v současné době se tak stále vyučuje podle původního třímodelového plánu a nezbývá než doufat, že se politické strany v nejbližší budoucnosti shodnou na řešení, které bude dostatečně efektivní a splní požadavky baskické společnosti.

Stejně jako výše popsany sektor základního vzdělávání si restrukturalizaci a revitalizaci úzu baskičtiny zaslouží i univerzity nacházející se na území Baskické autonomní oblasti. Podle zákona o systému baskického vysokého školství z roku 2004, jsou univerzity s ohledem na oficiální statut užívání obou jazyků, baskičtiny a kastilštiny, povinny zajistit studentům přístup ke vzdělání v požadovaném oboru v libovolném jazyce. Článek 11 v kapitole III. říká:

„Las universidades adoptarán las medidas necesarias de acuerdo con lo que al respecto se establezca en propia normativa y planes específicos, garantizando en su integridad el derecho a estudiar en euskera y vivir en dicho idioma.“¹⁰¹

Nicméně ve skutečnosti se právě vysoké školství z hlediska bilingvního vzdělávání potýká s největšími problémy, které souvisí zejména s nedostatkem jak kvalifikovaných profesorů schopných vést výuku specializovaných předmětů

---

¹⁰⁰ Etxeberria F., http://www.hezkuntza.ejgv.euskadi.net/r43-573/es/contenidos/informacion/did2/es_2053/adjuntos/ereduen_berrikuntza/castellano_etxeberria.pdf, [25.3.09]

¹⁰¹ „Univerzity přijmou příslušná opatření v souladu s tím, že budou vytvořeny vlastní normy a specifické plány, které jako celek garantují právo studovat v baskičtině a žít v tomto jazyce“ (vlastní překlad).

jednotlivých oborů v baskičtině, tak potřebných odborných materiálů nutných ke studiu. Mezi nejrozšířenější obory nabízející studium v baskickém jazyce patří pedagogika, filologie a práva. Ostatní obory v oblasti technického a lékařského vzdělání vždy buď počítají s tím, že předměty budou vedeny v obou jazycích nebo studium v baskičtině vůbec neposkytují.¹⁰²

5.2.4. Vzdělávací programy na podporu baskičtiny

Z hlediska efektivity vzdělávání a výchovy však nehrají nejdůležitější roli pouze formální politická rozhodnutí, ale zároveň i postoj společnosti ke školství a v našem případě vztahu občanů k baskičtině v souvislosti se snahou o její revitalizaci projevující se v jejich reálném životě. U baskičtiny představuje právě silná motivace pedagogických pracovníků, žáků a rodičů, jež si jsou vědomi kritické situace svého jazyka, významný faktor ovlivňující pokroky dosažené během posledních třiceti let, kdy se zvláště od roku 1991-2006 počet bilingvních obyvatel v Euskal Herria zvýšil zhruba o 6%.

Zejména v Baskicku a Navaře totiž existuje velké množství hnutí a neziskových institucí, které podporují propagaci baskičtiny mimo školní prostředí a nabízí širokou škálu programů, projektů, kulturních aktivit a kurzů s cílem zaujmout nejen děti a mládež, ale i jejich rodiče. Vlastní iniciativa veřejnosti a soukromých vzdělávacích zařízení tvořila vždy významnou složku, která dokázala pozitivně ovlivnit integraci baskičtiny do společnosti v rámci pořádání letních dětských táborů s výukou v baskičtině, klubů nabízejících zajímavé volnočasové aktivity a již výše zmíněné slavnosti, které se pravidelně konají na podporu ikastol. Tyto programy zaměřené na zvýšení a stimulaci užívání baskičtiny v neformálním styku se těší velké oblibě a každé léto či víkend se jich zúčastňují tisíce dětí a teenagerů z Baskicka. Většina těchto aktivit závisí na dobrovolnictví a bývá financována buď ze soukromých zdrojů nebo čerpá z vládních dotací na propagaci baskičtiny, či z evropských fondů určených na podporu jazykové rozmanitosti jednotlivých teritorií Evropského společenství.

Měli bychom zmínit ještě další fenomén sloužící k rozšíření a normalizaci jazyka, jež představují televizní a rozhlasové vysílání. Skrze baskickou televizi ETB1 má tak

---

¹⁰² BALEROI ETXEBERRIA, F. (1994), *Bilingüismo y educación en el país del euskera*, Universidad del País Vasco, San Sebastian

dnešní mládež snadný přístup k informacím; televize je současně zdrojem zábavy, díky čemuž baskičtina získává přirozenou podobu.

Nyní se tedy podrobněji podíváme na projekty, které jsou nabízeny jak pod záštitou Baskické vlády tak soukromým sektorem.

Základ *euskaldunizace*¹⁰³ dospělé populace tvoří institut *HABE (Instituto para la Euskaldunización y Alfabetización de Adultos)*,¹⁰⁴ jež zahájil svou činnost v roce 1981 a spadá pod odbor kultury baskické vlády a organizace *AEK (Coordinadora de Euskaldunización y Alfabetización)*,¹⁰⁵ která působí již od roku 1965. Mezi hlavní cíle těchto institucí patří umožnit občanům starším šestnácti let naučit se baskičtině, zajistit kvalitní vzdělání lektorů a podpora tvorby vhodných didaktických materiálů a doprovodných publikací, které jsou studentům k dispozici ve veřejných knihovnách.

Kurzy jsou veřejnosti nabízeny v rámci sítě vzdělávacích center známých pod názvem *euskaltegi*, jež jedincům, kteří mají zájem osvojit si baskičtinu poskytují kurzy probíhající po dobu celého akademického roku nebo pouze v létě. V dnešní době existuje v Baskicku celkem 109 center, která se oficiálně dělí na státní *udal euskaltegiak* spadající pod správu obcí a soukromé *euskaltegis privados*, které jsou seskupeny do svazů podle zóny, ve které působí nebo fungují samostatně.¹⁰⁶ Všechna zařízení nabízí širokou škálu kurzů, podle které si každý zájemce může vybrat dle vlastních požadavků. Kromě běžných, intenzivních či prázdninových kurzů poskytují i možnost internátního vyučování, kdy je student během celého dne vystaven čistě baskickému prostředí, což ho nutí k tomu, aby *euskara* používal i mimo studijní třídu. Navíc tato síť škol vyučujících baskičtinu disponuje kvalitními multimediálními systémy pro samostudium, kterému se zájemce může věnovat v pohodlí domova. V rámci *euskaltegis* existují ještě specializované večerní kurzy, které jsou známé pod názvem *gaueskolas* a slouží především těm, kteří si kvůli pracovnímu vytížení nemohou dovolit navštěvovat kurzy přes den.

---

¹⁰³ Euskaldunizace → pobaskičtění

¹⁰⁴ <http://www.habe.euskadi.net/s23-5492/es>, [28.3.09]

¹⁰⁵ <http://www.aek.org/index.php?module=Pagesetter&func=viewpub&tid=5&pid=5>, [28.3.09]

¹⁰⁶ **Federace:** [AEK](#) působí v regionech Álava, Bizkaia, Gipuzkoa, Navarra a Iparralde; [IKA](#) v Navarra a Álava; [Elkarlan](#) v Bilbao ([Gabriel Aresti](#), [Bilbo Zaharra](#), y [Juan Mateo Zabala](#)); **Samostatná centra:** Álava: Udaberria ve Vitoria-Gasteiz; Bizkaia: [Deustuko Unibertsitatea EI](#), Gotzon Garitaonandia, Jose Antonio Agirre (Getxo y Plencia), [Labayru Ikastegia](#), Matiko-Troka, Mikelats, [Ulibarri](#); Gipuzkoa: Alza, Hitzez, Herri Jakintza (Irún), [Ilazki](#), Legazpi 6, Uli-Alde, [Urrats](#), Urumea.

Další možností jak si osvojit baskičtinu jsou tzv. *barnetegis*, což jsou vzdělávací centra, která se nacházejí v baskofonních komunitách a specializují se na intenzivní způsob výuky s nabídkou různě dlouhých pobytů ve specificky vybavených zařízeních.¹⁰⁷

Dalším projektem jsou pobyty v baskicky mluvících rodinách, tzv. *Egonaldiak familia euskaldunetan*,¹⁰⁸ které slouží spíše ke zdokonalování již osvojených znalostí baskičtiny a úzce souvisí s poznáním autentických tradic a kulturních zvyklostí dané lokality.

Vedle těchto pobytových programů mají zájemci k dispozici ještě síť jazykových škol, které vedle kurzů ostatních evropských jazyků nabízejí i baskičtinu.¹⁰⁹ Pro jedince, kteří nemají možnost či zájem pravidelně docházet na jazykové kurzy existuje díky internetu ještě další spektrum příležitostí, které tento komunikační systém dnešní generace nabízí. V současné době je k dispozici celkem osm serverů, *Ikasten.net*,¹¹⁰ *Boga*,¹¹¹ *Bai & By*,¹¹² *Mondragon-Lingua*,¹¹³ *Kaixo*,¹¹⁴ *Santurtziko Udal euskaltegia*,¹¹⁵ *Urumea euskaltegia*,¹¹⁶ *Ikasbil*,¹¹⁷ které vznikly za finanční podpory státní správy nabízející multimediální programy určené pro samostudium, které využívají moderních technologií ve vzdělávání, poskytují studentovi vysokou míru autoregulace vlastního procesu učení a následnou autoevaluaci. Některé z programů počítají i se studiem pod vedením kvalifikovaného profesora, který je studentovi k dispozici on-line nebo prostřednictvím telekomunikačních služeb.

Možnost naučit se baskicky mohou využít i lidé žijící mimo Euskal Herria a to nejen na území Španělska, ale i v zahraničí, například v Argentině, Belgii, USA či Itálii atd., kde existují specializovaná centra nabízející kurzy tohoto jazyka.

Jak již bylo výše zmíněno, na celém území Euskal Herria se také pravidelně pořádá velké množství kulturních slavností, které slouží propagaci baskičtiny,

---

¹⁰⁷ [Zornotzako barnetegia](#); [Maizpide barnetegia](#); [Foruko barnetegia](#) (Gernikako AEK euskaltegia)

¹⁰⁸ <http://www.egonaldiak.net>, [28.3.09]

¹⁰⁹ http://www.gazteukera.euskadi.net/r58-6214/es/contenidos/informacion/educacion_idi_esc/es_10062/educacion_idi_esc.html, [28.3.09]

¹¹⁰ <http://www.hiru.com/ikastaroak/ikasten>, [28.3.09]

¹¹¹ <http://www.boga.habe.org/>, [28.3.09]

¹¹² <http://www.baiby.com/>, [28.3.09]

¹¹³ <http://www.mondragonlingua.com/>, [28.3.09]

¹¹⁴ <http://www.kaixo.com/euskaltegia/>, [28.3.09]

¹¹⁵ <http://www.santurtzieus.com/>, [28.3.09]

¹¹⁶ <http://www.urumeaeuskaltegia.com/indexCaste.php>, [28.3.09]

vzdělání a baskické kultury. Z těch nejpopulárnějších můžeme zmínit například *Día Internacional del Euskara*, neboli *Mezinárodní den baskičtiny*, který se od roku 1995, kdy byl schválen Baskickou vládou, každoročně slaví 3. prosince. V tento den se pořádá velké množství výstav, konferencí a aktivit, které se konají za účasti vládních představitelů a významných osobností baskického kulturního života.¹¹⁸ Mezi nejoblíbenější a nejnavštěvovanější každoročně pořádané festivaly baskičtiny patří již zmíněné *Fiestas de ikastolas*, které pořádají po celém území Euskal Herria organizace *AEK* a *EHIGE (Euskal Herriko Ikasleen Gurasoen Elkarte)*.¹¹⁹ V březnu se pravidelně koná běžecký závod *Korrika*,¹²⁰ jehož dvousetkilometrová trasa vede z města Tutera a po jedenácti dnech končí ve Victoria-Gasteiz. Závod je samozřejmě doprovázen velkým množstvím kulturních akcí, konferencí a propagačních aktivit, jež mají společný cíl motivovat účastníky k zájmu o baskickou kulturu a jazyk. Na francouzském území Euskal Herria (*Lapurdi, Baja Navarra Behea a Zuberoa*) se letos v květnu již dvacátým pátým rokem pořádá slavnost *Herri Urrats*, jejíž cílem je vytěžit finanční prostředky na vzdělávací centra v této oblasti. Slavnosti organizují i samotné ikastoly, které se tímto způsobem snaží obstarat potřebné finance na zkvalitnění vlastního vybavení a výuky obecně. V letošním roce se to týká například ikastoly *Ibilaldia*.¹²¹ Jelikož se baskičtina vyučuje i na veřejných školách, každý rok je zvoleno jedno zařízení, kterému posléze směřuje pomoc vybraná z veřejné sbírky. V provincii Álava se tyto baskické slavnosti nazývají *Araba Euskaraz*,¹²² *Bizkaia Kilometroak*¹²³ a v Navaře *Nafarroa Oinez*.¹²⁴

Mezi další kulturní aktivity můžeme ještě zařadit stálé výstavy týkající se například historie baskičtiny (*Euskal Hitz*),¹²⁵ období a způsobu její normalizace (*Ekin Euskarari*¹²⁶) nebo propagaci četby baskické literatury (*Xaguxarr@: Donatoren*

---

¹¹⁷ <http://www.ikasbil.net/jetspeed/>, [28.3.09]

¹¹⁸ http://www.euskara.euskadi.net/r59-738/es/contenidos/informacion/7011/es_2446/es_12479.html, [28.3.09]

¹¹⁹ Sdružení ikastol, http://www.ehige-jaiia.org/cas/?page_id=3, [28.3.09]

¹²⁰ <http://www.korrika.org>, [28.3.09]

¹²¹ <http://www.ibilaldia.com/>, [28.3.09]

¹²² www.araba-euskaraz.org, [28.3.09]

¹²³ www.kilometroak.com, [28.3.09]

¹²⁴ www.nafarroaoinez.net, [28.3.09]

¹²⁵ http://www.euskara.euskadi.net/r59-738/es/contenidos/informacion/euskal_hitz/es_6062/euskal_hitz_c.html, [28.3.09]

¹²⁶ http://www.euskara.euskadi.net/r59-738/es/contenidos/informacion/ekin_euskarari/es_6071/ekin_euskarari_c.html, [28.3.09]

Tertulia).¹²⁷ Další zajímavá alternativa jak si zdokonalit jazykové znalosti baskičtiny, která slouží především dětem jsou tzv. *colonias*,¹²⁸ což jsou letní dětské tábory zahrnující výuku a procvičování euskara.

VI. Vlastní výzkum

V rámci potvrzení teoretického podkladu uvedeného v této práci, získání autentických materiálů pro hodnocení současné situace bilingvismu v Baskicku a Navaře a poznání bohaté baskické kultury a jejích tradic jsem se skrze Evropskou dobrovolnickou službu v srpnu roku 2008 zúčastnila *workcampu* organizovaného ministerstvem školství v malé osadě Ilundain nedaleko Pamplony. Toto místo jsem si účelně vybrala z toho důvodu, že nejenže práce dobrovolníků spočívala v pomoci místním archeologům a studentům z univerzity v Pamploně a Bilbao při archeologických vykopávkách na přilehlém nalezišti pozůstatků středověkého hradu Castillo de Irulegi, ale i proto, že jako ubytovací zařízení nám sloužilo školící a vzdělávací centrum *Granja Escuela Haritz Berri*.¹²⁹ Toto specializované zařízení nabízí školám, mládeži, ale i dospělým a seniorům výchovné programy zaměřené na vzdělání v oblasti životního prostředí a přírody a současně umožňuje návštěvníkům poznat a alespoň z části proniknout do tradic, kultury a jazyka Basků.

Mezi nejzajímavější zkušenosti z pobytu v tomto zařízení mohu kromě autentického představení jedinečných baskických venkovských sportů, nazývaných *Herri Kirolak*, které spočívají například ve zvedání osmdesáti až stovcetikilových kamenných válců, hry na starodávný hudební nástroj zvaný *Txalaparta*, zmínit i zvyky související se slavnostmi v okolních vesnicích, tzv. *Ferías del pueblo*, ke kterým neodmyslitelně patří tzv. *encierros*, neboli běh před býky vypuštěnými do ulic. Této nebezpečné tradice, kterou je celosvětově proslulá zejména Pamplona, se každoročně zúčastní místní obyvatelé, kteří často riskují nejen své zdraví, ale bohužel i svůj život. Po skončení tohoto projektu, kde jsem se dozvěděla mnoho užitečných informací o Baskicku a Navaře, jsem provedla výzkum mezi bilingvními mluvčími nejprve v hlavním městě navarské provincie Pamplona/Iruña a později ve známém baskickém letovisku San Sebastián/Donostia. V obou městech jsem se také v místních

---

¹²⁷ http://www.euskara.euskadi.net/r59-738/es/contenidos/informacion/7001/es_2442/es_12470.html, [28.3.09]

¹²⁸ <http://www.todocampamentos.com/index.asp>, [4.4.09]

veřejných a univerzitních knihovnách věnovala hledání zejména odborných publikací a knižního materiálu, který spolu s ostatními podklady tvoří zdroj mé práce. Jelikož stav reálného užití baskičtiny v běžném životě jejích mluvčích je kromě geografických a sociodemografických faktorů ovlivněn také tím, zda respondent žije v městském či venkovském prostředí, rozhodla jsem se kromě pobytu v Pamploně a San Sebastiánu navštívit i baskofonní venkov. Za účelem získání materiálů, které by mi pomohly analyzovat tuto skutečnost, jsem se rozhodla pěšky projít úsek známé Svatojakubské poutě dlouhý zhruba čtyřicet dva kilometrů, který vede z pohraničního poutního místa Roncesvalles do Pamplony. K tomuto rozhodnutí mě vedla v první řadě zkušenost z předchozího putování do Santiaga de Compostela, která mi pomohla dojít k přesvědčení, že díky pohostinnosti, vstřícnosti a ochotě místních obyvatel žijících na vesnicích lemujících tuto poutní cestu s proslulou tradicí, se mi podaří sehnat zajímavý materiál vztahující se k tématu mé diplomové práce. Tato prognóza se vzápětí vyplnila a skutečně se mi skrze místního horského průvodce, znalce a obdivovatele baskické kultury podařilo získat zajímavé informace nejen o stavu současného bilingvismu a vzdělání, ale i o povaze místních lidí, jejich zvycích a současných problémech.

6.1. Metodologie a cíle výzkumu

Prve než přistoupím k úvodu k metodologii výzkumu a samotné analýze získaných dat, považuji za důležité předeslat, že se jedná o tzv. *kvalitativní výzkum* nikoliv kvantitativní. Podle Švaříčka a Šedové¹³⁰

„Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.“

---

¹²⁹ <http://www.granjaescuela-haritzberri.com/>, [28.3.09]

¹³⁰ ŠVAŘÍČEK R., ŠEĐOVÁ K. a kol.: *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, Portál, Praha 2007, str. 17

Z této definice vyplývá, že cílem kvalitativního výzkumu není získat objemné množství dat, ale pomocí hloubkového a polostrukturovaného rozhovoru zjistit detailní a komplexní informace o studovaném jevu v daném prostředí. K analýze sebraného materiálu používají kvalitativní výzkumníci zejména tři typy dat; data z rozhovorů, data z pozorování a data z dokumentů. Na rozdíl od kvantitativního výzkumu tedy pracují se slovy a textem nikoliv s čísly a s nimi souvisejícími kvantitativními přístupy.

Při sestavování orientačních otázek uvedených v dotazníku¹³¹, který jsem použila pro svůj výzkum, jsem se snažila postihnout tendence bilingvních mluvčích z hlediska několika aspektů a v rámci dvou odlišných rovin. První rovina, jejímž cílem bylo zjistit sociolingvistickou situaci dotazovaných, zkoumá původ, věk, vzdělání, jazykové kompetence, praktické použití obou jazyků a lingvistické tendence v rodině. Cílem druhé roviny pak bylo identifikovat a analyzovat kromě obsahové a formální stránky i fonetické fenomény přítomné v kastilštině baskofoních mluvčích, které jsou popsány v kapitole 3.3. Pro získání těchto dat jsem proto rozhovory nahrávala na diktafon. Volba otázek tak závisela na následujících kritériích. Do první části dotazníku, kde jsem se snažila zjistit jaký typ bilingvismu vybraní respondenti charakterizují a jak se u nich vyvíjel proces osvojení obou jazyků, jsem zahrнула otázky týkající se místa, způsobu a doby, kdy se respondenti naučili baskičtinu a kastilštinu (ot.1-4). Cílem druhé části dotazníku bylo identifikovat chování bilingvních mluvčích a definovat faktory, na kterých závisí výběr jazyka, který respondenti použijí v daném prostředí či situaci (ot. 5-6). Účelem sedmé otázky bylo dozvědět se více informací o zvycích a tradicích oblasti, ze které respondenti pocházejí, jejich vztahu k baskické kultuře a zároveň je povzbudit k souvislému vyprávění, ve kterém by později bylo možné identifikovat baskismy či slangové výrazy. Následující otázkou jsem se snažila zjistit, jakým způsobem respondenti o vlastním bilingvismu přemýšlí a zda existují baskické či kastilské výrazy, které používají během rozhovoru, ačkoliv je konverzace vedena v opačném jazyce. Poslední otázka byla navržena tak, aby respondent mohl popsat bilingvní situaci ve vlastní rodině, která hraje rozhodující roli z hlediska vztahu jedince k danému jazyku a úrovně jazykových kompetencí. Během provádění výzkumu jsem ještě do dotazníku

---

¹³¹ Příloha č. 4

přidala otázku preferencí při četbě, která kromě vnímání jazyka obsahuje i odpověď na rozšíření baskičtiny v oblasti tisku či literatury a její dostupnosti.

6.2. Analýza rozhovorů

Pro analýzu mám k dispozici celkem tři dotazníky. Dva respondenti pocházejí z měst Pamplona a San Sebastián a třetí respondent prožil dětství v severonavarské vesnici Leitza a v současné době přechodně kvůli práci a studiu žije v navarské Estelle a baskickém San Sebastián. Všichni respondenti se považují za bilingvní, ale jsou mezi nimi rozdíly z hlediska frekvence použití baskičtiny nebo kastilštiny, z důvodů, které jsou výše stanoveny v teoretické části diplomové práce. Rozhraní věku dotazovaných se pohybuje mezi osmnácti a sedmadvaceti lety. První dva respondenti jsou spolu se svými sourozenci jedinými baskicky mluvícími členy rodiny a v rodině třetího respondenta jsou bilingvní všichni členové úzké rodiny.

Nyní se pokusím podrobně analyzovat každý dotazník z hlediska faktorů zmíněných v úvodu této kapitoly s odkazem na teoretický základ uvedený v předchozích pěti částech mé diplomové práce.

6.2.1. První respondent¹³²

Prvním respondentem je osmnáctiletá slečna Amanda ze San Sebastián, což je oblíbené turistické letovisko a centrum provincie Guipuzkoa čítající zhruba 180.000 obyvatel. Oba rodiče pocházejí ze stejného města, kde žijí celý život. V současné době Amanda studuje umění na vysoké škole *Universidad del País Vasco* v San Sebastián.

Podle vlastních slov za svůj mateřský jazyk považuje kastilštinu (1; 10),¹³³ kterou se od narození naučila od svých rodičů, kteří baskicky nemluví. Podle Amandiných slov je jedním z důvodů, proč se její matka baskický jazyk nenaučila, skutečnost že vyrůstala v období frankismu, kdy byl tento jazyk zakázaný (1; 13-14). S baskičtinou se respondentka setkala až později, zhruba ve věku tří let, kdy se ji začala učit v rámci předškolního a později základního a středního vzdělávání. Amanda studovala bilingvní model B (1; 8), který spočívá ve vyváženém zastoupení obou jazyků ve výuce. Podle studijního plánu školy, na které respondentka studovala, patří mezi předměty vyučované v baskičtině například fyzika, chemie, biologie, zeměpis, dějepis

---

¹³² Příloha č. 5

¹³³ Číslo v závorkách označují stránku a řádek přepisů rozhovorů, odkud jsou informace vyňaty.

a baskičtina; v kastilštině se pak vyučují předměty jako matematika, jazyk a literatura, hudební výchova nebo umění.

Co se týče reálného užívání obou jazyků, respondentka častěji používá kastilštinu, kterou v každodenním životě komunikuje s rodinou, s přáteli a s lidmi, které potká na ulici (1; 18-20). Baskičtinou mluví méně často a situace se omezuje zejména na školní prostředí, ačkoliv občas ji používá i při hovoru se spolužačkami či se sestrou (1; 16), která je spolu s ní jedinou členkou rodiny mluvící baskicky (1; 39-41). Z této informace můžeme vydedukovat, že v Amandině případě se jedná o bilingvismus *přirozený*, jelikož žije v prostředí, které jí umožňuje pravidelný kontakt s oběma jazyky; *sukcesivní*, v souladu s faktem, že vyrůstala ve výhradně kastilsky mluvící rodině a baskičtinu si osvojila až později; *kolektivní*, protože žije v bilingvních sociolingvistických podmínkách a *subordinativní* z toho důvodu, že baskičtina má v místě jejího bydliště podstatně nižší spektrum použití než daleko rozšířenější kastilština. Podle Amandiných odpovědí se současně potvrzuje výše zmíněný aspekt týkající se skutečného rozšíření baskičtiny ve společnosti. Z rozhovoru vyplývá, že i když se žáci ve škole baskičtinu naučí a jsou schopni v tomto jazyce komunikovat ve všech běžných situacích, v reálném životě preferují používat kastilštinu, která je obklopuje mnohem intenzivněji.

V části dotazníku, kde je Amanda vyzvána, aby popsala nějaký baskický tradiční zvyk (1; 23-32) se vyplnil předpoklad, že respondentka do odpovědi zakomponuje baskické výrazy, konkrétně *sarriegui* a *txistorra*, pro které v kastilštině neexistuje vhodný ekvivalent a mluvčí je nucen daný výraz vysvětlit jinými slovy. V našem případě se slovem *sarriegui* označuje tradiční rytmus, kterým se tluče do bubnů při slavnostních příležitostech a *txistorra* je pro Baskicko typická malá smažená klobása, která se jí buď s bagetou nebo pšeničnou plackou.

Na otázku, zda existují baskické výrazy, které někdy samovolně používá i když mluví kastilsky, Amanda odpověděla kladně. Jako příklad použila slovo *txirristra*, které znamená tobogán, později si ještě vzpomněla, že běžně používá baskické pozdravy jako *kaixo* (“ahoj”); *agur* (“ahoj” při loučení); *bai* (“ano”); *ez* (“ne”); *kaikua* (“hlupák”) nebo frázi *zer modus* (“jak se máš”) (1; 34-36). Z této odpovědi můžeme vyvodit závěr, že se oba jazyky vzájemně prolínají a ačkoliv kastilština představuje silnější jazyk, absorbuje některé běžné výrazy z baskičtiny.

V poslední otázce týkající se četby Amanda tvrdí, že ani v jednom jazyce nemá potíže s porozuměním psaného textu, ale problém spočívá spíše v dostupnosti literatury v baskickém jazyce, které je na trhu stále nedostatek. Tato skutečnost nám opět potvrzuje dominantní úlohu, kterou kastilština v dané oblasti zastává.

Z vlastní zkušenosti během návštěvy v San Sebastiánu mohu říci, že s baskičtinou se sice běžně nesetkáme, ale na druhou stranu v samotném historickém centru, které je středem nočního života místních obyvatel, existují oblíbené restaurace a *pintxos*¹³⁴ bary, jejichž dekorace plná baskických nacionalistických symbolů a politicky zřetelně vyhraněných nápisů jasně naznačuje ideologické smýšlení majitelů a návštěvníků těchto barů, kteří jsou převážně z řad Basků.

6.2.2. Druhý respondent¹³⁵

Druhým respondentem je jednadvacetiletý Iñaki z navarrského hlavního města Pamplona, které je celosvětově proslulé červencovými slavnostmi San Fermes, kdy se po dobu sedmi dnů pořádají tzv. *encierros*¹³⁶, neboli horlivý běh před býky vypuštěnými do ulic města. Oba jeho rodiče se narodili ve stejném městě jako Iñaki, ale jejich rodiny pocházejí z vesnic na jihu Navarry v oblasti La Rivera (3; 93-95), která už nespadá do baskofonního území, což znamená, že v širší rodině se baskicky nemluví. V současné době Iñaki studuje informatiku na vysoké škole *Universidad de Pamplona*.

Prvním jazykem, který si respondent osvojil, je kastilština (1; 19-22), kterou používají všichni členové rodiny, jelikož ani jeden z rodičů baskičtinu aktivně nepoužívá. Podle respondentových slov ji matka i otec zapomněli (1; 26). S baskičtinou přišel Iñaki poprvé do styku když mu byly tři roky a nastoupil do ikastoly, kde veškeré vyučování a komunikace s učiteli probíhalo pouze v tomto jazyce (1; 2-17). Dnes podle vlastních slov mluví převážně v kastilštině, která je oficiálním jazykem Pamplony. Kastilštinu používá ve všech denních situacích; na univerzitě, doma nebo s přáteli. V rutinním životě přijde s baskičtinou do styku zřídka, a proto se snaží ji občas procvičovat buď s přáteli, nebo s bratrem, který je spolu s ním jediným členem rodiny, který tento ovládá jazyk (1-2; 32-44).

---

¹³⁴ Pinxos je baskický výraz označující tradiční španělské *tapas*, což jsou malé porce typických jídel podávané k pivu či vínu.

¹³⁵ Příloha č. 6

¹³⁶ <http://www.sanferminonline.net/>, <http://www.sanfermin.com/>, [6.4.2009]

Z odpovědí, které nám respondent poskytl vyplývá, že stejně jako Amandin i Iñakiho bilingvismus můžeme charakterizovat jako bilingvismus *přirozený*, jelikož i Navara spadá do baskofonní oblasti, v níž jsou rozšířené oba jazyky, a proto s nimi od útlého dětství přichází do styku; *sukcesivní*, z toho důvodu, že oba rodiče, kteří mluví pouze kastilsky mu nejprve předali vlastní jazyk a baskičtinu si osvojil až později v souvislosti s nástupem do ikastoly; *kolektivní*, na základě skutečnosti, že žije v bilingvních sociolingvistických podmínkách a *subordinativní* proto, že kastilština představuje oficiální jazyk Navary a má společensky podstatně vyšší postavení než baskičtina, která má nejen ve vzdělávacím systému mnohem slabší zastoupení než je tomu v Baskické autonomní oblasti.

Výrazně nižší zastoupení baskických tradic ve společenském životě Pamplonanů můžeme vypočítat i z Iñakiho odpovědi na otázku týkající se popisu oblíbených zvyků a slavností (2; 45-75). Na rozdíl od Amandy, která do vyprávění zahrнула spoustu termínů, které vystihují baskické tradice, u Iñakiho tyto informace zcela postrádáme. Jeho líčení Pamplonských slavností se přibližuje popisu, který by nám pravděpodobně poskytla většina obyvatel ostatních španělských regionů, kde je jediným jazykem kastilština. Respondent nepoužil žádný baskický výraz, který by naznačoval, že se jedná čistě o baskické zvyky. V otázce týkající se výskytu baskických slov v běžné konverzaci vedené v kastilštině Iñaki potvrdil stejnou tendenci jako Amanda. Baskické výrazy, které respondent běžně používá, jsou podle jeho slov *noski* (“možná/snad“), *bai* (“ano“), *epa* (“podrav“), *agur* (“čau“) (2; 77-83).

Z hlediska viditelné přítomnosti baskičtiny v běžném životě Pamplonanů platí podobně jako v případě San Sebastián, že na většině míst, kde se místní lidé shromažďují, uslyšíme převážně kastilštinu. Nicméně zde existují i speciální kluby, kde se sdružují místní Baskové a organizují společenské aktivity zaměřené na baskické tradice a podporu vlastní kultury. Členové těchto skupin každoročně finančně přispívají na chod tohoto sdružení, pravidelně se scházejí a usilují zejména o to, aby baskická kultura postupně získala ve společnosti větší váhu, uznání a nebyla politicky či ideologicky zneužívána. Jelikož se tyto skupiny často i politicky angažují a jejich názory mohou být ideologicky vyhraněné, fungují převážně jako uzavřená společnost, do které se bez pozvání či kontaktu na některého z jejích členů běžně jiný člověk nedostane. Díky přátelům v Pamploně jsem byla pozvána do jedné takové společnosti, která se jmenuje *Arrano Elkarte*a a využila jsem příležitosti získat další

užitečné informace související se vzdělávacími programy na podporu baskičtiny v dané lokalitě a postoje k současným problémům baskické společnosti.

6.2.3. Třetí respondent¹³⁷

Třetím respondentem je sedmadvacetiletý Urtzi Aizpuru, který vyrůstal v severonavarrské baskofonní vesnici Leitza a dnes žije přechodně v San Sebastiánu, studuje v Bilbao a přes léto pracuje jako instruktor dětských táborů orientovaných na výuku baskičtiny v navarrské Estelle. Urtziho otec je rodilý Bask pocházející z Leitzy (1; 6), kde většina obyvatel mluví převážně baskicky, a matka, jež si baskičtinu osvojila až v dospělosti, se narodila v Bilbao (1; 6).

Na rozdíl od předchozích dvou respondentů považuje Urtzi za svůj mateřský jazyk baskičtinu, kterou si osvojil jako první. Kastilštinu se od svých prarodičů z matčiny strany začal přirozeně učit zhruba ve věku dvou let a později v rámci školy, kde představovala samostatný vyučovací předmět (1; 32-43). Respondent absolvoval školní docházku v rámci ikastoly v rodné Leitze, kde vyučování probíhalo podle lingvistického modelu D (1; 46) a dětství tak prožil v čistě baskickém prostředí. Postupem času si zdokonalil i jazykové znalosti v kastilštině v souvislosti s následným studiem ve městě a změnou bydliště (2; 54-58).

Respondent tvrdí, že v běžném životě používá častěji baskičtinu než kastilštinu a to zejména z toho důvodu, že jeho okolí je převážně baskické. Baskicky tak mluví s rodinou, v práci, v rámci studia a s přáteli. Kastilštinu používá v případě setkání s lidmi, kteří baskičtinu neovládají nebo v situacích, kdy nemá na výběr (2; 60-71).

Jelikož respondent v letním období pracuje jako instruktor dětských táborů s výukou *euskara*, které se organizují v navarrské Estelle, popisuje kromě lingvistické situace v rodné Leitze i aktuální stav právě v Estelle (2; 73-85). V porovnání s odpověďmi ostatních respondentů tak potvrzuje skutečnost zmíněnou i v teoretické části práce, že v oblastech, kde baskičtina představuje minoritní jazyk, tedy zejména ve městech a na jihu Euskal Herria, ji žáci navzdory intenzivní výuce v ikastole později nemají kde prakticky procvičovat. Proto respondent považuje za důležité podporovat projekty jako dětské letní tábory/*colonias de verano*, které jim poskytují příležitost, jak své znalosti využít a zdokonalit a současně získat nezapomenutelné

---

¹³⁷ Příloha č. 7

zážitky při doprovodných sportovních a kulturních aktivitách, které tyto projekty nabízejí (2; 81-119).

Jelikož baskičtina hraje v Urtziho životě významnou úlohu, byly jeho odpovědi pro náš výzkum současně i zdrojem mnoha informací nejen o situaci dnešního bilingvismu v Baskicku a přilehlých baskofonních oblastech, ale i o zajímavých kulturních událostech a tradicích souvisejících s baskičtinou a baskickou společností. V odpovědi na otázku týkající se baskických zvyklostí se Urtzi zmiňuje o *Fiestas de ikastolas* (3; 122-142) v jednotlivých provinciích, popisuje jejich průběh, vysvětluje jejich účel a zmiňuje se i o důvodech, které občany vedou k účasti na těchto oblíbených festivalech. Většina lidí navštěvuje tyto slavnosti kvůli solidaritě, ideologii, členství v organizacích zaštiťujících chod ikastol nebo pro zábavu, která je zajištěna množstvím koncertů populárních baskických hudebních skupin, volnočasových aktivit nebo tradičních soutěží oblíbených *berzolaris/bertzolariak*. Tito umělci, kteří improvizovaně vytváří verše v baskičtině na dané téma, soupeří v originalitě a zvukomalebnosti svých veršů, které mohou mít buď předepsané, nebo které vymýšlejí přímo na jevišti. Verše mohou *bertzolaris* prezentovat buď jako jednotlivci nebo formou dialogu s jedním či více umělci. Zmíněné soutěže jsou divácky velice populární a posluchači oceňují zejména vyjadřovací schopnosti a myšlenky, které *bertzolaris* improvizovaně představují přímo na pódiu (3-4; 146-163).

Oblíbená aktivita, která se Urtzimu vybavuje v souvislosti s Baskickem, je podle jeho slov horolezectví, které je zde zejména z důvodů podmanivé panenské horské přírody velmi rozšířené a úcta k přírodě a její ochrana patří i k prioritám a tradicím, které Baskové uznávají (4; 168-184).

Důkaz o prolínání baskičtiny a kastilštiny nám respondent podává v následující části dotazníků vztahující se k tomuto tématu. Stejně jako u předchozích respondentů se nám potvrzuje skutečnost, že mezi nejčastější výrazy, které mluvčí samovolně kombinuje ve svém mluveném projevu, patří pozdravy a ustálená slovní spojení, která se v druhém jazyce nevyskytují, například *a saco* (“zničehonic“), *un mogollón* (“hodně“), *de puta madre* (“skvěle“), *que flipas* (“tomu bys nevěřil“), (4-5; 189-112). Urtzi v souvislosti s “přepínáním“ (*code-switching*) jazyků popisuje proces, který u mnoha bilingvního jedinců, jež se dostanou do této situace, kdy změní frázi, která v druhém jazyce neexistuje, následně přejdou do tohoto jazyka a volně v něm pokračují v konverzaci. K těmto případům, které nazývá termínem *euskañol* (směsice

baskičtiny a španělštiny), podle něj dochází zejména ve městech, kde je baskičtina méně rozšířená a je ochuzena o fráze a ustálené výrazy běžné komunikace (5; 132-136). Podle Urtziho slov se bohatství a expresivita jazyka dnes uchovala pouze na venkově zejména na severu, kde baskičtina řídí každodenní život vesničanů a zastává dominantní postavení.

V rozhovoru respondent také vyjadřuje vlastní názor na bilingvismus, který podle něj nikdy není vyvážený a vždy jeden jazyk převyšuje ten druhý, což je do určité míry způsobeno i médii, která ještě do nedávné doby vysílala a tiskla výhradně v kastilštině (5-6; 138-255). Řešením problému, kdy kastilština pohlcuje baskičtinu, je normalizace euskara (*euskal batúa*), která pomůže sjednotit od sebe velmi odlišné regionální dialekty, které se v některých lokalitách liší i od vesnice k vesnici. Podle Urtziho v sobě právě venkovský způsob života a částečná izolace těchto osad od moderního způsobu života zachovává identitu baskické kultury, kterou si Baskové dokázali uchránit navzdory obtížným podmínkám, kterým byli v minulosti vystaveni. V tomto bodě respondent zmiňuje období frankistické represe, které markantně změnilo podobu dnešní lingvistické situace v oblasti, a z důvodu nedostupného terénu se tak bohaté dědictví baskické kultury dodnes uchovalo právě v těchto autentických vesnicích (6; 260-276).

V poslední části dotazníku zaměřené na preferenci jazyka při četbě nám respondent potvrzuje slova Amandy a oba se shodují na skutečnosti, že problém spočívá v nedostatku baskicky psaných materiálů (6-7; 297-305).

Z hlediska identifikace typu bilingvismu, který se u Urtziho objevuje, ho můžeme definovat stejným způsobem jako u předchozích respondentů s tím rozdílem, že prvním osvojeným jazykem je místo kastilštiny baskičtina. Další odlišnost spočívá v tom, že jelikož respondent aktivně používá oba dva jazyky, je stupeň jeho dvojjazyčnosti na vyšší úrovni než u Amandy a Iñakiho, kteří baskičtinu v současnosti používají spíše pasivně a jejich vyjadřovací schopnosti v tomto jazyce jsou tak méně rozvinuté než u Urtziho.

V celém dotazníku můžeme pozorovat, že třetí respondent často používá baskické výrazy označující skutečnosti úzce související s baskickou kulturou, což také dokazuje jeho bližší vztah k této společnosti, kterou hluboce ctí a obdivuje. Baskismy můžeme identifikovat již na samém počátku rozhovoru (1; 8-10), kde respondent zmiňuje výrazy *euskaldunzarra* (rodilý Bask) a *euskaldunberri* (člověk, který si baskičtinu

osvojit v pozdějším věku), kterými popisuje typy baskofonních mluvčích. Dále (2; 67) označuje San Sebastián baskickým názvem *Donostia*, který představuje původní pojmenování města. Dalšími baskickými termíny v textu jsou názvy slavností pořádaných na podporu ikastol *Kilometroak*, *Ibilaldia*, *Araba Euskaraz*, *Nafarroa Oinez* a *Herri Urrats* (3; 124-125). Při popisu průběhu těchto festivalů mluví respondent o pojmu *chozna* (3; 131) označujícím typické barové stánky a populárních improvizujících básnicích *bertxolariak* (4; 160). Následující baskický výraz *gela* (“pokoj“) používá Urtzi v souvislosti se vzpomínkami na dětství a na první případ, kdy si uvědomil, že byl schopný mluvit dvěma jazyky.

Vzhledem k tomu, že Urtzi je rodilý Bask, je možné v jeho projevu v kastilštině identifikovat i druhou rovinu našeho zájmu, tedy fonetickou stránku diskursu, jež spočívá zejména ve zřetelném přízvuku a dalších fonetických zvláštích typických pro tuto zónu; například posílená vibranta *r* ve finálních pozicích, silový přízvuk nebo artikulační napjatost.

Závěr

Teoretický základ diplomové práce a následné praktické ověření předem stanovených tezí o aktuální podobě obecné lingvistické situace ve Španělsku a konkrétním stavu baskicko-kastilského bilingvismu v baskofonní oblasti na severu Iberského poloostrova nám nabízí celistvý obraz bilingvismu a bikulturismu v dané lokalitě, jež má velmi specifický charakter.

Úvod do obecné charakteristiky jazykové rozmanitosti na území Španělska nám sloužil k získání nejširších souvislostí v rámci vztahu španělské společnosti k lingvistické diverzitě a toleranci minoritních jazykových kultur na území jednotlivých autonomních oblastí, kde existují dva podle právních ustanovení sobě rovné oficiální jazyky. Následný rozbor konkrétní jazykové situace na území dnešního Baskicka nám však podává důkaz o tom, že realita pozice a prestiže daných řečí není vyvážená a podle názorů některých vědců by neměla být označována jako bilingvní, ale spíše jako diglosivní. Důkazem je skutečnost, že baskičtina vykazuje charakteristiky minoritního jazyka, jehož spektrum a frekvence užití je z demografického hlediska omezeno na venkovská teritoria spíše než na městské zóny; baskofonní bilingvní mluvčí preferují komunikaci v tomto jazyce spíše v neformálním styku s rodinou a přáteli než na úřadech a v ostatních situacích běžného života a ačkoliv si nová generace v rámci školního vzdělávání osvojí baskičtinu na značně vysoké úrovni, dosud jim zejména ve městech chybí dostatek příležitostí k praktickému procvičování a přirozenému styku s tímto jazykem. Z výsledků kvalitativního výzkumu můžeme potvrdit tyto tendence, na kterých se všichni bilingvní respondenti pocházející ze tří cílových destinací (navarrské Pamplony, severonavarrského venkova a baskického San Sebastiánu) jednoznačně shodli.

Analýza provedených rozhovorů také ukazuje způsob soužití dvou jazyků na určitém území, který se podle získaných odpovědí projevuje prolínáním jednotlivých jazykových prvků do běžné řeči. Respondenti v souvislosti s tímto tématem shodně vypověděli, že ačkoliv se nacházejí v situaci, kdy hovoří například v kastilštině, neuvědoměle používají pozdravy, ustálená slovní spojení či specifické výrazy týkající se baskických tradic v baskičtině. Dva z respondentů během rozhovoru odkazují ještě na další mimojazykové souvislosti týkající se historického a socio-politického kontextu, hovoří o období frankistické diktatury, kdy byla baskičtina násilně potlačována a důsledky této represe se odrážejí ještě do dnešní doby, kdy je baskičtina pomocí

školního vzdělávání uměle začleňována do dnešní společnosti. Proces *euskaldunizace* tak naráží na výše zmíněný problém, kdy kvůli zpřetrhaným generačním poutům, díky nimž rodiče obvykle předávají vlastní jazyk svým potomkům, nově vychovaným baskofonním mluvčím chybí přirozené prostředí užití baskičtiny a z toho důvodu tíhnou k používání kastilštiny.

Nicméně ze získaných informací týkajících se školního vzdělávání, podpory a propagace baskičtiny v současné době můžeme vyvodit závěr, že baskičtina disponuje silným společenská-politickým zázemím, které kromě formálních legislativních opatření spočívá zejména v hluboké motivaci místních občanů k revitalizaci baskičtiny a baskických tradic a jejich stoprocentní nasazení v zajištění kontinuity osvědčených programů a projektů cílených všem občanům, kteří mají zájem o tento nesmírně zajímavý jazyk a s ním související bohatou kulturu spočívající ve specifické identitě Basků. Navzdory společensko-politickému napjetí tak právě toto pevné odhodlání přispívá k zachování tohoto tajuplného jazyka, jež je v rámci Evropského společenství naprosto unikátní.

Resumé

Vlastní diplomová práce je rozčleněna do šesti kapitol. V první části se snažím uvést čtenáře do širších souvislostí podoby rozmanité lingvistické situace v dnešním Španělsku, která je výsledkem dlouhodobého vývoje počínajícího v období zhruba dvou tisíc let před naším letopočtem, procházejícím skrze významnou etapu romanizace Iberského poloostrova, následné invaze Arabů a postupného pokastilštění celého území dnešního Španělského království. Identifikuji zde dvě hlavní skupiny současných jazyků a dialektů přítomných v této zemi. Za prvé tzv. *historické dialekty*, mezi něž se řadí *aragonské nářečí* dnes nazývané *fabla* a *nářečí leónské* známé jako *bable* a za druhé skupinu čtyř *oficiálních jazyků* současného Španělska zahrnující nejrozšířenější *španělštinu/kastilštinu*, kterou se domluvíme na celém území, a poté regionální jazyky *katalánštinu*, *galicijštinu* a *baskičtinu*, jimiž se hovoří pouze v daných autonomních oblastech.

Druhá kapitola je zaměřena na geografickou a historickou specifikaci baskofonní oblasti, jež se v nejširším termínu označuje jako *Euskal Herria* a člení se na tři provincie na území Španělska (*Bizkaia/Vizcaya*, *Gipuzkoa/Guipúzcoa*, *Araba/Álava*) a stejný počet regionů na francouzském teritoriu (*Lapurdi/Labourde*, *Nafarroa Behere/a/Basse Navarre*, *Zuberoa/Soule*). Nejstarší historie Euskal Herria sahá do období před naším letopočtem a pravý původ Basků je dodnes nejasný. Důkazy o přítomnosti tohoto národa či jejich předchůdců na území dnešního severního Španělska a jihu Francie hledají historikové a antropologové v rytinách pravěkých dolmenů, kromlechů, na jeskynních malbách (Altamira, Lescaux) či v dochovaných názvech toponym (Nervión, Deba). Poprvé se o baskickém území zmiňuje řecký zeměpisec a historik *Strabón*. Oblast Baskicka poté prošla významným obdobím *romanizace*, kdy byla podstatně změněna podoba organizace správy, náboženství, sociálního a hospodářského uspořádání. Navzdory invazí okolních kmenů a národů si však Baskové dokázali uchránit svůj jazyk a identitu, jež byly v ostatních oblastech nahrazeny kulturními zvyklostmi a řečí dobyvatelů. Rozmach zažila baskofonní oblast za vlády *Sancha Velikého* na počátku jedenáctého století, kdy se její vliv značně rozšířil. Od té doby moc Baskicka upadala a nejsilnější ránu zažila během Karlistických válek o následnictví na trůnu v polovině devatenáctého století, kdy ztratila dlouho střežená výsadní práva *fueros* zajišťující samostatnost a vysokou míru nezávislosti. Novodobé dějiny Baskicka jsou těžce poznamenané krutou kulturní represí v období Frankistické diktatury a s tím

souvisejícím vznikem teroristické organizace *ETA*, která bohužel nesložila zbraně ani po přechodu Španělska k demokracii po pádu Frankova režimu a v současnosti se proto Baskicko potýká s problémy levicové extremistické ideologie a nacionalismu, jehož zastánci často zneužívají symbolů baskické identity k násilnostem a ničivým útokům na zdraví a majetek civilistů. Komplikovaná společensko-politická situace úzce souvisí s přechodem k demokracii, který je podle názorů některých Basků stále ovlivněn represivními metodami centrálních správních orgánů. Obě zneprátelené strany tak dosud nenašly mírový způsob jak napjatou situaci řešit a zajistit příslušníkům obou národů právo na sebeurčení a zachování vlastní identity.

Ve třetím oddílu se dostáváme k užší specifikaci baskičtiny nejprve z hlediska jejího rozšíření, typologie, lingvistické charakteristiky na pozadí kooficiální kastilštiny a v závěru k dějinám baskického jazyka. Baskičtina neboli *euskara*, kterou v dnešní době na území Euskal Herria používá zhruba 665.800 mluvčích, spolu s maďarštinou a finštinou nepatří do indo-evropské jazykové rodiny a typologicky se řadí k jazykům *aglutinačním* a *ergativním*. Co se týče fonologické stránky jazyka, baskičtina s kastilštinou se od sebe příliš neliší. Jediným rozdílem mezi nimi je existence souhlásek, které druhý jazyk postrádá. Jde především o baskickou sibilantu *s*, neznělou frikativu *z*, jim odpovídající afrikáty *ts* a *tz*, dále pak o palatální frikativu *x* a palatální afrikátu *tx*, které se v kastilštině nevyskytují. V rámci syntaktického jazykového plánu, *euskera*, na rozdíl od kastilštiny, vyjadřuje aktéra slovesného děje (příponou *-k*), a tím se řadí mezi jazyky ergativního typu. Další rozdíl mezi oběma jazyky spočívá ve verbálním syntagmatu. Baskičtina má mnohem složitější morfologii slovesa a to hlavně z důvodů aglutinačního inkorporace pronominálního subjektu i objektu do tvaru slovesného spojení, což je kastilštině cizí. Charakteristickým rysem je pro *euskara* také opačný slovosled, kdy se jádro výpovědi klade před slovesný tvar. Z pohledu slovní zásoby mají oba jazyky podobný lexikální základ, jenž je významně poznamenán latinou a romance. Další problematika baskičtiny spočívá v její nejednotnosti způsobenou existencí osmi základních dialektů, které se od sebe značně liší. Tuto situaci by měla vyřešit unifikace jazyka probíhající od šedesátých let formou postupného zavádění normativního jazyka *euskal batúa*.

Z historického hlediska je původ baskičtiny dodnes opředen tajemstvím a z toho důvodu existuje velké množství hypotéz určujících jeho vznik. Mezi nejrozšířenější teorie uvedené v této práci patří tzv. *basko-iberská* teorie vycházející z předpokladu, že

Baskové jsou potomky původních obyvatel Iberského poloostrova, Iberů; dále *vasko-kavkazská* teorie opřená o výzkum vzájemné podobnosti některých prvků baskičtiny s kavkazskými jazyky; *vasko-berberská* spočívající v teorii, že Baskové přišli do Evropy z Afriky a *autoktonní*, jejíž zastánci tvrdí, že Baskové jsou původním národem této oblasti. Během svého tisíciletého vývoje se baskičtina postupně mísila s jazyky nově příchozích dobyvatelů. Z archeologických nálezů v této oblasti vědci usuzují, že prvním jazykem, jehož vliv je dodnes prokazatelný byl jazyk *keltiberský*. Následně baskičtinu markantně poznamenala *latina* v souvislosti s expanzí Římanů a později nově vznikající *románské jazyky* rozšiřující se v oblasti Hispánie. Svůj podíl na podobě baskičtiny má i *arabština*, jejíž prvky baskičtina absorbovala v období invaze Arabů. Ačkoliv první dochované písemné památky dokládající existenci baskičtiny nalezené v klášteře San Millán de la Cogolla pocházejí z jedenáctého století a jsou známé jako *Glosas Emilianenses*, významný rozvoj baskického písemnictví spadá až do období renesance, kdy byl vynalezen knihtisk, jenž umožnil snazší šíření písemných textů. Navzdory snahám o zachování baskičtiny a její kulturní rozmach však kastilština zaujímal stále silnější pozici ve společenské komunikaci a na konci devatenáctého století baskofonní oblast ztratila více jak dvě třetiny svého původního územního rozšíření. Tato kritická situace související s radikálními změnami ve společnosti a vzniku nacionalistických hnutí usilujících o zachování vlastní identity přivedla mnoho významných evropských intelektuálů k zájmu o baskičtinu a postupně se vytvořila silná iniciativa snažící se o její revitalizaci. Tato nadějná motivace však byla přerušena z důvodu nástupu frankistické diktatury ve Španělsku, kdy baskofonní oblast utrpěla dosud nejbolestivější ztráty a baskičtina se ocitla na pokraji zániku. K obnovení činností směřujících k záchraně *euskara* došlo až v šedesátých letech dvacátého století, kdy byl se značným úsilím věhlasných lingvistů vytvořen normativní jazyk *euskal batúa*, jehož cílem bylo sjednotit značně roztržité dialekty a tímto způsobem zvýšit naději na jeho zachování. Po pádu Frankova režimu se baskičtina stala kooficiálním jazykem nově vzniklé Baskické autonomní oblasti a po sérii schválení potřebných právních ustanovení byla postupně začleněna do školského systému se záměrem vychovat nové generace baskicky mluvící populace a zvýšit tak naději na úspěch předem vytyčených cílů revitalizace *euskara*, jejíž proces pokračuje do dnešních dnů.

Čtvrtá kapitola uvozuje druhou část diplomové práce týkající se bilingvismu a později konkrétně bilingvní situace v Baskicku. V této kapitole jsem se snažila nejprve

obecně definovat pojem *bilingvismus*, poté popsat jeho členění a v závěru zmínit program Evropské unie na podporu a rozvoj plurilingvismu a multikulturismu. Ačkoliv je termín *bilingvismus* v dnešní globalizované společnosti často skloňován, dosud nebyla vytyčena jeho přesná definice. Příčinou této situace může být skutečnost, že rozhoduje zejména to, z jakého úhlu pohledu na tento jev nahlížíme. Asi nejpřesněji se o *bilingvismu* vyjadřují Skutnabb a Kangas, kteří tvrdí, že:

„bilingvální mluvčí je někdo, kdo je schopen užívat dvou (nebo více) jazyků v jednojazyčných nebo v dvojjazyčných komunitách v souladu se socio-kulturními požadavky těchto komunit (či mluvčího samotného) na jedincovu komunikační a kognitivní kompetenci na stejné úrovni jako rodilí mluvčí, a zároveň někdo, kdo je schopen se jednoznačně identifikovat s oběma (či se všemi) jazykovými skupinami (a kulturami) či jejich částmi.“

K *bilingvismu* se vztahuje ještě jeden pojem tzv. *diglosie* označující jev, kdy v *bilingvním* prostředí nastane situace, že jeden z jazyků zastává vyšší postavení na úrovni společenské komunikace než jazyk druhý. Klasifikace *bilingvismu* navržená v mé diplomové práci je rozdělena na několik úrovní. První rovina, kde naproti sobě stojí pojmy *přirozený* a *umělý* *bilingvismus*, se dělí podle toho, jakým způsobem dvojjazyčnost vzniká a jak se během života rozvíjí. Druhá úroveň navrženého rozdělení člení *bilingvismus* z hlediska jeho vztahu k jedinci nebo k celé společnosti. Zde tedy hovoříme o *bilingvismu individuálním* a *kolektivním*. Třetí a poslední oblast souvisí s rozdíly v úrovni jednotlivých jazykových kompetencí, kdy mluvíme o *koordinativním* a *subordinativním* *bilingvismu*. V závěru této podkapitoly je dále zmíněn proces vývoje *bilingvismu* u dítěte a faktory, které dosaženou úroveň dvojjazyčnosti ovlivňují (věk, motivace, socio-kulturní charakteristika rodiny či kvalita řeči rodičů nebo vychovatelů). Závěrečná podkapitola shrnuje postoje Evropské unie k *bilingvismu* a způsoby propagace plurilingvismu a multikulturalismu ve členských státech. Mezi nejznámější projekty patří například *Erasmus/Socrates*, *Leonardo da Vinci*, *Comenius* či nejrůznější *výměnné pobyty* mládeže a *dobrovolnické workcampy*.

Následující pátá kapitola zaměřená na specifikaci *bilingvní* situace v Baskicku, rozvoj vyučování baskičtiny a její propagaci v současné době, představuje závěrečnou

teoretickou část diplomové práce. První podkapitola je věnována popisu baskicko-kastilského bilingvismu, který má velmi specifickou podobu a je analyzován z několika hledisek. S ohledem na demografickou a socio-politickou situaci představuje baskičtina podle frekvence užívání jazyk *minoritní*, což je způsobeno společensky vyšší prestiží kastilštiny. Mezi faktory lingvistické povahy ovlivňující současnou bilingvní situaci patří vzájemná vzdálenost a odlišnost obou jazyků, což v minulosti vedlo k izolaci euskara, jelikož platil obecně rozšířený názor, že z důvodu jeho obtížnosti je prakticky nemožné si tento jazyk osvojit. Mezi příčiny této marginalizace baskičtiny však patřila spíše její geografická fragmentace a absence všeobecně platného normativního jazyka (*euskal batúa*), který byl vytvořen teprve v nedávné minulosti a dnes se nachází v procesu adaptace a implementace do reálného života baskofonních mluvčích. Posledním aspektem analýzy stavu baskicko-kastilského bilingvismu je vztah mezi bilingvismem a bikulturismem. V našem případě totiž *euskara* představuje identifikační znak baskické kultury, jejíž příslušníci se sami nazývají termínem *euskaldunes*, neboli těmi, kdo hovoří baskicky. Současně se zachováním jazyka si tak místní obyvatelé zachovávají i své tradice a svou národní identitu. Druhá podkapitola je věnována postavení baskičtiny ve vzdělávání, které popisuje z hlediska stručného historického vývoje, legislativních opatření v rámci Španělska a Baskicka, definice lingvistických modelů výuky a doprovodných vzdělávacích programů na její podporu a propagaci ve společnosti. I když se snahy o začlenění baskičtiny do školství objevily již na počátku minulého století v rámci specializovaných výukových center, *ikastol*, téma zavedení baskičtiny do všeobecného vzdělávání je otázkou teprve nedávné minulosti. Během období frankistické diktatury byly totiž jakékoliv pokusy o rozvoj jiného než španělského jazyka tvrdě postihovány, a proto o baskickém školství v pravém slova smyslu můžeme hovořit až od konce sedmdesátých let, kdy byl po pádu Frankova režimu Baskicku uznán statut autonomie a baskičtina se spolu s kastilštinou stala oficiálním jazykem této provincie. V nové španělské a baskické ústavě byla pevně stanovena právní opatření zajišťující rovnoprávné postavení obou jazyků v oblasti a práva občanů na vzdělání ve svém mateřském jazyce. Spisovnou podobou jazyka a prostředkem výuky se stal již zmiňovaný uměle vytvořený spisovný jazyk *euskal batúa*, který byl nezbytný k zajištění rovnoměrné kvality vzdělání ve všech baskických regionech. V souvislosti s postupným začleňováním baskičtiny do školství byl ve spolupráci baskického ministerstva školství a univerzity v Bilbao vypracován rozsáhlý

program restrukturalizace baskického školství *IRALE*, jehož cílem bylo vedle tvorby kvalitních didaktických materiálů zajistit i odpovídající vzdělání učitelů. Současně byly navrženy čtyři lingvistické modely výuky přizpůsobené požadavkům baskicko-kastilské společnosti; podle modelu A je výuka poskytována výhradně v kastilštině a baskičtina představuje pouze další povinný předmět; model B je bilingvní a nabízí výuku všech předmětů v obou jazycích, které jsou vyváženě zastoupeny poměrem 50:50, model D je v podstatě opakem modelu A, kdy veškerá výuka probíhá v baskičtině a kastilština je jedním z povinných předmětů a v posledním modelu X (v Navaře označován písmenem G) je *euskera* z vyučování úplně vyloučen a studium probíhá pouze v kastilštině. Následný vývoj implementace těchto jazykových vzorců do výuky ukázal, že většina rodin se z různých důvodů (úspěšnost, prestiž, motivace atd.) přiklání k výběru intenzivnějších jazykových typů výuky baskičtiny (B, D) a ostatní modely tak postupně ztratily uplatnění. Tato situace vedla k požadavku reformy školství a v roce 2005 byl baskickým ministerstvem školství schválen návrh na změny v dosavadním vzdělávacím systému. Téma přechodu na nové úpravy ve školství však vyvolalo mnoho kontroverzních názorů a dodnes nebylo rozhodnuto, který ze tří navrhovaných konceptů nahradí zastaralé a nevyhovující programy. Závěrečná část této podkapitoly je věnována popisu školících zařízení, kurzů a projektů sloužících k podpoře rozvoje baskičtiny, které jsou organizovány a financovány jak ze státní pokladny, tak z privátních zdrojů. Základ *euskaldunizace* baskické společnosti tvoří institut *HABE*, jehož hlavním cílem je umožnit občanům starším šestnácti let naučit se baskičtině, zajistit kvalitní vzdělání lektorů a podpořit tvorbu didaktických materiálů a doprovodných studijních publikací přístupných v síti veřejných knihoven. Jazykové kurzy jsou zájemcům nabízeny v rámci specializovaných center známých jako *euskaltegi*, kde si klient kromě běžných docházkových kurzů může zvolit i intenzivní kurz ve zvláštních internátních zařízeních nebo večerní kurz *gaueskola*. Zajímavou alternativou jak si osvojit baskický jazyk a kulturu jsou i tzv. *barnetegis*, což jsou vzdělávací centra nacházející se v baskofonních komunitách, kde je student vystaven neustálému kontaktu s baskičtinou nebo projekty zvané *Egonaldiak familia euskaldunetan*, spočívající v pobytu v baskické rodině, kde opět komunikace probíhá zejména v baskičtině. Vedle zmíněných specializovaných center existuje ještě síť jazykových škol, které vedle ostatních evropských jazyků nabízí i výuku baskičtiny a to nejen na území Španělska, ale i v zahraničí. Díky internetové technologii existuje

ještě další možnost studia baskického jazyka prostřednictvím serverů, které nabízejí on-line výuku z pohodlí domova pomocí multimediálních aplikací určených pro samostudium. Kromě výše zmíněných projektů je propagace baskičtiny zajištěna ještě bohatou nabídkou kulturně-společenských programů, které se pravidelně organizují po celém území Euskal Herria. Mezi nejoblíbenější a nejnavštěvovanější patří *Fiestas de ikastolas*, které souvisí se získáním finančních prostředků na podporu místních ikastol v rámci veřejné sbírky. Dále se pořádají nejrůznější výstavy, konference, workshopy, literární večery či prázdninové dětské tábory *colonias*.

Závěrečná šestá kapitola tvoří praktickou část diplomové práce, jejímž cílem bylo pomocí kvalitativního výzkumu provedeného formou rozhovorů v terénu postihnout aktuální tendence baskofonních bilingvních mluvčích a po podrobné analýze jejich odpovědí potvrdit teoretické teze stanovené v prvních pěti kapitolách. Rozhovory byly provedeny v srpnu 2008 ve třech baskofonních lokalitách; v Pamploně, na severonavarrském venkově a v San Sebastiánu. Ze získaných informací jednoznačně vyplývá, že všichni tři respondenti odpovídají vzorci bilingvních mluvčích, jejichž mnohojazyčnost klasifikovaná jako *přirozená, sukcesivní a kolektivní*, je ovlivněna podobnými demografickými, lingvistickými a společensko-politickými podmínkami. Rozdíly v komunikativní úrovni jednotlivých jazyků spočívají v původu a životním prostředí respondentů. První a druhý respondent žijí ve městech, kde je frekvence užití baskičtiny omezena, zatímco třetí respondent vyrůstal na baskofonním venkově, kde je situace naprosto opačná a baskičtina zde představuje hlavní komunikační prostředek. Z dotazníků se dozvídáme i podrobnosti o zkušenosti, kterou mají respondenti se školním systémem v rámci modelů bilingvní výuky a organizaci doprovodných programů věnovaných baskičtině a baskickým tradicím.

Resumen

La tesis está dividida en seis capítulos. En la primera parte la autora introduce al lector en el contexto general de la diversa situación lingüística en la España de hoy. Esta situación es el resultado de una larga evolución que empezó hace unos dos mil años, pasó por un período importante de romanización de la Península Ibérica seguido por la invasión de los árabes y la castellanización de todo el territorio del reino español. En este capítulo se identifican dos grupos fundamentales de lenguas y dialectos actuales presentes en este país. El primer grupo está formado por dialectos históricos, entre los cuales consideramos el dialecto aragonés, hoy conocido como fabla, y el dialecto leonés, llamado bable. El segundo grupo contiene cuatro lenguas oficiales de España: el castellano, que es el más extendido y sirve como lengua de comunicación en toda España, y luego lenguas regionales como el catalán, gallego y vasco, o sea, lenguas habladas sólo en las comunidades autónomas respectivas.

El segundo capítulo trata el tema de la especificación geográfica e histórica de la zona vascófona, que en su término más amplio se denomina Euskal Herria y se divide en tres provincias en el territorio español (Bizkaia/Vizcaya, Gipuzkoa/Guipúzcoa, Araba/Álava) y otros tres regiones en Francia (Lapurdi/Labourd, Nafarroa Behere/a/Basse Navarre, Zuberoa/Soule); el euskara, además, se habla en el norte de Navarra. La historia más remota de Euskal Herria se remonta al período antes de Cristo y el origen de los vascos sigue siendo un misterio hasta el día de hoy. Los historiadores y antropólogos han encontrado evidencia sobre la presencia de este pueblo o sus antecedentes en el territorio del norte de España y del sur de Francia en los grabados de los dolmenes prehistóricos, las pinturas en cuevas (Altamira, Lescaux) o en los nombres de los topónimos (Nervión, Deba). El historiador griego Starbón es el primero que hace referencia al territorio vasco. La zona del País Vasco luego pasó por una época importante de romanización, que cambió radicalmente el sistema de organización administrativa, social y económica y la religión. Sin embargo, a pesar de las invasiones de las tribus y naciones de los alrededores, los vascos han logrado conservar y proteger su lengua y su identidad, que en algunos otros territorios han sido reemplazados por la lengua y cultura de los invasores. Euskal Herria vivió su auge durante el reinado de Sancho el Mayor al principio del siglo XI, cuando más se extendió el territorio de su dominio. Desde entonces el poder del País Vasco ha ido decreciendo y el golpe más fuerte lo sufrió este territorio durante las guerras carlistas en la mitad del siglo XIX,

cuando perdió sus derechos llamados fueros, que hasta entonces le aseguraban su independencia y un nivel de autonomía bastante alto. La historia moderna del País Vasco está marcada por la represión franquista y la formación de la banda terrorista ETA, que desgraciadamente sigue en activo hasta el día de hoy, aunque después de la caída del régimen franquista España pasó a tener un régimen democrático. Como consecuencia, la sociedad vasca actualmente se encuentra con problemas de ideología izquierdista extrema y violencia que provocan dificultades para todos los ciudadanos.

En la tercera parte de la tesis la autora especifica el euskera primero desde el punto de vista de su extensión, tipología y característica lingüística en comparación con el castellano y al final resume la historia de la lengua vasca. El vasco o euskara, que hoy cuenta con unos 665.800 vascoparlantes, no pertenece a la familia lingüística indoeuropea (junto al húngaro y finlandés) y tipológicamente se define como lengua aglutinante y ergativa. En cuanto a la fonología, no hay mucha diferencia entre el castellano y el vasco. La única distinción consiste en la existencia de consonantes que la otra lengua carece, como por ejemplo la sibilante vasco *s*, la fricativa átona *z* y africadas *ts* y *tz*, luego la fricativa palatal *x* y africana palatal *tx*, que no aparecen en el sistema fonológico del castellano. Dentro del plano sintáctico, el euskara, a diferencia del castellano, expresa el agente de la acción verbal por medio del sufijo *-k* y por esta característica pertenece a las lenguas ergativas. Otra diferencia entre los dos idiomas consiste en el sintagma verbal. La morfología del verbo vasco es bastante más complicada, principalmente por la incorporación aglutinante del sujeto y objeto pronominal en la locución verbal, lo cual no aparece en el castellano. Otro rasgo característico del euskara es la secuencia verbal, que es contrapuesta a la del castellano y pone el núcleo verbal del enunciado antes del verbo. Desde el punto de vista lexicológico, las dos lenguas tienen una base léxica parecida, que está notablemente marcada por el latín y el romance.

Otro aspecto de la problemática del euskara se relaciona con su desintegridad, que es causada por la existencia de ocho dialectos básicos que difieren bastante entre sí. La única solución de esta situación complicada es la unificación del euskara, que está en proceso desde los años sesenta del siglo pasado cuando se empezó a implementar el idioma normativo *euskal batúa*.

Desde el punto de vista histórico, la procedencia del euskara sigue siendo un misterio y por eso hay una gran multitud de hipótesis sobre su origen. Entre las teorías

más extendidas mencionadas en este trabajo encontramos la teoría vasco-ibérica, derivada de la hipótesis de que los vascos son los descendientes de los íberos, o sea aborígenes de la Península Ibérica; la teoría vasco-caucásica, apoyada en las investigaciones del parentesco entre el euskara y las lenguas caucásicas; la teoría vasco-berbérica, según la cual los vascos llegaron a Europa desde África; y, finalmente, los sostenedores de la última hipótesis, que proclaman que los vascos son el pueblo autóctono de esta región. Durante la evolución milenaria, el euskara se se ha mezclado con las lenguas de los nuevos invasores. Según los hallazgos arqueológicos en esta región, los investigadores infieren que la primera lengua que dejó sus huellas en el euskara fue el celtíbero. La influencia más importante en el vasco fue la del latín, que fue introducido en Hispania durante la expansión romana y luego las nuevas lenguas romances, que se formaron alrededor de su territorio. Durante la invasión de los musulmanes el euskera también adoptó algunos elementos árabes. Aunque los primeros textos escritos en euskara hallados en el monasterio de San Millán de la Cogolla y llamados Glosas Emilianenses provienen del siglo XI, el desarrollo de las letras empezó en el período renacentista, cuando fue inventada la tipografía, lo cual posibilitó la distribución de los textos. A pesar del afán por la conservación del euskara y su auge cultural, el castellano empezó poco a poco a ocupar una posición más fuerte en la comunicación social y al final del siglo XIX el territorio bascófono perdió más de dos tercios de su extensión anterior. Esta situación crítica relacionada con los cambios radicales en la sociedad y la formación de los movimientos nacionalistas, cuyos mayores intereses eran la conservación de su identidad propia, provocó un fuerte movimiento en toda Europa por la revitalización del euskara. Sin embargo, este impulso fue interrumpido por la Guerra Civil y luego por la dictadura franquista, cuando la zona bascófona sufrió el mayor golpe en su historia y el vasco se encontró al borde de la desaparición. Las actividades tendentes a la salvación del idioma no se reanudaron hasta los años sesenta, cuando, con ayuda de renombrados lingüistas, fue creado el idioma normativo, euskal batúa, cuyo objetivo era unificar los diversos dialectos y de esta manera luchar por la conservación del euskara. Después de la caída del régimen franquista el euskara ha sido instituido como la lengua cooficial en la Comunidad Autónoma del País Vasco y después de una serie de decretos legislativos, el euskara ha sido implementado paso a paso en el sistema educativo vasco con el afán de educar a

nuevas generaciones de vasco parlantes y asegurar los resultados positivos del proceso de euscaldunización que continúa hasta hoy.

Con el cuarto capítulo empieza la segunda parte de la tesis, que trata el tema del bilingüismo, primero en el contexto general y luego describe en detalle la situación bilingüe en Euskal Herria. Al principio de este capítulo, la autora define el término bilingüismo, luego reseña su clasificación y al final menciona brevemente el programa de la Unión Europea de promoción y propagación del desarrollo del plurilingüismo y pluriculturalismo. Aunque el bilingüismo es un fenómeno bastante actual en nuestra sociedad, hasta hoy carece de una definición exacta por causa del hecho de que existe una gran variedad de puntos de vista. La explicación más precisa, según los autores Skutnabb y Kangas, dice así:

„ una persona bilingüe sabe utilizar dos (o más) lenguas en comunidades monolingües o plurilingües conforme a los requisitos de comunidades dadas (o del mismo hablante) con respecto a la competencia comunicativa y cognitiva al mismo nivel que los hablantes nativos. Además es un individuo que se identifica a la vez con dos (o más) culturas. “

Con el bilingüismo está relacionado otro término conocido como diglosia, que denomina el fenómeno en que en un contexto bilingüe uno de los idiomas tiene una posición más alta en el nivel de la comunicación social. La clasificación del bilingüismo planteada en este trabajo está dividida en varios niveles. En el primer nivel se identifica el bilingüismo según el proceso de su desarrollo y se habla de bilingüismo natural y artificial. La segunda rama describe este fenómeno según la relación entre el individuo bilingüe o la sociedad bilingüe diferenciando el bilingüismo individual y colectivo. El último punto de vista observa las diferencias en el nivel de la competencia lingüística y aquí hablamos sobre bilingüismo subordinativo y coordinativo. En la conclusión de este capítulo además se menciona el proceso de desarrollo del bilingüismo desde la infancia y los factores que tienen influencia en el nivel que alcanza el individuo bilingüe (edad, motivación, característica sociocultural de la familia o la cualidad del habla de los padres o tutores). El último subcapítulo resume la política de la Unión Europea ante el bilingüismo y las formas de propagación del plurilingüismo y multiculturalismo en los países miembros. Entre los proyectos más cononocidos podemos destacar, por ejemplo,

Erasmus/Socrates, Leonardo da Vinci, Comenius o diversos tipos de intercambios juveniles o campos de trabajo para voluntarios.

El siguiente capítulo, el quinto, representa el final de la parte teórica de la tesis y está enfocado en la especificación de la situación bilingüe en el País Vasco, el desarrollo de la educación del euskara y su propagación en la actualidad. El primer subcapítulo está dedicado a la descripción del bilingüismo vasco-castellano, que tiene una forma particular y está analizado desde varios ángulos. En cuanto a la situación demográfica y socio-política, el euskara encarna según la frecuencia de su uso una lengua minoritaria, porque el castellano adopta un prestigio más alto en la sociedad. A los factores lingüísticos que influyen la situación bilingüe actual pertenece la distancia y desemejanza de los dos idiomas. Estos aspectos han causado el aislamiento del euskara, porque en el pasado la gente creía que por la dificultad del vasco resultaba prácticamente imposible aprenderlo. Entre las causas de esta marginalización del euskara podemos mencionar la fragmentación geográfica del euskara y la ausencia de la lengua normativa (euskal batúa), que fue creada hace poco y hoy se encuentra en proceso de adaptación e implementación en la vida real de los vascoparlantes. El último aspecto del análisis del bilingüismo vasco-castellano es la relación entre el bilingüismo y biculturalismo. En nuestro caso el euskara representa el signo identificador de la cultura vasca, cuyos hablantes se denominan euskaldunes, o sea los que hablan euskara. Junto al mantenimiento de su idioma, el pueblo vasco conserva sus tradiciones y su identidad nacional. El segundo subcapítulo estudia la posición del euskara en la educación desde varios aspectos como su historia legislativa dentro de España y el País Vasco, definición de los modelos lingüísticos de enseñanza y otros programas educativos que sirven para la promoción y propagación del euskara.

Aunque los primeros intentos de implementación del euskara en el sistema educativo aparecieron al principio del siglo pasado dentro de centros educativos especializados llamados ikastolas, el tema de la implementación del euskara en el sistema educativo escolar es algo reciente. Durante el período del franquismo fue reprimido todo tipo de actividades que tuvieran el objetivo de enseñar el euskara y por eso no podemos hablar sobre el sistema educativo del euskara hasta finales de los años setenta, cuando junto a la caída de la dictadura, Euskal Herria logró la disposición del estatuto de autonomía y el vasco fue proclamado el idioma cooficial de la Comunidad Autónoma Vasca. La legislación en la Constitución española y vasca ha asegurado el

derecho de los ciudadanos a la educación en su idioma materno. El anteriormente mencionado euskal batúa, que era imprescindible para la cualidad de la educación en todas las regiones vascas, pasó a ser la lengua literaria y el medio de comunicación en el sistema educativo. En cooperación con el Ministerio de Educación vasco y la Universidad de Bilbao fue elaborado el programa IRALE, cuyo objetivo fue afianzar la educación de los maestros y creación de los materiales didácticos. A la vez fueron propuestos cuatro modelos lingüísticos adaptados a las demandas de la sociedad vasco-castellana; el modelo A, donde la enseñanza se imparte en castellano o francés y el euskara es sólo una asignatura más; el modelo B, en el cual ambas lenguas son empleadas como vehículo de enseñanza, un 50% en cada una; en el modelo D toda la enseñanza se da en vasco y el español o el francés son asignaturas; y finalmente, dentro del modelo X (en Navarra se señala con la letra G) todo se enseña en español o francés y no se enseña vasco o en vasco. El desarrollo posterior de la implementación de estos modelos lingüísticos en la enseñanza escolar demostró la tendencia de la mayoría de las familias, que por varias razones (éxito, prestigio, motivación etc.) preferían los modelos lingüísticos más intensivos (B, D) y con el tiempo los otros dos modelos han perdido su uso real. Esta situación dio lugar a la demanda de la reforma del sistema educativo y en el año 2005 el Ministerio de Educación vasco ratificó el plan de cambios en el sistema educativo actual. Sin embargo, el tema de la transición a las nuevas normas educativas ha dado lugar a muchas opiniones controvertidas y hasta hoy queda sin resolver cuál de los tres conceptos planteados substituye los anticuados e inconvenientes programas. La última parte de este subcapítulo está dedicada a la descripción de los centros educativos, cursos de lengua y proyectos que sirven para promover el desarrollo del vasco. Estos programas están organizados y financiados por ambos recursos, o sea por el gobierno y por las instituciones privadas. La base de la euscaldunización de la sociedad vasca está formada por el instituto HABE, cuyo mayor objetivo es posibilitar a los ciudadanos mayores de dieciséis años aprender el euskara, asegurar la adecuada educación de los lectores y apoyar a creación de los materiales didácticos y otras publicaciones de estudios accesibles en la red de las bibliotecas públicas. Los cursos de lengua se ofrecen en centros especializados denominados euskaltegis, que aparte de cursos estándar ofrecen cursos de tarde conocidos como gaueskolas. Otra alternativa interesante para aprender adquirir el euskara y la cultura vasca se ofrece en centros llamados barnetegis, que son

centros especializados localizados en las comunidades vascófonas que ofrecen cursos intensivos del idioma dónde el alumno se encuentra solo en un ambiente vasco, o proyectos Egonaldiak familia euskaldunetan que consisten en estancia en una familia vasca y tiene el mismo objetivo que el anterior. Luego, en toda España e incluso en algunos países extranjeros existen escuelas o academias de idiomas que también ofrecen cursos de euskara. Gracias a la tecnología de internet, en la actualidad hay otra posibilidad de aprender el vasco mediante servidores que ofrecen enseñanza on-line desde el confort de la casa de cada interesado. A parte de dichos proyectos, la propagación del euskara está asegurada por una abundante oferta de programas socio-culturales que se organizan regularmente en el territorio de Euskal Herria. A los más famosos y populares pertenecen las Fiestas de Ikastolas, cuyo objetivo es conseguir ayuda económica para el servicio de las ikastolas. Luego se celebra una gran variedad de exposiciones, conferencias, talleres o campos de verano y colonias para niños.

El concluyente sexto capítulo representa la parte práctica de la tesis, cuyo objetivo es por medio de una investigación cualitativa identificar las tendencias actuales de los vascoparlantes bilingües y después de un profundo análisis de los resultados acreditar las proposiciones teóricas previstas en la parte teórica. Las entrevistas fueron realizadas en agosto del 2008 en tres localidades vascófonas: en Pamplona, en la parte rural del norte de Navarra y en San Sebastián. Desde las informaciones recogidas se puede deducir que los tres entrevistados concuerdan con la fórmula de los hablantes bilingües, cuyo bilingüismo, clasificado como natural, sucesivo y colectivo, está influido por condiciones demográficas, lingüísticas y socio-políticas parecidas. Las diferencias entre el nivel comunicativo de cada idioma están causadas por el origen y el ambiente de cada entrevistado. El primero y el segundo entrevistado viven en ciudades donde la frecuencia de uso de euskara está limitada, mientras el tercer entrevistado creció en la zona rural vascófona, donde la situación es absolutamente contraria y el euskara representa la lengua de comunicación más fuerte. Según las respuestas de los entrevistados también aprendemos detalles y experiencias del sistema educativo del euskara, los modelos lingüísticos de aprendizaje y la organización de los programas culturales dedicados al euskara y a las tradiciones vascas.

Bibliografie:

Použité zdroje:

- ASTRAIN NÚÑEZ L.: *El euskera arcaico: Extensión y Parentescos*, Editorial Cizi jazyky, roč.48, 2004/2005, číslo 5, str. 153-155
- Cizi jazyky*, roč.49, 2005/2006, číslo 1, str. 8-10;
- COLLINS R.: *Baskové*, Lidové noviny, Praha 1997
- CUMMINSOVÁ, D. D.: *Záhady Experimentální psychologie*, Portál, Praha, 2006
- ENTWISTLE J. W.: *Las Lenguas de España: Castellano, Catalán, Vasco y Gallego-Portugués*, Ediciones Istmo S.A., Madrid, 1969
- ETXEBERRIA B. F. (1994), *Bilinguismo y educación en el país del euskera*
- ETXEGOIEN C. J.: *Orhipean:El país del Euskara*, Xamar, Pamplona, 2005
- GOICOECHEA, M.J.(1978), *Competencia lingüística en poblaciones monolingüe y bilingüe vasco-castellana*, Pamplona
- MOUTON G. P.: *Lenguas y dialectos de España*, Arco Libros, Madrid 2002
- SKALOŠOVÁ L.: Diplomová práce, PF JCU, 2000
- URKIZU P., HARANBURU L. : *Lengua y literatura Vasca*, 1978
- ŠVARŤÍČEK R., ŠEĐOVÁ K. a kol.: *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, Portál, Praha 2007

Ostatní bibliografické reference:

- AGUIRREBALTZATEGI, P. (1977): *La lengua: dimensión humana, cultural y política. Perspectiva antropológica*, en *El Libro Blanco del Euskera*
- ARISTI ETA BESTE (1979): *El lenguaje en la Educación preescolar y ciclo preparatorio. Vasco- Castellano.*, M.E.C. Madrid
- ATXAGA, B.: *Obabakoak*, Ediciones B, S.A., Barcelona 1989
- AZURMENDI, M.J., (1978): *Bilinguismo*, en *El Libro Blanco del Euskera* Txalaparta, Tafalla 2006
- BARANDIARAN, J. M.: *Obras completas*, EGEV, Bilbo 1973
- BARANDIARAN, J.M. 1971: “*Rasgos de la mentalidad popular vasca*“, en Primera Semana de Antropología Vasca, *Gran Enciclopedia Vasca*. Bilbao.; “*El euskera como elemento de una etnia y expresión de una cultura*“, en *El Libro Blanco del Euskara*, str. 304-315

- ETXEBERRIA, F. (2005): *Elebitasuna eta hezkuntza euskararen herrian*. Erein. Donostia
- FISHMAN, J.A.: *The Implications of Bilingualism for Language Teaching and Language Learning*, In: Trends in language teaching (ed. A. Valdman) NY, McGraw-Hill Book Company, 1966
- HALLIDAY, M.A.K.-McKINTOSH, A.-STREVENS, P.: *The linguistic Sciences and Language teaching*. London, Longmans, 1964
- HUMBOLDT WILHELM F. von: *Los vascos: apuntaciones sobre un viaje por el País Vasco en primavera del año 180*, Auñamendi, Donostia 1975
- LAFON R.: *La langue basque*, Bayona 1973
- LÖPELMANN, M.: *Etymologisches Wörterbuch der baskischen Sprache*. Berlin 1968
- McLAUGHLIN, B.: *Second Language Acquisition in Childhood*, Hillsdale et al., Erlbaum, 1978
- MITXELENA, K.: *La lengua vasca*. Leopoldo Zugaza Editorial, Durango 1977
- MICHELENA L./MITXELENA K.: *Textos arcaicos vascos*, Madrid 1964
- MUKAROSKY, H.: "Baskisch und Berberisch," Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes, 62, 32-51, 1963
- PENFIELD, W.: *Vědomí, paměť a podmíněné reflexy člověka*, In: O biologii učení, Praha, Academia 1974
- Průruční slovník naučný: I. díl*. Praha, ČSAV, 1962
- SIGUAN, M. a MACKEY, W.E.: *Educación y Bilingüismo*, Santillana/Unesco 1986
- WEINREICH, U.: *Languages in contact, Findings and problems*. The Hague, 1963
Universidad del País Vasco, San Sebastian
- VESELÝ, J.: *Problematika vyučování ruštině jako blízce příbuznému jazyku*, Praha, SPN, 1985
- TAESCHNER, T.: *The Sun is Feminine. A Study on Language Acquisition in Bilingual Children*, Springer, 1983

Internetové zdroje:

kastilština

- <http://www.elcastellano.org> - stránka věnovaná kastilské lingvistice obsahující vyčerpávající informace o tomto jazyku a jeho rozšíření
- www.rae.es, Real Academia Española – oficiální stránky Španělské Akademie Věd
- <http://castellanoactual.blogspot.com> – tato stránka obsahuje informace o dnešních problémech španělštiny nejen na území Španělska, ale i v Latinské Americe

galicijština

- <http://www.xunta.es> – na této stránce galicijské vlády můžeme najít veškeré informace o galicijštině a Galicii obecně

Euskal Herria, baskičtina, aktuality

- Na následujících webových stránkách můžeme najít veškeré informace o baskofonních oblastech, o baskičtině, historii a současnosti:

<http://www.euskararenetxea.net>, <http://www.euskara.euskadi.net>,

<http://www.euskalnet.net>, <http://www.monasteriodeyuso.org>,

<http://www.euskomedia.org>, <http://www.gipuzkoakultura.net>,

<http://www.hiru.com>, <http://www.eusko-ikaskuntza.org>,

<http://www.ikastola.net>, <http://www.euskaltzaindia.com/>

<http://www.eitb.com> – oficiální stránky baskické televize a rádia

Evropská Unie a její program na podporu mnohojazyčnosti

- Následující internetové odkazy jsou zaměřené na programy Evropské Unie, které mají zabezpečit rozvoj a podporu mnohojazyčnosti a minoritních jazykových kultur:

<http://eur-lex.europa.eu>, <http://ec.europa.eu>, <http://www.naep.cz>,

<http://www.institutumeni.cz>, <http://www.mladezvakci.cz>,

<http://www.euractiv.cz>, <http://www.eblul.org>, <http://www.mercator-central.org/>

Bilingvismus

- Níže zmíněné odkazy podávají bližší informace o bilingvismu a bilngvní situaci v České Republice:

<http://www.czechkid.cz/si1000.html>, <http://www.ceskaskola.cz>,
<http://ucjtk.ff.cuni.cz/publikace/23-02/kolikreci.htm>

Bilingvní situace v Euskal Herria

→ Následující odkazy jsou věnované bilingvní situaci v Baskicku a postavení tohoto jazyka ve společnosti, dále zde najdeme zákony a právní ustanovení, které zajišťují rovnoprávné postavení obou jazyků:

<http://www.hezkuntza.ejgv.euskadi.net>, <http://congresosdelalengua.es>,
<http://www.lingref.com>, <http://noticias.juridicas.com>, <http://www.mepsyd.es>

→ Následující servery jsou věnované výuce baskičtině, nabídce kurzů a on-line studiu baskičtiny:

<http://www.hiru.com>, <http://www.boga.habe.org/>, <http://www.baiby.com/>,
<http://www.mondragonlingua.com/>, <http://www.kaixo.com/euskaltegia/>,
<http://www.santurtzieus.com/>, <http://www.urumeaeuskaltegia.com>,
<http://www.ikasbil.net>, <http://www.habe.euskadi.net>, <http://www.aek.org>,
<http://www.egonaldiak.net>, <http://www.gazteaukera.euskadi.net>,
<http://www.ehige-jaia.org>

→ Stránky věnované jednotlivým *Fiestas de ikastolas* a dalším doprovodným naučně-poznávacím programům:

<http://www.korrika.org>, <http://www.ibilaldia.com/>, www.araba-euskaraz.org, www.kilometroak.com, www.nafarroaoinez.net,
<http://www.todocampamentos.com>, <http://www.granjaescuela-haritzberri.com/>, <http://www.sanferminonline.net/>,
<http://www.sanfermin.com/>

Další použité zdroje

<http://www.atxaga.org/en/>,
<http://liburutegidigitala.donostiakultura.com/Liburutegiak/>;
<http://www.bibliotecaspublicas.es/navarra/index.jsp>, <http://www.ine.es>,
<http://www.diariovasco.com>, <http://www.elmundo.es>

Přílohy:

Příloha č. 1: Jazyková mapa Španělska

Příloha č. 2: Mapa Euskal Herria

Příloha č. 3: Dialekty baskičtiny

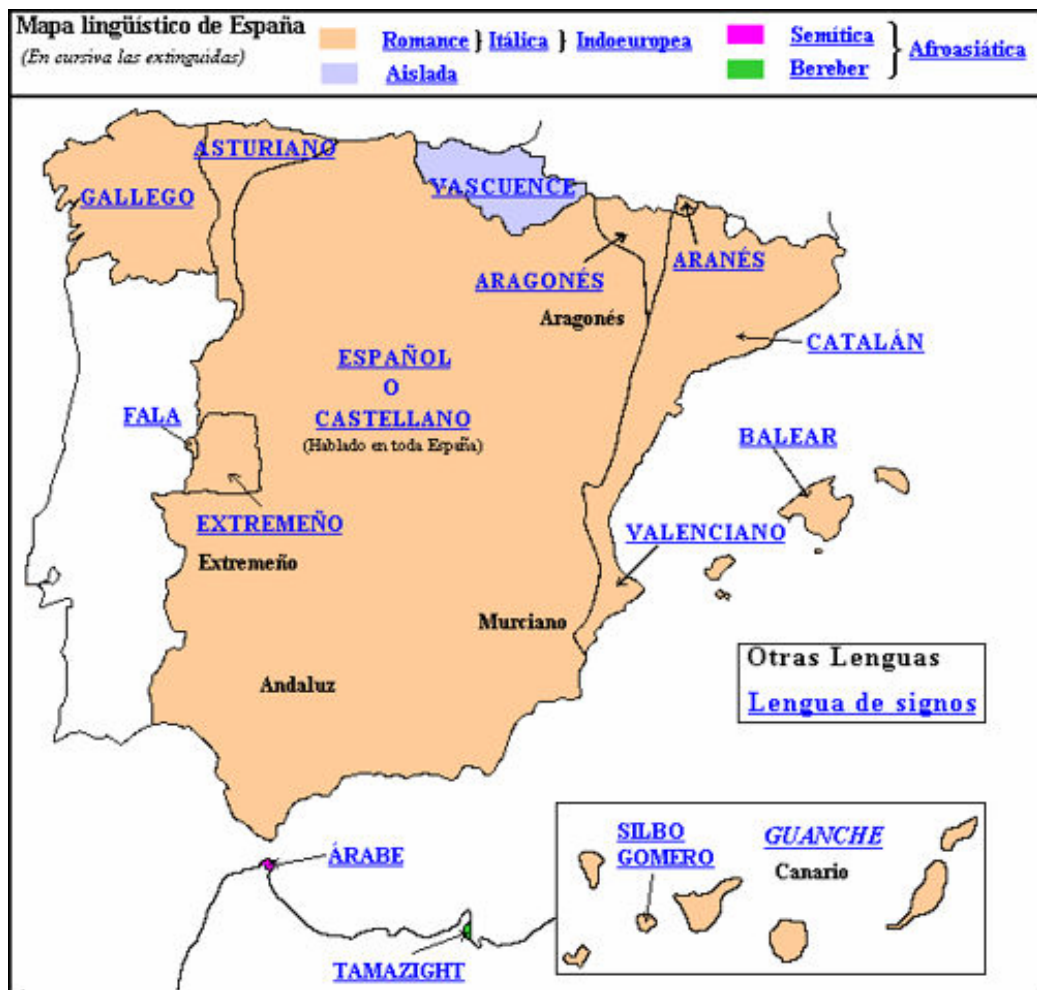
Příloha č. 4: Dotazník

Příloha č. 5: Dotazník, respondent 1

Příloha č. 6: Dotazník, respondent 2

Příloha č. 7: Dotazník, respondent 3

Příloha č.1: Jazyková mapa Španělska

Zdroj: http://farm1.static.flickr.com/27/37050878_d179891fed.jpg?v=0, [11.4.09]

Příloha č. 2: Mapa Euskal Herria

Zdroj:

http://www.euskosare.org/euskal_herria/aurkezpena_eh/eh_mapa/image_medium,

[11.4.09]

Příloha č. 3: Dialekty baskičtiny

Zdroj: http://www.hiru.com/euskara/euskara_00660.html/dialectos.jpg, [11.4.09]

Příloha č. 4: Dotazník

DATOS GENERALES	
1. NOMBRE:	3. Dónde ha aprendido el castellano?
2. EDAD:	
3. SEXO:	
4. LOCALIDAD:	
5. NÚMERO DE HABITANTES:	
6. EDUCACIÓN:	
7. IDIOMA:	
8. PROCEDENCIA (se ha mudado?):	
CUESTIONARIO:	
1. Dónde ha aprendido el euskera? (familia, escuela...)	4. Cuándo ha aprendido el castellano?
2. Cuándo ha aprendido el euskera?	
6. En qué ambiente o situación habla castellano?	5. En qué ambiente o situación habla euskera? (familia, trabajo, oficio...)
7. Puede describir una fiesta o costumbre típico del País Vasco? (encierros - Sanfermines, Día de las Almadías, Artzai Eguna...)	8. Si hablas castellano, hay palabras que salten en euskera? cuales? (o al revés)
	9. Quién de su familia habla o prefiere hablar castellano/euskara?

Priloha č. 5: Dotazník, respondent 1

RESPONDENT 1. : Amanda Arruti Casado	
1.	<p>→ Dónde ha aprendido el euskera? Lo he aprendido en la escuela desde pequeña junto al castellano y luego hablando con mi hermana.</p>
5.	<p>→ Cuándo ha aprendido el euskera? Pues, desde siempre, no se, en la escuela desde los tres añitos nos hablaban ya en euskera y nos hacían hablar en euskera.</p>
10.	<p>→ Dónde ha aprendido el castellano? Con mi familia hablo el castellano y también en la escuela, es bilingüe.</p> <p>→ Y cuándo ha aprendido el castellano? Pues desde siempre, es mi, es básicamente mi lengua madre así que aprendí a cuando aprendí a hablar, hablaba castellano.</p>
15.	<p>→ Y en tu casa, que idioma habláis, castellano o euskera? Castellano, por la cosa de que cuando mi madre era pequeña con la cosa del franquismo, no aprendió el euskera, así que no sabe.</p>
20.	<p>→ En qué ambiente o situación habla euskera? Con las amigas y en la escuela y con mi hermana.</p> <p>→ En qué ambiente o situación habla castellano? Casi siempre, con la familia, con mis amigas casi siempre hablo en castellano a no ser que sea algo puntual y con la gente que me encuentro por la calle, también en castellano.</p>
25.	<p>→ Y ahora, puedes describir una fiesta o costumbre típico del País Vasco o de San Sebastián? Pues sería el 20.1., es el día de San Sebastián y por la mañana los niños salen tocando tamboradas al ritmo de <i>Sarriegui</i> por la calle y la víspera o sea el 19 pues hay un ... la ... cuando se saca la bandera en el ayuntamiento y hay una gran fiesta el día 20. Cuando la bandera de San Sebastián se, es que no se como se llama, da igual, cuando se quita la bandera y es la mayor fiesta de San Sebastián junto a Santo Tomás que es en Noviembre, Diciembre, no me acuerdo, y que es el día en que todos los niños se visten de <i>caseritos</i> y se toma <i>txistorra</i> y bajan los, las personas de los pueblos, bueno antiguamente bajaban a vender los, sus productos, y las gallinas y se les sorteaba un cerdo y es muy típico de San Sebastián.</p>
30.	<p>→ Si hablas castellano, hay palabras que te salten en euskera? ...Sí, por supuesto. Por ejemplo al decir tobogan, siempre digo <i>chirristra</i>. Y...no se me ocurren muchas más cosas, pero sí, siempre está allí el euskera conmigo.</p>
35.	<p>→ Bien, y quién de tu familia habla o prefiere hablar castellano o euskera?</p>

40.	<p>Pues en mi familia la única persona que sabe hablar euskera es mi hermana, así que con ella de vez en cuando hablo en euskera y con todos los demás, pues como no hay otra, en castellano, así que no es preferencia, sino poder.</p>
-----	--

Priloha č. 6: Dotazník, respondent 2

RESPONDENT 2. : Iñaki San Martín	
1.	<p>→ Dónde ha aprendido el euskera?</p> <p>Pues lo aprendí en la ikastola, que es un colegio donde se dan todas las asignaturas en euskera, excepto castellano e inglés.</p>
5.	<p>→ Cuándo ha aprendido el euskera?</p> <p>Pues aprendí hace 17 años ya, o sea, cuando tenía tres años, llegué a la ikastola y teníamos, o sea, eramos todos castellanoparlantes, excepto a un compañero que no sabía castellano. Y nos pareció curioso. Y luego se nos enseñó, el aprendió castellano y nosotros euskera.</p>
10.	<p>→ Cómo es el sistema de educación en la ikastola?</p> <p>Bueno, los primeros años de infantil, pues eso, teníamos una casetica dentro de la clase y se pasa todo el día nada más jugar sin hacer nada, y luego ya, pues básicamente matemáticas, astronomía, el entorno natural y eso es lo que dabamos.</p>
15.	<p>→ Y todas las asignaturas eran en euskera o en castellano, o cómo era el modo de aprendizaje?</p> <p>En el colegio eran todas en euskera, los profesores hablan en euskera, los libros están en euskera, estaba todo en euskera.</p>
20.	<p>→ Dónde ha aprendido el castellano?</p> <p>El castellano lo aprendí pues supongo que nada más nacer, que las enfermeras dijeron: "<i>Vaya manazas más grandes que tiene este niño,</i>" y allí ya empecé aprender castellano, así que lo primero que aprendí fue <i>vaya</i>, que es una expresión que utilizo bastante.</p>
25.	<p>→ Todos los miembros de tu familia hablan castellano o euskera?</p> <p>En mi familia todos hablan castellano, de hecho nada más que el castellano y solo mi hermano sabe hablar bien euskera. Mis padres aprendieron pero se les ha olvidado.</p>
30.	<p>→ Cuándo ha aprendido el castellano, bueno ya lo hemos hablado un poco, pero cuándo?</p> <p>Pues en cuanto salí, en cuanto nací, cuando llegué a este mundo vi la luz por primera vez y dije: "<i>Wueew.</i>"</p>
35.	<p>→ En qué ambiente o situación habla euskera?</p> <p>Pues o cuando voy borracho o cuando consigo convencer a uno de mis amigos para que hable euskera conmigo o a mi hermano que a veces también cae.</p>
	<p>→ Y en qué ambiente o situación habla castellano?</p> <p>Pues eso cuando estoy con ganas de decir: "<i>Joder, que se me va olvidar el euskera, vamos a intentar hablar</i>" o si voy borraco que ya me da igual en que idiomas hablas.</p>

	<p>→ No, pero el castellano?</p>
40.	<p>Pues, pa todo, de hecho es el idioma oficial de Pamplona o de la parte en la que vivimos y eso lo uso para todo, para la universidad, para casa, para los amigos, para conducir para maldecir a los que conducen mal, para saltarme los semáforos, para todo.</p>
	<p>→ Puedes describir una fiesta o costumbre típico de, bueno, de Navarra?</p>
45.	<p>Bueno, pues están los San Fermes, que es supongo que las fiestas de exelencia de Pamplona y bueno, están bien pero ...</p>
	<p>→ Y cómo es, cuándo empieza, cuánto tiempo dura, qué sueles hacer?</p>
50.	<p>La bestia de memoria, pues duran los San Fermes del 6 al 14 de julio, o sea unos 9, 8 días y bueno el primer día se reúne toda la gente en la plaza del ayuntamiento y tira el cohete y todos levantan los pañuelos rojos y eeh,eeh, San Fermin, San Fermin y tira el cohete y toda la gente como loca allí tira cerveza y tira champan, un monton de botellas de champan, hay gente bebiendo champan en las calles y bueno es peligroso, pero hay gente a la que le gusta. Yo ya este año ya he ido por última vez, no creo que vuelva el que viene. Y bueno los demás días, pues, es por la mañana el encierro, a las 8 de la mañana, para el que le gusta madrugar, a mí no, y por las noches juega, y luego por las tardes pues suele haber en las plazas y tal pasos dobles para la gente mayor y ellos allí bailando, felices y más, pues bueno, a las 11 de la noche hay castigos de fuegos artificiales que suelen ser bastante bonitos y nos reunimos toda la Pamplona</p>
	<p>→ Todos los días?</p>
65.	<p>Todos los días, desde el 6 hasta el 14 creo que también, si, 9 días es campeonato de fuegos artificiales, así que, luego la gente da votos y se ve en el periódico los votos que han recibido y este, me acuerdo este año llegamos a unos fuegos y dijimos, estuvimos apunto de dormirnos con unos ojos horribles y nos y nuestra puntuación venía en el periódico.</p>
	<p>→ Has corrido alguna vez en el encierro?</p>
70.	<p>En el encierro no, pienso que hace falta estar un poco más loco de lo que estoy para correr en el encierro.</p>
	<p>→ Alguno de tus amigos, o...?</p>
	<p>Tengo un conocido que sí corrió el encierro y acabó con el brazo en cabestrío. Lo vi por la tele y dije, que hace este aquí, me extrañó.</p>
75.	<p>→ Si hablas castellano, hay palabras que saltan en euskera?</p>
	<p>Pues <i>noski</i>, por ejemplo, este que me acaba de salir ahora, son pues lingüismos como saludos sobre todo o cuando, no se, expresiones típicas en euskera.</p>
	<p>→ Como por ejemplo qué?</p>
80.	<p><i>Bai</i> o que es eso, cuando quieres asentir algo o <i>epa</i>, para saludar, muy típico</p>

	<p>aquí, <i>epa, epa</i>, o <i>venga agur</i>, sobre todo la despedida y tal, pues los saludos, los saludos y los despidos, es muy típico.</p> <p>→ Quién de tu familia habla o prefiere hablar castellano o euskera?</p>
85.	<p>Pues en mi familia prefieren hablar todos en castellano, y en la cuadrilla también, la cuadrilla del grupo de amigos, es que aquí decimos cuadrilla que es como muy típico y creo que proviene de una serie de televisión de un programa, y así se nos ha pegado a todos, ahora decimos ya sencillamente la cuadrilla.</p>
90.	<p>→ Y bueno, tus padres han nacido aquí en Navarra o dedónde proceden?</p> <p>Mis padres nacieron los dos en Pamplona pero sus familias eran de pueblos de alrededor de la Rivera donde no se habla euskera, con lo cual mi hermano y yo somos los primeros vascoparlantes dentro de nuestra familia.</p>
95.	

Přiloha č. 7: Dotazník, respondent 3

RESPONDENT 3. : Urtzi Aizpuru	
1.	<p>→ Dónde has aprendido el euskera? En, en casa, desde que nací, con la familia.</p> <p>→ Cuándo has aprendido el euskera? Cuándo? Pues desde que nací.</p>
5.	<p>→ Y bueno, tu familia, dedónde viene? Mi padre es navarro, de Leitza y mi madre es de Bilbao.</p> <p>→ Y entonces los dos hablaban euskera contigo? Si los dos, mi padre, la primera lengua de mi padre ha sido euskera desde que nació también, <i>euskaldunzarra</i> se le llama a eso, no, quiere decir vasco viejo, y al que aprende euskera después del castellano se le dice <i>euskaldunberria</i>, nuevo vasco, nuevo euskaldun.</p>
10.	<p>→ Muy bien, y dónde has aprendido el castellano? El castellano con la familia de mi madre, mi madre era euskaldunzarra, euskaldunberri, no? vasca nueva y su, tanto mi abuelo como mi abuela por parte de mi madre no sabía euskera porque mi abuela lo olvió de jóven, lo perdió de jóven por el franquismo y mi abuelo era de Palencia y no era vasco y no sabía el euskera y me hablaban, siendo yo, me hablaban castellano, fue mi primer contacto con el castellano y empecé a hablar castellano con ellos.</p>
15.	
20.	<p>→ Entonces desde, cómo fue la situación en tu familia, o sea el euskera y el castellano, hablabas los dos idiomas con la gente y con tus padres o cómo? No, con mis padres siempre en euskera, en euskera siempre, solo en euskera.</p>
25.	<p>→ Y con los abuelos castellano? Eso es, con los abuelos de parte de mi madre en castellano y con los abuelos de parte de mi padre siempre euskera, solo euskera, en el pueblo, en Leitza.</p>
30.	<p>→ Entonces, cuándo has aprendido el castellano? También desde pequeño o cómo? Sí pero, era pequeño pero no desde el principio un poco más tarde, con unos dos años empecé porque mis abuelos me dicen que les hablaba en euskera yo a ellos y que poco a poco pues fui aprendiendo castellano y luego les hablaba en castellano. Pero mi abuelo siempre ha estado interesado en el euskera, no, y me oía con atención, me ponía atención pero no me entendía casi nada, no? Y poco a poco pues fui aprendiendo castellano y como lo aprende un crío aun sin darse cuenta y practicándolo</p>
35.	

40.	<p>con ellos.</p> <p>→ Y en la escuela, estuviste estudiando en la ikastola?</p> <p>Sí, estudié en la ikastola de Leitza y en euskera, solo en euskera menos la asignatura de castellano.</p>
45.	<p>→ Ah, vale, pues era el modo, creo que es el modo A, no, lo llaman así?</p> <p>D, modelo D, el A es solo en castellano.</p> <p>→ Ah, vale</p> <p>El B es bilingüe y el C era bilingüe dándole más espacio al euskera pero se quitó y ahora está y solo, queda el D que era todo en euskera menos la asignatura en castellano, el modelo D. Y, y la profesora de castellano nos decía que en el pueblo que nos hablabamos muy mal el castellano, muy mal y que estaba preocupada, y me acuerdo de eso.</p>
55.	<p>→ Y qué te ayudó a aprender el castellano?</p> <p>Pues con el tiempo, no, cuando eramos pequeños en el pueblo si eramos muy vascos, o sea muy, muy, teníamos muy poco castellano, pero con la edad y llendo a estudiar fuera a las ciudades y así vas viendo más la televisión, vas aprendiendo más castellano, practicándolo más y te apañas mejor con el castellano, no, lo, lo hablas mejor.</p>
60.	<p>→ Muy bien, en qué ambiente o situación hablas euskera?</p> <p>En, en todos, familia, trabajo, estudios, amigos, sí, en todos.</p>
65.	<p>→ Y en qué ambiente o situación hablas castellano?</p> <p>Pues, también, también en todos, también en todos.</p> <p>→ Pero qué , qué idioma usas más a menudo?</p> <p>Más a menudo? El, el euskera, el euskera porque mi ambiente es un ambiente vasco, no, pero también me relaciono con mucha más gente en muchos ambientes y situaciones, en los que el ambiente es el castellano, no? Y menos, pero también, y en la ciudad como Donostia o San Sebastian donde vivo, y esta situacion se da mucho.</p>
70.	<p>→ Luego me has dicho que tus padre vienen de Leitza, pues allí, en qué idioma?</p> <p>En euskera, solo en euskera.</p>
75.	<p>→ Y en Estella, donde trabajas?</p> <p>Sí, en Estella es especial la situación allí, porque el campin donde trabajo es como una colonia guipuzcoana dentro de Navarra, la, la gente es más que nada la gente también es de Guipuzcoa, gente guipuzcoana que les gusta mucho el tiempo y los alrededores de Estella y que pasa sus vacaciones allí, entonces también hay mucho euskera pero hay mucha gente fuera del País Vasco también y se habla mucho castellano y la gente de Estella, en Estella hay poco euskera también, hay gente que, hay</p>
80.	<p>ikastola en Estella y la gente de la ikastola sabe hablar el castellano pero tiene problemas para practicarlo y al final ves que acaban hablando en</p>

<p>85.</p> <p>90.</p> <p>95.</p> <p>100.</p>	<p>castellano, todo en castellano pero nosotros le damos importancia para que puedan practicar euskera incluso a ellos ves que les preocupa que practiquen el euskera aunque se encuentran con dificultades al hablar y expresarse pero sabemos que es importante y nos esforzamos un poco, no.</p> <p>→ Bueno, me puedes explicar un poco que son las colonias?</p> <p>Sí, pues las colonias, gran parte del campin está, las instalaciones están preparadas para albergar, a gente jóven, a críos de 7 años hasta 18 o más años, no, gente jóven, y escolares a fin de curso en mayo y en junio y hay campamentos de vacaciones o pueden ser para aprender inglés también, campamentos de verano que pueden durar de dos días a dos semanas depende del campamento, y que se instalan allí y se les ofrece el alojamiento, las comidas y las actividades de ocio tanto deportivas como culturales y hay instalaciones deportivas como la piscina, el rocódromo, el parque infantil, la tirolina, hay una tirolina allí para que se echen y luego piraguas para bajarse del río y furgonetas para transportarlos a la Sierra de Urbasa, es una zona montañosa muy bonita junto a Estella para dar paseos y hacer montañismo allí y el rocódromo para escalar y tenemos una roca, una parte de roca en la montaña encima de Estella para escalar en roca natural también.</p>
<p>105.</p> <p>110.</p> <p>115.</p> <p>120.</p>	<p>→ Y ahora puedes describir una fiesta o costumbre típica del País Vasco?</p> <p>Hay una discoteca también, en en el campin.</p> <p>Y una biblioteca, y</p> <p>→ Pero principalmente la idea es de aprender, de para dar clases de euskera, no?</p> <p>En las colonias como tiene mucho que ver con la educación o con tutorías de los críos, que es al principio del verano, son escolares se le da mucha importancia al euskera a practicar a hablar con ellos, siempre hablar en euskera y hay mucha diferencia de los escolares según la zona del País Vasco dedonde vienen esos escolares, no, los del pueblo no tienen nungún problema exceptando los de ciudad y los del sur sí tienen más problemas porque allí se habla, allí se habla mucho menos euskera y aunque todo está en proceso de normalizar el euskera, en el sur hay muchas más dificultades para vivir en euskera y practicarlos, entonces tienen menos facilidad de hablarlo y tienden más a hablar en castellano y es donde nosotros intentamos que hablen en euskera y aprovechen la actividad y los campamentos para para hablar en euskera, y practicarlos y mejorarlo.</p> <p>→ Ahora entonces en cuanto a las fiestas y costumbres del País Vasco, pues, una fiesta típica del País vasco o de tu pueblo ...</p> <p>Pues a favor del euskera hay en cada provincia una fiesta grande que es para ayudar económicamente a las ikastolas de cada provincia, pues en Gipuzkoa se llama Kilometroak, en Bizcaya Ibilaladia, en Araba Araba</p>

125.	<p>Euskaraz y en Navarra Nafarroa Oinez y en Iparralde Herri Urrats.</p> <p>→ Cómo son las fiestas?</p> <p>Pues se, cada año se ayuda a una ikastola diferente de un pueblo diferente, entonces, en ese pueblo se hace, se planifica un recorrido y a lo largo de todo ese recorrido hay actividades tanto culturales como de ocio, más que nada música, carpas, donde hay conciertos y tienes sitio para comer también y bares, claro, <i>choznas</i> también como te he explicado antes de bares improvisados para tomar, tomar algo, una carpa pues convertida en escenario, bar y restaurante, no, se suelen poner en diferentes áreas y se planifica un horario completo de diferentes actividades, diferentes grupos, diferentes espectáculos. Es un día muy intenso y todo el dinero que se recolecta se destina para ayudar económicamente a la ikastola que se responsabiliza de, de esa fiesta. Ese año, exclusivamente ese día, suelen ser en otoño y en primavera, antes de verano y después de verano y la mayor preocupación es el tiempo, el buen tiempo, pues eso hace que el resultado de esa fiesta sea muy diferente, pero incluso por militancia, por ideología y por solidaridad la gente acude y, mucha gente va y toma parte en estos festivales.</p>
130.	
135.	
140.	<p>→ Y qué actividades culturales hay, qué tipo?</p> <p>Pues música más que nada, música más que nada y exposiciones artesanales de puestos artesanales mercados, todo tipo y estilos de música, diferentes grupos vascos y <i>bertsolaris</i>, sabes lo que son los <i>bertsolaris</i>? Pues gente que son improvisadores de versos, la cultura vasca hay, está el <i>bertsolarismo</i> que es el cantar versos que tienen una estructura que está reglamentada y los versos pueden ser escritos de antemano y lo que más popular es, lo que más éxito tiene es, lo que más le gusta a la gente son los versos improvisados. Se saca un tema y los <i>bertsolaris</i>, pues mentalmente respetando las reglas de los versos, lo piensan unos segundos y salen a cantar versos sobre, sobre ese tema que suele ser compartido o suele ser un diálogo entre dos o más <i>bertsolaris</i> a, es una actividad muy, que a la gente le gusta mucho pero, y los <i>bertsolaris</i> son personajes muy populares en el País Vasco, es, se aprecia mucho el mérito que tienen, no, el proceso mental que es improvisar esos versos.</p>
145.	
150.	
155.	<p>→ Y en qué idioma son los versos?</p> <p>En euskera, si <i>berchoak...bercholariak</i>, los <i>bertsolaris</i> y hay competiciones en cada provincia y luego hay una general de todo el País Vasco y en <i>Kilometroak</i> siempre hay, pues <i>bersolaris</i>, una actuación de <i>bersolaris</i> y sí a la gente le gusta mucho.</p>
160.	<p>→ Y luego una costumbre del País Vasco, como <i>herri kirolak</i>, o ...</p>
165.	<p>Deporte rural?</p> <p>→ Si por ejemplo.</p> <p>→ U otra cosa, lo que se te ocurra.</p>

Una costumbre del País Vasco

170. Pues el montañismo, el montañismo, bueno a mí el montañismo me gusta mucho. Culturalmente hay muchos montañeros vascos, porque el norte del País Vasco es muy montañoso, pero hay un gran afecto cultural vasco también hacia la naturaleza, hacia la montaña, hacia las fuentes de la montaña donde emana el agua, no, hacia los ríos, y hay una gran afición montañera en el País Vasco que yo comparto y en el Camino de Santiago
175. también se ve mucho eso, porque ese aprecio cultural, hay muchas fuentes que, bueno el agua de altamontaña, no, culturalmente está muy apreciada en el País Vasco, pues se dice que, que es muy buena para la salud, es agua muy buena y hay muchos sitios sagrados en la mantaña que tienen que ver con estas fuentes que el cristianismo las ha interpretado en, a su
180. modo, no, y hay multitud de nombres de diferentes virgenes relacionadas con esas fuentes, no, incluso aguas que se dice que son milagrosas y ese fenómeno que al pasar dedonde hacía Roncesvalles se ve mucho, porque todos los collados debajo tienen un manantial, no, y estos manantiales están muy apreciados.

185. → **Y luego otra pregunta, cuando hablas castellano, hay palabras que te salten en euskera?**

Sí, sí...

→ **Por ejemplo, qué tipo de palabras?**

190. Por ejemplo, los saludos me salen en euskera de una manera automática y antes has dicho *bai*, pues sí, también sin darme cuenta cuando estoy hablando en castellano o incluso con alguien que no sabe euskera se me escapa, se me puede escapar, sí, se me ha solido escapar. Sí, pero de joven se me escapaba mucho más, mucho más, igual no tenía el vocabulario de castellano, entonces lo que me faltaba me salía en euskera. Y me daba
195. cuenta cuando el que me oía decía, eh? Eso, qué? Eso, qué es, no? Cómo que eso qué es? Pues eso, y no, no, eso es en euskera y aah, vale, vale, me daba cuenta, lo buscaba en castellano, que me costaba encontrarlo, no, pero cuando era un crío me acuerdo que me, con mi abuelo, alguna situación así, y todo de que se me escapaba mucho más.

200. → **Te acuerdas de alguna palabra en concreto?**

Sí, sí, en vez de habitación decía *gela*, *gela*, me salía. Pues lo que me acuerdo con mi abuelo es eso, no, mi habitación, decía *gela* y que es habitación en euskera y mi abuelo decía, claro, *gela*, y me di cuenta cuando le comenté al de al lado que tampoco sabía euskera, que yo hablaba, pues eso, se me escapaban palabras, así me di cuenta por primera vez en mi vida, creo que me di cuenta eso, con mi abuelo en ese momento.

205. → **Bueno, algunas otras palabras, que se te ocurren? Bueno si no, no pasa nada.**

Muchas veces hablando pues eso, buscas la palabra, no, y la que

210. encuentras es en euskera, pero no te sale en castellano, no, buscando, según la, con la persona que estás hablando, no, puede servir de ayuda la palabra en euskera o no.
 → **Y al revés, te pasa lo mismo? O sea, hablando en euskera, que te salten palabras en castellano?**
215. Pues podría ser alguna, pero rara, rara, eh? No te podría decir que no, seguro, sin ninguna excepción pero claro, es que hablamos, o sea vivimos en un bilingüismo tan retorcido, no, tan revuelto que, y luego están las expresiones, o sea, claro no te he dicho nada sobre las expresiones, pero en la ciudad no hay expresiones en vasco, para oír expresiones en vasco,
220. esas frases expresivas que metes en, ayudando a cualquier frase o acabando a cualquiera frase que has dicho en la ciudad se han perdido. Y la gente cuando al expresarse como no tiene palabras, como no tiene expresiones vascas, utiliza expresiones en castellano, aunque diga la frase en euskera, acaba con la expresión en castellano.
225. → **La dice en castellano o la traduce?**
 No, no, la dice en castellano, aunque ha habido traducciones pero no está bien visto, ni suena bien, igual alguna sí, incluso puede ser cómico y todo pero.
 → **Alguna expresión se te ocurre en euskera?**
230. Joder, ah, en euskera?
 → **O de las expresiones de las que estás hablando.**
 Las que se utilizan, suelen ser en castellano y entonces el siguiente paso es hablarlo todo en castellano, porque tu expresión ya esta en castellano. En la ciudad se ve mucho eso, al final, se le dice *euskañol*, español no, el euskañol, la mezcla, no se si has oído hablar sobre eso, si le preguntas a tu amiga de Donosti seguro que sí, te dice que sí sabe que es el euskañol.
235. → **Es como el spanglish, bueno, la mezcla de los dos idiomas.**
 Sí, pero es triste, es triste, porque luego vas a los pueblos y ves como se expresa la gente de los pueblos y tu también para reciclarte, tienes que volver al pueblo y tienes que reciclarte, porque en la ciudad vas perdiendo, se va empobreciendo tu lengua y tu expresividad y las típicas expresiones castellanas, no se, pues, *a saco, un mogollón, de puta madre, que flipas.*
240. → **Pero estas, estas expresiones te salen en castellano al hablar en euskera, te salen en castellano?**
245. Sí, claro, sí, porque nunca hay un bilingüismo real, nunca hay dos lenguas a la misma altura, siempre una supera a la otra y por la TV y todos los medios de comunicación hacen que el castellano esté encima del euskera, pues mil veces más, no, y ese desequilibrio se ve muy claro en las ciudades, más que nada, y es triste, porque se va expandiendo a eso
250. pueblos y pues eso, te das cuenta que cada vez más, que la normalización del euskera hay que hacer, no, para decir que todas las cosas van a mejor,

- cada vez más gente conoce el euskera, pero el uso se está empobreciendo y es en los pueblos, donde ves la salud del euskera, no, son los que más cerca están, los que más lejos están de este bilingüismo
255. desequilibrado, no, en los pueblos, los pueblos del norte.
 → **Y de los dialectos que hemos hablado, cuáles son los dialectos del euskera?**
 Del euskera?
 → **Sí**
260. Pues los dialectos también son patrimonio de los pueblos más, más aislados o con menos contacto con la vida moderna, la vida, no se, con los medios de comunicación, bueno, no es con los medios de comunicación, es, los pueblos es, donde se mantiene la vida rural y hay menos contacto con la vida occidental moderna neoliberal, no, que también hay contacto,
265. también llega la televisión pero guarda mejor su identidad, su manera de ser, porque la calle sigue siendo la calle de toda la vida del pueblo, no, y se guarda esa riqueza y a la televisión, a los medios, les cuesta más cambiarlo, no, esta identidad está allí, y aunque en el franquismo hubo un golpe muy duro, también el franquismo, al franquismo le suponía, o sea
270. los montes, el territorio montañoso del País Vasco también hizo que el franquismo, la represión del franquismo tuviera dificultades para que el euskera de los pueblos tuviese mayores problemas, entonces se ha mantenido esa manera de la vida de los pueblos, la vida lingüística, la manera de ser y comunicarse, hablar la lengua de los pueblos, no, está la riqueza, no, está la expresividad vasca, no, está la raíz cultral de, vasca y la lengua vasca es pues eso, una de estas raíces.
275. → **Y quién de su familia prefiere hablar castellano o euskera?**
 Pues, mi madre, todos preferimos hablar en euskera, pero mi madre es la que más fácil tiene tendencia a hablar en castellano, porque es
280. euskaldunzarra, no, vasco parlante, no, euskaldunzarra, no, euskaldunberri que quiere decir vasco parlante nuevo, no, no nato, sino, mi hermano y yo y mi padre somos euskaldunberris, no, vasco parlantes natos, pero ella aprendió, pues el euskera lo aprendió cuando tenía alrededor de 20 años, sí, igual un poco antes, no se, le voy a preguntar porque ahora.
285. → **Pero tus abuelos hablaban solo castellano, no?**
 Eso es, eso es, y lo aprendió también por, por ideología, por saber que importancia tenía el euskera y que había que hacer este esfuerzo por el euskera. Lo aprendió y con nosotros ha hablado siempre en euskera, pero
290. claro, hasta los 20 años, ella sólo ha hablado en castellano y es la lengua, con la lengua que tiene más facilidad es el castellano, se arregla muy bien con el euskera, pero claro, siempre está esta facilidad, no.
 → **Bueno, y la última pregunta, a la hora de leer, prefieres leer en castellano o en euskera, o te da igual?**

295. Prefiero leer en euskera.
→ **Y tienes algunas dificultades al leer en castellano?**
300. No, antes igual sí, antes igual sí, pero ahora, pues es que tienes más facilidad de conseguir las cosas en castellano que en euskera, porque al ser una lengua no normalizada, todavía hay una inmensidad de trabajo para traducir al euskera brutal, no, cuando prioritariamente siempre hay todo en castellano, entonces sobre cualquier tema, lo más fácil es que lo consigas en castellano, más información, incluso, mejor información. Porque necesitas otro paso más que sería traducirlo del castellano para que lo tengas tu en euskera, no, exceptuando los temas exclusivamente vascos, no.
305. **Muy bien, pues muchas gracias.**